

Försvarshögskolan

Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier

Antagonistiska hot och dess påverkan på lokalsamhället

En antologi

Redaktörer: Henrik Häggström och Hans Brun

Antagonistiska hot och dess påverkan på lokalsamhället

En antologi

Redaktörer
Henrik Häggström
Hans Brun

Författare: Henrik Häggström, Hans Brun, Amir Rostami, Magnus Normark,
Helene Lööw, Per Brinkemo

@ Försvarshögskolan och författarna 2019.
ISBN: 978-91-86137-92-2

För mer information om Försvarshögskolans publikationer, kontakta oss på
telefonnummer 08-553 42 500 eller besök vår hemsida www.fhs.se/publikationer

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2019

Förord

Denna rapport har som ambition att tillhandahålla en kartläggning av hur begreppet antagonistiska hot tillämpas lokalt idag, vilka lokala aktörer som använder begreppet och vilken innebörd det har för dem. Syftet med rapporten är att förklara innebörden av begreppet antagonistiska hot i en lokal kontext, samt beskriva hur begreppet kan tillämpas i olika sammanhang, exempelvis vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps risk- och sårbarhetsanalyser och i lokala lägesbilder. I rapporten ges en övergripande och en områdesvis bild av de sårbarheter, hot och risker i samhället som kan anses vara särskilt allvarliga, hur samhällets krisberedskap och planeringen för civilt försvar utvecklas samt MSB:s förslag på vidare åtgärder för ökad beredskap.

Rapporten tar avstamp i de antagonistiska hot som listas i den nationella säkerhetsstrategin (Regeringskansliet, 2017). Den försöker beskriva hur kriminella grupper, extremister och andra aktörer använder sig av hot och våld på ett sådant sätt att dess konsekvenser och utfall de facto påverkar tillvaron för medborgarna, lokalsamhället och dess företrädare på lokal nivå (MUST, 2018).

Ett särskilt fokus läggs på antagonistiska hot riktade mot lokal samhällsviktig verksamhet vilka riskerar skrämja eller skada dess institutioner, funktionalitet och system utifrån deras lagstadgade uppgift i samhället.

Rapporten presenteras i form av en antologi där fem forskare och experter har bjudits in att skriva om olika former och aspekter avseende antagonistiska hot på lokal nivå utifrån deras respektive expertis och specialistområde. Som ett komplement till detta har intervjuer och workshops genomförts med myndighets- och näringslivsrepresentanter, något som resulterat i en mängd berättelser och exempel baserade på deras personliga erfarenheter. Rapporten gör inte anspråk på att vara vetenskaplig i sitt upplägg utan skall betraktas som en antologi med

syfte att bidra till kunskapsutvecklingen som pågår inom Polismyndighetens och Malmö Universitets krisberedskapsprojekt.

Polismyndighetens Utvecklingscentrum Väst (UC-Väst) driver ett krisberedskaps projekt tillsammans med Malmö Universitet, vilket syftar till att motverka organiserad brottslighet, social oro, antagonistiska hot och händelser av betydelse för totalförsvaret. Projektet startade sommaren 2017 och avslutas vid årsskiftet 2019. Projektet finansieras av MSB. UC-Västs projekt tar sin utgångspunkt i Polismyndigheten metodstöd för att motverka organiserad brottslighet i lokalsamhället och i utsatta områden (beslutat inom PMD 2016)

Denna antologi är resultatet av ett uppdrag i UC-Väst:s projekt (Ökad krisberedskap till att motverka organiserad brottslighet, social oro, antagonistiska hot och händelser av betydelse för totalförsvaret). Rapporten består av olika kapitel som författare har skrivit baserat på sin expertis och kompetensområde.

Resultatet från rapporten kommer att omhändertas bl.a. genom ett utvecklat frågebatteri i Polismyndighetens metodstöd mot organiserad brottslighet i lokalsamhället och i utsatta områden.

Det förväntade mervärdet ur ett krisberedskapsperspektiv handlar om att Polismyndighetens (PM:s) och kommunernas Risk och sårbarhetsanalys (RSA)-arbete kan hämta data från PM:s metodstöd. Parallellt, att avgränsa begreppet 'social oro'.

Vi vill rikta ett varmt tack till de alla de som har deltagit i våra idéseminarier i Stockholm och Göteborg. Vi vill även rikta ett varmt tack till de medverkande författarna som levererade informativa och tankeväckande kapitel om antagonistiska på lokal nivå hot inom en pressad tidsram.

Vi vill även tacka Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen (Noa), UC Väst och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som har finansierat denna antologi och bidragit med kloka synpunkter. Slutligen vill vi tacka Polismyndighetens nationella forskningscirkel och referensgruppen med medlemmar från Malmö Universitet och Nationella operativa avdelningens underrättelseenhet som bidragit med mycket relevanta synpunkter.

Lars Nicander
Utredningschef
CATS, Försvarshögskolan

Innehåll

Förord	3
Inledning	8
Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism som antagonistisk hot	32
Salafistiska nätverk och antagonistiska hot.....	46
Samtida högerextremism, antagonistiska hot och dess inverkan på lokalsamhället.....	60
Kollektivistiska strukturer och sedvanerätt - En viktig aspekt av antagonistiska hot	73
Antagonistiska hot och rättsliga utmaningar	81
Avslutande diskussion.....	91

Författarpresentationer

Henrik Haggström är senioranalytiker vid Försvarshögskolan i Stockholm med inriktning på antagonistiska hot, underrättelsestudier och terrorism. Henrik har tidigare varit sektionschef på Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, MUST, med ansvar för säkerhetspolitisk analys av utvecklingen i Mellanöstern, Afrika och Asien. Dessförinnan har han jobbat för OSSE i Kosovo, FN i Haiti, FN i New York och varit verksam i Afrika och Mellanöstern.

Amir Rostami är fil.dr. i sociologi och forskare vid Institutet för framtidsstudier. Han är även poliskommissarie med ett forsknings- och metodutvecklingsuppdrag inom Polismyndigheten. Amir har tidigare varit verksam vid Nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism och hans forskning inriktar sig på kriminell organisering samt överlappningen mellan antagonistiska miljöer som organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism.

Magnus Normark är senioranalytiker på Totalförsvarets Forskningsinstitut, FOI, samt på Försvarshögskolans centrum för asymmetriska hot och terrorismstudier. Magnus arbete inriktar sig främst på terrorismhotbedömningar, underrättelse samt hybrida hot från icke-statliga aktörer. Han är författare till flertalet studier om terrorism, vapenkontroll och utmaningarna med att bekämpa den internationella vapenspridningen, samt är Han är även medförfattare till rapporten Mellan salafism och salafistisk jihadism- påverkan mot och utmaningar för det svenska samhället, publicerad av Försvarshögskolan år 2019.

Helene Löow är docent i historia och lektor med särskild inriktning på extremism och samhällsskydd på Historiska institutionen vid Uppsala universitet. Helene arbetar även som biträdande föreståndare för Uppsala Universitets Centrum för polisforskning och är författaren bakom boktrilogin Nazismen i Sverige.

Per Brinkemo är journalist, författare och föreläsare. Han har bland annat skrivit böckerna Mellan Klan och Stat - somalier i Sverige samt Klanen - Individ, klan och samhälle från antikens Grekland till dagens Sverige. Per har tidigare arbetat på Länsstyrelsen Östergötlands Nationella Kompetensteam mot hedersförtryck och föreläser om integration för kommuner, länsstyrelser och landsting.

Hans Brun är verksam som analytiker vid Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (CATS) vid Försvarshögskolan. För närvarande arbetar han i första hand med frågor kring terrorism, våldsbejakande extremism och resiliens.

Förkortningar

AFA	Antifascistisk Aktion
BrB	Brottsbalken (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
DN	Dagens Nyheter
Ds	Departementsserien
EMPACT	EU Policy Cycle
EU	Europeiska Unionen
FOI	Totalförsvarets forskningsinstitut
GP	Göteborgsposten
IS	Islamiska Staten
JK	Justitiekanslern
KBM	Krisberedskapsmyndigheten
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
MUCF	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Noa	Nationella operativa avdelningen
NMR	Nordiska Motståndsrörelsen
NCT	Nationellt Centrum för Terrorhotbedömning
NU	Nordisk Ungdom
Prop	Proposition
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
RSA	Risk- och sårbarhetsanalys
SFM	Sveriges Förenande Muslimer
Skr	Skrivelse
SOU	Statlig offentlig utredning
SvP	Svenskarnas Parti
SvT	Sveriges Television
TF	Tryckfrihetsförordningen (1949:105, omtryckt 191:1500)
TUFF	Troende Unga Framtida Förebilde UC
UC Väst	Utvecklingscenter Väst
VHEK	Varken Hora Eller Kuvad

Inledning

Henrik Häggström och Hans Brun

En rad problem och nya hotbilder mot det svenska samhället sätter sin prägel på såväl tillvaron, som samhällsdebatten om s.k. socialt utsatta områden. Dessa problem och hotbilder är förhållandevis nya och komplexa fenomen för många politiker, forskare och journalister. Massmedia målar upp en bild av dessa områden där tillvaron allt som ofta störs av olika former av hot, upplopp, kravaller, gängkriminalitet, dödsskjutningar och en mycket god tillgång till illegala vapen och narkotika (se exempelvis SvT, 2017; Göteborgsposten, 2016).

Denna bild får även visst stöd av forskning på området, som bl.a. har påvisat att blåljuspersonal har attackerats under tjänsteutövning, räddningspersonal har fått sina utryckningsfordon saboterade eller plundrats under pågående utryckningsuppdrag. Vidare kan noteras att tjänstemän inom en rad verksamheter påverkas av denna utveckling. Personal inom socialtjänsten vittnar om att de utsätts för hot och påtryckningar i samband med verksamma tjänsteutövning. Åklagare har fått uppleva hur deras hem utsatts för brandattentat. Småföretagare har i vissa områden tvingats betala för ”beskydd” och belagts med diverse påhittade skulder (Brå, 2017b; JUSEK, 2017).

Ett stort antal personer drabbas av dessa former av kriminalitet; inte bara brotts-offren i traditionell bemärkelse utan också deras anhöriga, vänner och grannar. De personer som tar kontakt med polis och andra myndigheter för att hjälpa till och som vittnar i rättegångar riskerar att utsättas för represalier av olika slag.

Rättsväsendet och andra berörda myndigheter har inte lyckats stävja denna utveckling. Olika former av s.k. antagonistiska hot har till sin natur en tendens att undergräva tilliten till rättsstaten och demokratin. Detta innebär att dessa hot kan vara såväl skadliga som systemhotande på längre sikt (Brå, 2017a; Regeringskansliet, 2018, 20-21).

Det är en mångfacetterad grupp aktörer som kan använda sig av antagonistiska hot. Dessa antagonister kan vara såväl statliga som icke-statliga aktörer. Som exempel på den sistnämnda kategorin kan nämnas våldsbejakande extremister, grupperingar inom den s.k. organiserad brottsligheten, andra former av mer eller mindre välorganiserade kriminella nätverk samt enskilda individer. En av de mer fascinerande aspekterna av detta problem är att de samtida antagonisterna inte enbart riktar sina hot mot olika samhällsintressen; de samverkar även med varandra på sätt som gör det svårare än tidigare att fastställa vem som ligger bakom ett visst hot eller problem (Rostami Mondani, Carlsson & Sturup, 2018).

I dagsläget förekommer det att antagonisterna har kopplingar till varandra, bl.a. genom rekrytering och olika former av samarbeten i socialt utsatta områden (Sturup, Gerell & Rostami, 2019). I vissa fall förekommer ett samarbete mellan statsaktörer och våldsbejakande extremister i syfte att vinna olika fördelar (Häggström och Ahlin, 2017).

Olika statsaktörer bedriver i ökande utsträckning spionage, påverkans- och informationsoperationer i Sverige och stöttar olika extremistgrupper i avsikt att skapa osäkerhet och politisk oro i Sverige (Häggström och Ahlin, 2017; Säpo, 2018, 53-65).

Den samtida svenska högerextremismen har steg för steg byggt upp ett internationellt kontaktnät och utgör numera en viktig del i ett omfattande och ofta överlappande internationellt nätverk som sträcker sig över hela västvärlden men med speciellt nära band till flera nätverk och organisationer i Norden och Europa samt vissa statsaktörer (MUCE, 2016; New York Times, 2019).

För närvarande utgör enligt Säkerhetspolisen islamistisk terrorism det största hotet mot Sverige. Politiker, myndighetsrepresentanter, journalister, näringsidkare och allmänheten utgör potentiella måltavlor. Vidare kan konstateras att antalet personer i de olika våldsbejakande extremistiska miljöerna har på bara några år ökat från hundratals till tusentals (Säpo 2018, 53-65).

Det dödliga våldet p.g.a. skottskador och användandet av sprängmedel och handgranater i olika kriminella miljöer har ökat påtagligt sedan 1990-talet (Sturup, Rostami, Mondani et al, 2018; Sturup, Gerell & Rostami, 2018; Khoshnood, 2017; Brå 2015). Denna utveckling utgör inte bara ett hot för de individer som tar en aktiv del i dessa konflikter. Vid en rad tillfällen har personer i omgivningen kommit till skada eller dödats. För närvarande är antalet döds-skjutningar bland yngre män påtagligt högre i Sverige jämfört med liknande länder. Det är mer än tio gånger så vanligt att män mellan 15 och 29 år skjuts ihjäl i Sverige än i Tyskland, och sex gånger så vanligt som i Storbritannien (Gerell, Rostami, Mondani et al, 2018).

Olika former av mer eller mindre permanenta gängbildningar kan också generera antagonistiska hot mot samhället och samhällsviktiga funktioner, exempelvis i form av hot om sabotage, deltagande i upplopp och olika former av angrepp på t.ex. polis och räddningstjänst. De senaste åren har upplopp och kravaller varit särskilt vanligt förekommande i socialt utsatta områden (Brå, 2018a; Nilsson och Ivarsson Westerberg, 2011).

Det är svårt att ge en enkel och tydlig förklaring varför de antagonistiska hoten i Sverige har ökat. Det finns en rad olika faktorer som får anses ha påverkat situationen. Bland de viktigare faktorerna kan nämnas en tilltagande segregation, en undermålig integrationspolitik och en synnerligen god tillgång till skjutvapen och sprängmedel. Situationen förvärras om möjligt p.g.a. av en narkotikamarknad med förhållandevis låga inträdeströsklar (se exempelvis Brå 2019b).

På senare år har en större variation gällande typ och fabrikat av illegala vapen påträffats i Sverige (se t.ex. Brå 2012). Bland annat har olika former av ombyggda eller konverterade vapen beslagtogs av både tull och polis. Detta gäller framförallt turkiska gaspistoler som kan köpas utan licens i flera EU-länder. Dessa vapen kan förhållandevis enkelt konverteras på ett sätt som gör det möjligt att ladda dem med konventionell ammunition.

I ett flertal EU-länder säljs s.k. de-aktiverade vapen utan något som helst krav på registrering eller vapenlicens. I dessa fall rör det sig om fullt fungerande vapen som modifierats (bl.a. genom s.k. stiftning) på ett sätt som förhindrar att de kan skjuta skarp ammunition. I vissa fall rör det sig om kraftfulla militära vapen som exempelvis olika versioner av AK-47. Dessa de-aktiverade vapen kan förhållandevis enkelt återställas till fungerande skick. Sådana s.k. återaktiverade vapen förekommer på den illegala vapenmarknaden i Sverige (Brå 2013b).

Ett flertal av de vapen som användes under terrorattackerna i Paris 2015 var återaktiverade vapen. Analyser av illegal vapenhandel har i första hand varit fokuserade på Balkan. Det bör dock noteras att deltagande i utländska väpnade

konflikter, inte bara i Irak och Syrien, men också i östra Ukraina, mycket väl kan medföra att nya kontaktnät och vägar skapas för förvärv av tyngre vapen av olika slag. De senaste åren har en rad myndigheter och internationella organisationer, bl.a. Europol, belyst risken för en ökad tillströmning av illegala vapen från konflikter i EU:s närområde (SOU 2017:67).

I juni 2017 presenterade Polisförbundet en rapport som visade att svenska poliser utsätts för allt mer hot och våld. Av de drygt 2 000 poliser som svarade i Polisförbundets undersökning uppgav 40 procent att de under de senaste tolv månaderna hade utsatts för hot, våld eller annan otillbörlig påverkan med syfte att påverka deras tjänsteutövning. Närmare 70 procent av de tillfrågade poliserna uppgav att utsattheten för hot och våld har ökat de senaste två åren (Polisförbundet, 2017). En undersökning från fackförbundet Jusek visade ett liknande resultat. Enligt denna har en av fyra av JUSEKS tillfrågade medlemmar inom rättsväsendet utsatts för våld eller hot (JUSEK, 2017).

I en intervju för Tidningarnas Telegrambyrå TT den 18 oktober 2017, uppgav Åklagarmyndighetens säkerhetsspecialist att Åklagarmyndighetens personal beskriver sin arbetssituation på ett liknande sätt. Enligt denne säkerhetsspecialist har det skett en ökning av antalet ärenden som gäller så kallad otillåten påverkan.

Det kan handla om allt från trakasserier och hot till våld riktat mot enskilda åklagare (Svenska dagbladet, 2017). I vissa särskilt socialt utsatta områden har situationen gått så långt att vare sig polis, ambulans eller räddningstjänst har kunnat åka in i området ifråga utan omfattande förberedelser och förstärkningar (Polisförbundet, 2017).

Statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) avseende perioden 2000-2018 visar att anmälda brott avseende våld eller hot mot tjänsteman (BrB17:1) har ökat markant under perioden i sin helhet. Antalet anmälda brott nära nog fördubblats under perioden 2000-2010, för att därefter minska fram till och med 2014 då antalet anmälda brott på nytt ökade (se BRÅ, statistik)

Sammantaget väcker dessa händelser en rad frågor kring polisens och samhällets krisberedskap och vårt samhälles förmåga att hantera antagonistiska hot och händelser på såväl nationell som lokal nivå. Det finns ett uttalat behov inom Polismyndigheten och andra myndigheter att utveckla arbetsmetoder och analysmodeller i syfte att kunna identifiera antagonistiska hot och händelser med relevans för totalförsvarets krisberedskap och i synnerhet sådana antagonistiska hot som kan beröra särskilt utsatta områden.

Hot och trender över tid

De senaste årens snabba teknikutveckling och globalisering har medfört att vårt samhälle är mer sårbart för antagonistiska hot än tidigare. I diskussionen om det nya normala – dagens säkerhetsmiljö – använder sig många forskare, debattörer och politiker av begreppet ”gråzon” - ett tillstånd mellan fred och krig.

I gråzonen utnyttjar antagonister (statsaktörer och icke-statliga aktörer) det öppna samhällets svagheter för att uppnå fördelar av olika slag.

Det som särskilt utmärker antagonistiska hot är svårigheterna att förstå och i tid upptäcka vilken aktör som ligger bakom situationen och vad som utgör dennes mål. En sofistikerad antagonist använder sig medvetet av olika beteenden som skapar än mer osäkerhet om vad det är som händer, varför och i vilket syfte (FOI 2017).

En antagonists beteende i en gråzonssituation kretsar som regel kring dennes förmåga att kontrollera, manipulera och sprida information. Det kan även röra sig om mer påtagliga handlingar som t.ex. sabotage och skadegörelse. Icke-militära handlingar av antagonister som verkar i gråzonen kan agera öppet, i det fördolda eller kombinera ett öppet och dolt beteende i syfte att störa eller destabilisera allmänhetens förtroende för det politiska systemet, och i dess förlängningen, försvaga och skada demokratin och statsskicket (Försvarsberedningen, 2017).

Andra exempel på gråzonsaktiviteter utgörs av spioneri mot skyddsobjekt och annan skyddsvärd verksamhet som forskning och utveckling inom akademi, industri och näringsliv (FOI, 2019).

Antagonister som agerar i gråzonen utnyttjar hot och icke-militära medel för att uppnå mesta möjliga påverkan på ett annat land och dess politik. Det kan exempelvis röra sig om (Försvarsmakten, 2016):

- Subversiva metoder, t.ex. ett iscensättande av kriminalitet och social oro, cyberangrepp, sabotage, infiltration.
- Psykologiska medel, t.ex. makt demonstrationer, hot och skrämelse.
- Ekonomiska medel, t.ex. sanktioner, handelskrig, marknadspåverkan, inflytande över strategisk infrastruktur, ekonomiskt stöd till ytterlighetsrörelser.

- Enformation, t.ex. desinformation, propaganda, cyber aktivism, cyberintrång, kompromettering av beslutsunderlagsdata.
- Politiska påtryckningar och fientlig retorik, politisk påverkan via annat land, stöd till utvald politisk inriktning, diplomatiska medel, som exempelvis diplomatiska restriktioner, persona non grata, ultimatum.

Försvarshögskolan (FHS) har i tidigare arbeten beskrivit hur de antagonistiska hoten i gråzonen har utvecklats under perioden 1990-2017 (Hägström och Ahlin, 2017). Rapporten presenterar i pedagogiskt syfte ett diagram som illustrerar antagonistiska hotbilders förändring över tid enligt en skala på 1-5.

Grunden i de olika hotnivåerna är baserade på strategiska och underrättelse-baserade kvalitativa bedömningar av antagonisters avsikt och förmåga att begå sabotage eller attentat mot Sverige.¹

Hotnivåerna innebär:

- Inget hot
- Lågt hot.
- Förhöjt hot.
- Högt hot.
- Mycket högt hot.

Rapportens författare argumenterar något förenklat för att underrättelsehoten var höga i Sverige strax innan kalla krigets slut, att de sedan minskade under 1990-talet för att sedan öka i omfattning under 2000-talet. Det är i synnerhet cyberhoten och antalet cyberattacker riktade mot Sverige som utgör grund för argumentet att underrättelsehotet från länder som Ryssland och Kina för närvarande ligger på högsta möjliga nivå (5).

¹ Bedömningen av avsikt kan botten i att en antagonist själv uttalat en avsikt, men även i att man tillhör en antagonistisk grupp som uttryckt en avsikt genomföra en kriminell handling. Bedömningen av förmåga grundar sig dels i om antagonisten har eller kan skaffa fram vapen, eller annan utrustning, men också om icke-materiell förmåga. Varje antagonist med avsikt och förmåga graderas utifrån hur säkra FHS är på att uppgifterna stämmer, där säkrare information väger tyngre i helhetsbedömningen. Det finns förutbestämda värden för vad som ryms inom varje steg på skalan och alla enskilda uppgifter avgör sammantaget vilken nivå man landar på. Rapporten bedömer alltså inte konkreta hot, utan sannolikheten för att det finns antagonister som har avsikt och förmåga att begå attentat, operationer, stöld, sabotage, spionage mot Sverige och svenska skyddsvärda intressen

Denna ökning av underrättelsehot riktade mot Sverige beror i första hand på Rysslands förändrade säkerhetspolitik och militära upprustning och Kinas allt mer offensiva säkerhets- och handelspolitik.

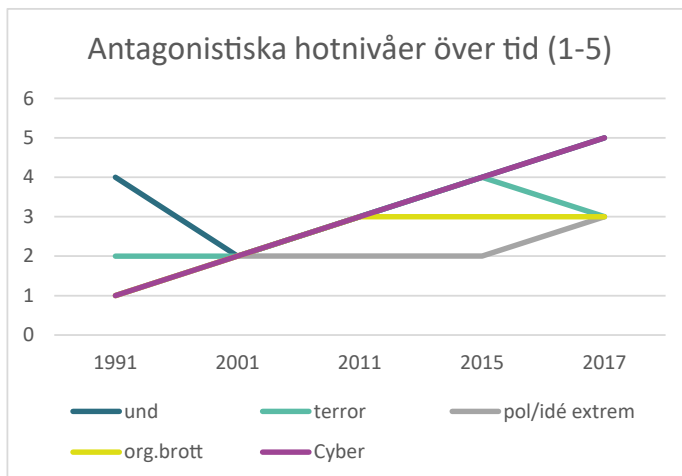
Vidare hävdade författarna att hoten från islamistiska våldsbejakande grupperingar och nätverk ökade kraftigt från och med 2011 med en tillfällig topp under 2015 då hotet gick upp till (4) och sedan ned till (3) under år 2016 (NCT, 2017). Som underlag för denna bedömning hänvisades till antalet attentat och attentatsförsök i Europa riktade mot oskyddade civila personer. En förklaring till ökningen av terrorhot riktade mot Sverige och svenska intressen var krigen i Syrien och Irak, och spridningen av den jihadistiska ideologin (Säpo, 2018).

Även högerextremismen ökar i omfattning i Europa och Sverige. Försvarshögskolan bedömer att hotet från politiskt våldsbejakande grupperingar ökade till (3) under år 2015 efter att ha legat på (2) under en längre tid. Hotbilden påverkas av att svenska högerextremister i högre utsträckning än tidigare har börjat liera sig med paramilitära grupper i bl.a. Ryssland och att tillgången till utländsk finansiering har ökat. På några år har antalet individer som är aktiva i den svenska högerextrema miljön ökat från ett hundratal till ett tusental (Säpo, 2017). En förklaring till varför de högerextrema nätverken växer är tilltagande radikalnationalistiska idéströmningarna och en ökande främlingsfientlighet (Säpo, 2018).

Den organiserade brottsligheten fick fart under 90-talet i takt med globaliseringen och den ökade tillgången till vapen. Hotnivån kom därmed att höjas från (1) till (2). En viktig förklaring till varför tillgången på illegala vapen ökade efter 1991 står att finna i det faktum att en mängd vapendepåer i det forna Sovjetunionen plundrades och vapen började säljas på den svarta marknaden i bl.a. Ryssland och i det forna Jugoslavien. Detta innebar också att olika kriminella nätverk började samarbeta över nationsgränser i allt större utsträckning.

Det finns uppgifter som tyder på att Sverige är en av de största marknaderna i Europa för illegala vapen från Balkan. Detta beror bl.a. på att det finns välorganiserade nätverk sedan lång tid tillbaka, något som möjliggör distribution och försäljning av illegala vapen (Aftonbladet, 2018; Haggström och Ahlin, 2017).

Det är viktigt att påpeka att den generella brottsligheten i Sverige inte ökar, utan ligger på en stabil nivå. Ungdomsbrottsligheten och misshandelsbrotten uppvisar t.o.m. en lätt nedåtgående trend; det dödliga våldet ligger fortfarande på en lägre nivå än på 1980-talet (Sturup et al, 2018). Förekomsten av dödligt våld i Sverige de senaste åren medför dock att hotet i Försvarshögskolans rapport bedöms som förhöjt de senaste åren (3).

Häggström och Ahlin (2017, 38).²

På väg mot ett trendbrott?

Dagens hot- och säkerhetsmiljö påverkar det svenska lokalsamhället på olika sätt. Det är dock viktigt att inte överdriva hotbilderna och säkerhetsutmaningarna i Sverige från de antagonistiska miljöerna. Det riskerar att bidra till överdrivna eller feldimensionerade hotbilder. Sedan 2016 har det skett flera positiva förändringar i de socialt utsatta områdena vilket har lett till förbättrade ekonomiska livsvillkor. Den ekonomiska högkonjunkturen har bland annat lett till att allt fler personer i dessa områden har fått jobb och antalet personer med ekonomiskt bistånd har minskat. I ekonomiskt avseende har samtliga socialt utsatta områden fått det bättre. Medianinkomsten har ökat, i vissa områden med mer än 30 procent under perioden 2011–2016. Ökningen i övriga Sverige var betydligt sämre. Exempelvis ökade medianinkomsten i Göteborg som helhet under samma tid med 20 procent (Lindgren, 2018).

Polismyndigheten uppgav nyligen att situationen i socialt utsatta områden har förbättrats något. Stenkastning, bränder och andra former av oroligheter och störningar uppges ha minskat. Detta gäller inte för bruket av skjutvapen i offentliga miljöer som fortfarande ligger på en hög nivå. Bland annat beskriver patrullerande poliser att deras närvaro i socialt utsatta områden har påverkat

² Hotnivåerna är utvecklade av författarna för att illustrera utveckling över tid och gör inte anspråk på att vara vetenskapligt korrekta.

säkerheten för de boende i positiv riktning. Det är i dagsläget oklart om skälet till denna förändring enbart beror på den ekonomiska högkonjunkturen eller om det finns andra förklaringar (Sveriges radio, 2019).

Begrepp och definitioner

År 2017 fattade regeringen ett beslut om en ny nationell säkerhetsstrategi som syftade till att stärka Sveriges säkerhet. Enligt regeringen måste säkerhetsfrågorna numera analyseras och bedömas utifrån ett betydligt bredare perspektiv än tidigare. De säkerhetsfrågor som är relevanta berör inte enbart förmågan att bemöta traditionella militära hot och angrepp (även om detta fortfarande är en av statens kärnuppgifter).

Numera måste säkerhetsarbetet utöver traditionella hot förhålla sig till smittsamma sjukdomar och epidemier, terrorism, organiserad brottslighet, frågor kopplade till livsmedels- och energiförsörjning och olika konsekvenser av klimatförändringar (Regeringskansliet, 2017).

I den nationella säkerhetsstrategin beskrivs åtta primära nationella hot som på kort och lång sikt utmanar vår förmåga att skydda befolkningen, statsskicket och vårt land. Inom följande områden fastställer strategin ett behov av att stärka Sveriges beredskap och förmåga att hantera och bemöta dessa hot (Statsrådsberedningen, 2018).

1. Militära hot.
2. Hot mot informations- och cybersäkerhet, digitala risker.
3. Hot från terrorism och våldsbejakande extremism.
4. Hot från organiserad brottslighet.
5. Hot mot energiförsörjning.
6. Hot mot transporter och infrastruktur.
7. Hälsohot.
8. Klimatförändringar och dess effekter.

En viktig beståndsdel i säkerhetsarbetet utgörs av samhällets förmåga att förebygga och hantera sådana samhällsstörningar som hotar gemensamma värden och intressen. För att kunna lösa dessa uppgifter krävs att beslutsfattarna identifierat de verksamheter som alltid måste fungera, s.k. samhällsviktig verksamhet.

Myndigheten samhällsskydd och beredskap (MSB) fick år 2010 i uppgift av regeringen att utveckla en nationell strategi för skydd av samhällsviktig verksamhet.

Sådan verksamhet ligger för handen enligt MSB om verksamheten ifråga uppfyller minst ett av följande villkor (MSB, 2013):

- Ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället
- Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt.

Samhällsviktig verksamhet är ett samlingsbegrepp som omfattar de verksamheter, anläggningar, noder, infrastrukturer och tjänster som är av avgörande betydelse för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner inom en samhällssektor. Dessa verksamheter bedrivs av ett stort antal privata och offentliga aktörer.

1. Energiförsörjning
2. Finansiella tjänster
3. Handel och industri
4. Hälso- och sjukvård samt omsorg
5. Information och kommunikation
6. Kommunalteknisk försörjning
7. Livsmedel
8. Offentlig förvaltning
9. Skydd och säkerhet
10. Socialförsäkringar
11. Transporter

Det bör noteras att samhällsviktig verksamhet är ett samlingsbegrepp som inbegriper olika typer av verksamheter, anläggningar, noder, infrastrukturer och tjänster som är av betydelse för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner inom en viss sektor av samhället. Inom samhällssektorn ”Skydd och säkerhet” återfinns bl.a. viktiga samhällsfunktioner som domstolsväsendet, åklagarverksamhet, polis och räddningstjänst (MSB, 2019).

Tanken bakom detta är att skydda vissa för samhället grundläggande och centrala värden. Dessa värden är enligt riksdag och regering (MSB, 2014):

- människors liv och hälsa,
- samhällets funktionalitet,
- demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter,
- miljön och ekonomiska värden,
- nationell suveränitet.

Denna rapport tar delvis avstamp i den nationella säkerhetsstrategin och den samhällsviktiga verksamheten och försöker förklara hur antagonistiska hot kan ta sig uttryck på lokal nivå. Ett särskilt fokus läggs på antagonistiska hot riktade mot lokal samhällsviktig verksamhet som riskerar skada dess institutioner, funktionalitet och system utifrån deras lagstadgade uppgift i samhället.

Antagonistiska hot

Forskning kring olika former av hot och hotbegrepp är mycket omfattande och innefattar en rad olika vetenskapliga discipliner och teoretiska perspektiv (Agrell, Petterson och Högardh, 2015: 7). Begreppet hot och dess relation till begreppet risk beskrevs exempelvis av 1995 års Hot- och riskutredning på följande sätt: "Hotet innebär i förhållande till risken en förändring.

Den latent riskerna har blivit akut, d.v.s. övergått i ett hot. Den som kan komma att drabbas förutser ett händelseförlopp eller ser någon aktör som kan orsaka skador på samhället, dess institutioner, och system. Hotet är en mera subjektiv företeelse än i varje fall den risk som bygger på sannolikheter och konsekvenser." (SOU 1995:19, 66).

Den numera avvecklade krisberedskapsmyndigheten (KBM) definierade antagonistiska på följande sätt:

"Antagonistiska hot uppstår på grund av mänskligt agerande. Hoten fördelar sig längs en bred skala av händelser. Denna sträcker sig från organiserad brottslighet till konflikter mellan stater. En allvarlig form är terroristhot från icke-statliga organisationer och statsunderstödd sabotageverksamhet." (Krisberedskapsmyndigheten, 2004: 21).

För närvarande finns det inte en allmänt vedertagen definition av begreppet antagonistiska hot (Agrell et al, 2015: 6). Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har valt att definiera begreppet på följande sätt:

"Antagonistiska hot kan ses som avsiktligt illvilliga och illegala hot. De kan utgå från terrorister, irreguljära förband och organiserad brottslighet. Antagonistiska hot omfattar därmed inte bara hot om terrorism, utan även hot om sabotage och stöld. Det avgörande är medvetenheten hos den som utför eller avser att utföra en handling. Det kan handla om att skada någon utan att själv göra någon vinning, men det kan också handla om att skada någon för politisk eller ekonomisk vinning." (MSB, 2010: 7).

Avgörande för frågan huruvida ett visst hot eller handling skall anses vara antagonistiskt till sin natur är förövarens subjektiva avsikt, uppsåtet, med handlingen (MSB, 2010, 6-7). Som regel riktas antagonistiska hot och angrepp mot samhällsviktiga funktioner och skyddsvärden, exempelvis:

- medborgarnas säkerhet och trygghet,
- fungerande samhällsinstitutioner och samhällssystem.

Antagonister

En antagonist beskrivs normalt som en aktör (statlig eller icke-statlig) som har för avsikt att angripa ett samhälles s.k. skyddsvärde med våld, sabotage eller stöld (Försvarsmakten, 2006).

Antagonistiska hot är till sin natur destabiliserande och undergräver tilliten till rättsstaten och demokratin.

Myndigheter, politiska partier eller andra viktiga samhällsaktörer som exempelvis massmedia, näringslivet och civilsamhället utsätts för stora påfrestningar i egenskap av måltavlor för dessa hot (se exempelvis Sherman, 2013; Athanassopoulou, 2005).

Med antagonister i denna rapport avses:

- Statsaktörer (för närvarande främst i form av spionage och andra underrättelsehot).
- Terrorister.
- Våldsbejakande extremister.
- Organiserad brottslighet.
- Andra kriminella nätverk som har ett intresse av att störa samhällsviktiga funktioner (exempelvis genom skadegörelse, sabotage och upplopp).
- Enskilda individer.

Antagonistiska hot på lokal nivå

Antagonistiska hot på lokal nivå skiljer sig från nationella hot i det avseendet att de riktar sig mot lokala samhällsviktiga funktioner och skyddsvärden. Lokala antagonistiska hot definieras därför i detta arbete som:

”avsiktligt illvilliga och illegala hot som syftar till att skada eller negativt påverka lokalsamhällets skyddsvärden: medborgarnas säkerhet och trygghet, fungerande samhällsinstitutioner och samhällssystem. Det lokala antagonistiska hotet blir särskilt allvarligt om det riktar mot samhällsviktig verksamhet.”

De direkta motiven för antagonistiska hot på lokal nivå brukar framförallt vara att (Brå, 2009):

- åstadkomma underlåtenhet, passivitet eller aktivitet till sin egen fördel,
- få information,
- allmän påverkan,
- hämnd,
- tillskansa sig makt och eller ekonomisk vinning.

De brott som kan utgöra antagonistiska hot regleras straffrättsligt i brottsbalken (BrB) och annan straffrättslig lagstiftning. Följande fyra exempel kan anses vara särskilt relevanta ur ett lokalt perspektiv. Det skyddsvärda intresset inom dessa respektive paragrafer spänner från den enskilda tjänstemannen, människors liv och egendom till viktig infrastruktur, samhällets och statens institutioner samt mellanfolkliga organisationer:

- Våld eller hot om våld mot tjänsteman (BrB 17:1). Skyddsvärt intresse: den enskilde tjänstemannen.
- Terroristbrott (lag 2003:148 om straff för terroristbrott). Skyddsvärt intresse: staten, mellanstatliga organisationer och de individer som faller under statens ansvar.
- Allmänfarlig ödeläggelse (BrB 13:3). Skyddsvärt intresse: människors liv och hälsa samt egendom.
- Sabotage (BrB 13:14). Skyddsvärt intresse: egendom av betydelse för samhällsviktiga funktioner.

I detta sammanhang kan det vara på sin plats att nämna att regeringen nyligen har presenterat ett förslag för att stärka skyddet för polis och räddningstjänst genom att införa ett nytt brott i brottsbalken, s.k. blåljussabotage (Lagrådsremiss, 2019).

Definition av terrorism

För närvarande finns ingen universellt accepterad definition av begreppet terrorism (se exempelvis Hoffman, 2006, 1-41).

Inom ramen för detta arbete använder vi oss av en definition som utgår från ett rambeslut av Europeiska Unionen (EU) och svensk lagstiftning på området:

Terroristbrott utgörs av en handling som allvarligt kan skada en stat eller mellanstatlig organisation om den begås i syfte att; skrämma en befolkning eller befolkningsgrupp, tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att göra något eller att avstå från att göra något eller att destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer (Se vidare lag 2003:148 om straff för terroristbrott).

Definition av våldsbejakande extremism

S.k. våldsbejakande extremism är ett närbesläktat begrepp till terrorism och innefattar en rad olika extremist rörelser, ideologier och miljöer. Inom ramarna för detta arbete utgår vi från följande definition:

Våldsbejakande extremism är ett samlingsbegrepp för rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning och som ser våld, skadegörelse och andra brott som ett legitimt medel för att uppnå ett ideologiskt, politiskt och/eller religiöst mål (Se vidare Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism)

Definition av organiserad brottslighet

Begreppet organiserad brottslighet kan definieras på en rad olika sätt. Inom ramarna för detta arbete definieras organiserad brottslighet på följande sätt:

Den organiserade brottsligheten utgör en miljö som består av en rad olika typer av nätverk eller grupperingar som har det gemensamt att de uppfyller fyra obligatoriska kriterier i EU:s definition av organiserad brottslighet. Kravet är minst sex av följande elva kriterier ska uppfyllas, där punkterna 1, 3, 5 och 11 är obligatoriska (European Council dok. 6204/2/97):

1. Samarbete mellan fler än två personer.
2. Egna tilldelade uppgifter till var och en.
3. Lång eller obegränsad utsträckning i tiden.

4. Någon form av disciplin och kontroll.
5. Misstanke om allvarliga kriminella handlingar.
6. Verksamhet på internationell nivå.
7. Användande av våld eller andra metoder för hot.
8. Användande av kommersiella eller affärsmässiga strukturer.
9. Deltagande i penningtvätt.
10. Otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomin.
11. Strävan efter vinning och/eller makt.

Definition av spioneri

Spioneri innebär i all enkelhet att främmande makt, ett företag eller person skaffar sig tillgång till, eller försöker skaffa sig tillgång till, information som är hemlig. Under krigstid kan sådana handlingar i vissa fall benämnas som landsförräderi. Spioneri är ett uppsåtligt brott.

I vissa fall kan liknande brott begås utan uppsåt och kan exempelvis benämnas som obehörig befattning med hemlig uppgift (BrB 19:7) eller vårdslöshet med hemlig uppgift. De sistnämnda exemplen utgör inte antagonistiska hot eftersom den skyldige saknar uppsåt (Jareborg, Ulväng, Friberg & Asp, 2014, 25-31).

Definition av påverkansoperationer

Olika varianter av vilseledning och försök till att påverka en motståndares beslut och moral är långt ifrån ett nytt fenomen. Modern teknik och sociala media skapar nya möjligheter till att bedriva olika typer av s.k. påverkansoperationer (FOI, 2015). Inom ramarna för detta arbete använder vi oss av följande definition (MUST, 2016).

Påverkansoperationer genomförs av statsaktörer som ett sätt att försöka uppnå inflytande över andra länders säkerhetspolitik. Målsättningen är att påverka beslut, uppfattningar eller beteenden hos statsledningen, befolkningen, eller särskilt utvalda målgrupper som ett sätt för en stat att främja sina egna säkerhetspolitiska mål. Detta sker exempelvis genom spridning av vilseledande eller oriktig information som ett sätt att skapa förvirring, misstro eller missnöje.

Avgränsningar i definitioner och begrepp

I denna rapport utgår vi från föreställningen att incidenter som olyckor, naturfenomen eller oavsiktligt mänskligt handlande inte utgör antagonistiska hot eftersom det i dessa fall saknas uppsåt.

I denna rapport använder vi även antagonistiska hot som ett samlingsbegrepp för s.k. hybridhot och asymmetriska hot.

Begreppen hybridhot och asymmetriska hot är svåra att definiera och avgränsa på ett enhetligt sätt. En avsevärd mängd litteratur har producerats, i första hand från och med tidigt 2000-tal och framåt (Van Puyvelde, 2015).

Hybridhot innebär att statliga och icke-statliga aktörer hotar länder och institutioner som de uppfattar som motståndare eller konkurrenter vad gäller vissa mål och intressen. Som regel är hybridhot ofta komplexa och flerdimensionella till sin natur. Ett stort antal metoder och aktiviteter kan användas och kombineras. Dessa kan utgöras av en kombination av konventionell krigföring, cyberkrigföring och s.k. icke-konventionell krigföring, exempelvis i form av terrorism.

Vidare kan informationspåverkan, exploatering av politiska sårbarheter och logistiska svagheter exploateras, ibland i kombination med olika former av ekonomisk och handelsrelaterad utpressning (Fleming, 2011).

Asymmetriska hot innebär i all sin enkelhet att part i en viss konflikt kommer att använda överraskning, bedrägeri, terrorism, gerillakrigföring, ny teknik eller någon annan okonventionell metod för att beseгра en motståndare som vanligtvis är starkare mätt med en konventionell måttstock. I sådana situationer kan asymmetriska strategier och taktiker användas för att kompensera för militär svaghet (Thazha Varkey, 1994; Thornton, 2007).

I denna rapport har vi medvetet valt att tona ned hoten från utländska statsaktörer och deras militära, politiska och ekonomiska intressen på lokal nivå, även om vi nämner kopplingen mellan exempelvis statsaktörer och högerextremister. Vi är väl medvetna om att det förekommer påverkansoperationer, cyberspionage, industrispionage, flyktingspionage och spionage som syftar till militär planläggning i Sverige.

Som regel är detta ett problem på en nationell och strategisk nivå. Då dessa hot bedöms vara mindre vanligt förekommande på lokal nivå väljer vi istället att fokusera på de antagonister som i första hand är relevanta för studien, exempelvis kriminella aktörer och våldsbejakande extremister.

Social risk, social obalans och social oro

Antagonistiska hot, hybridhot och asymmetriska hot skall inte sammanblandas med termerna sociala risker, social obalans eller social oro. Förekomsten av våld och kriminalitet inom ett begränsat område kan exempelvis indirekt uppfattas

som hotfullt och skapa social oro. Det kan i sin tur leda till att människor och tjänstemän ändrar sina beteenden och påverkas i sin vardag.

Social oro kan leda till att en situation uppfattas som hotfull men den ska inte sammanblandas med direkta hot riktade mot exempelvis en samhällsföreträdare.

Social balans beskrivs som ett samhälleligt "idealläge" där befolkningens normer överensstämmer med samhällets utveckling och inriktning. För att ett samhälle skall hamna i obalans krävs att sociala risker, exempelvis fattigdom eller urbana förändringsprocesser, utvecklas och befästs (Hallin, 2013; Jacobsson & Nilrud, 2014).

Inom litteraturen har sociala risker kommit att bli ett omskrivet begrepp eftersom det beskriver underliggande mekanismer till *varför* ett angrepp eller hot på samhället eller dess individer kan uppstå (se exempelvis Gerell et. al, 2014; Hallin, 2013; Jacobsson & Nilrud, 2014).

Sociala risker och social oro kan vara behjälpliga i förståelsen för varför ett antagonistiskt hot uppstår, men det säger mindre om vad ett antagonistiskt hot är eller vad dess konsekvenser kan bli. För att bättre förstå skillnaden mellan social risk och antagonistiska hot på lokal nivå bör en hotbedömning göras i syfte att bedöma vad som är skyddsvärt.

Det som anses vara särskilt skyddsvärt skiljer sig åt mellan begreppen. Skyddsvärt i kontexten social risk har bland annat att göra med vad som betraktas som värdefullt för en grupp av människor. Det kan handla om försörjningsmöjligheter för den enskilda individen, relationer till andra eller en samhällsgrupps identitet (Gerell et. al, 2014).

Sociala risker och social oro handlar med andra ord inte om direkta hot mot medborgarnas säkerhet och trygghet eller mot fungerande samhällsinstitutioner och samhället som det skyddsvärda intresset identifieras inom ramen för antagonistiska hot (MSB, 2019).

Social risk tenderar att vara bredare i sitt användningsområde och skall snarare förstås som en orsak till varför antagonistiska hot kan uppstå. Det bör vidare noteras att det skyddsvärda intresset definieras annorlunda i dessa sammanhang (Gerell et. al, 2014).

Referenser.

Aftonbladet. 2018. Bosnisk åklagare: ”Sverige är Balkans största vapenmarknad”
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/WLq39a/bosnisk-aklagare-sverige-ar-balkans-storsta-vapenmarknad>
(Hämtad: april 2019)

Agrell, Wilhelm. Petterson, Tobbe. Högardh, David. 2015.
Kunskapsinventering inom fälten antagonistiska hot och social oro med relevans för samhällets säkerhet. Lunds universitet: Statsvetenskapliga institutionen/
underrättelseanalys. Lund.

Athanassopoulou, Ekavi. 2005. *Organized Crime in Southeast Europe*. London.

Bajarūnas, Eitvydas. Keršanskas, Vytautas. 2018. Hybrid Threats: Analysis of Content, Challenges Posed and Measured to Overcome. *Lithuanian Annual Strategic Review* 16 (1).

Blank, Stephen. 2006. Rethinking the Concept of Asymmetric Threats in U.S Strategy. *Comparative Strategy* 23 (4-5).

Brå. 2009. *Motverka otillåten påverkan. En handbok för myndigheter om att förebygga trakasserier, hot, våld och korruption*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå. 2013a. *Brottsutvecklingen i Sverige 2008-2011*. Brottsförebyggande rådet: Stockholm.

Brå. 2013b. *Polisers syn på utredning av mängdbrott*. Brottsförebyggande rådet: Stockholm.

Brå. 2015. *Brå-Lean. Försöksprojekt för ökad uppkläring av mängdbrott*. Brottsförebyggande rådet: Stockholm.

Brottsförebyggande rådet. 2017. *Politikernas trygghetsundersökning 2017 Förtroendevaldas utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld 2016*. Brottsförebyggande rådet: Stockholm.

Brottsförebyggande rådet. 2017. *Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017*. Brottsförebyggande rådet: Stockholm.

- Brå. 2018a. *Relationen till rättsväsendet i socialt utsatta områden*. Brottsförebyggande rådet: Stockholm.
- Brå. 2018b. *Yrkesrelaterad utsatthet för brott*. Brottsförebyggande rådet: Stockholm.
- Brottsförebyggande rådet. 2019a. *4 kap. Om brott mot frihet och frid. 5§ Olaga hot. Brottsförebyggande rådet*. (<http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>) (Hämtad: april 2019)
- Brå. 2019b. *Skjutningar i kriminella miljöer*. Brottsförebyggande rådet: Stockholm.
- Brzica, Nikola. 2018. Understanding contemporary Asymmetric Threats. *Croatian International Relations Review* 24 (83).
- Fleming, Brian P. 2011. *The Hybrid Threat Concept: Contemporary War, Military Planning and the Advent of Operational Art*. United States Army Command and General Staff College.
- FOI. 2017. *Årsrapport för projektet Modeller för sårbarhets-och verkansvärdering*. Stockholm.
- FOI. 2019. *Civilt försvar i gråzon*. Stockholm.
- Försvarets radioanstalt. 2019. *Hybridhot. FRA*. (<https://www.fra.se/underrattelser/hybridhot.4.60b3f8fa16488d849a54a6.html>) (Hämtad: mars 2019)
- Försvarsberedningen 2017, *Motståndskraft: Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025*. Ds 2017:66. Försvarsdepartementet.
- Försvarsdepartementet. 2017. *Motståndskraft: Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021-2025*. Stockholm
- Försvarsmakten. 2006. *Handbok för Försvarmaktens säkerhetstjänst (2006), Hotbedömning H Säk Hot*. <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/handbocker/h-sak-hot.pdf> (Hämtad: april 2019)
- Försvarsmakten. 2016. *Militärstrategisk doktrin – MSD 16*. Stockholm.

Försvarsutskottets utlåtande. 2016/17:FöU2. *Gemensam ram för att motverka hybridhot.*

Gerell, Richard Ek Manne. Guldåker, Nicklas. Hallin, Per-Olof. Herbert, Mikaela. Tuija, Nieminen Kristoffersson. Nilsson, Annika. Tykesson, Mona. 2014. *Att laga revor i samhällsväven- om social utsatthet och sociala risker i den postindustriella staden.* Malmö Universitet.

Göteborgsposten. 2016. Bergsjön bär en historia av organiserad brottslighet. *Göteborgsposten*. 23 september. <https://www.gp.se/nyheter/goteborg/bergsjon-bar-en-historia-av-organiserad-brottslighet-1.3810394>
(Hämtad: april 2019)

Göteborgsposten. 2019. Socialtjänsten i Angered specialutbildas för att hantera hot och påtryckningar. <https://www.gp.se/nyheter/goteborg/socialtjansten-i-angered-specialutbildas-for-att-hantera-hot-och-patryckningar-1.14133230>
(Hämtad: april 2019)

Hallin, Per-Olof. 2013. *Sociala risker- En begrepps- och metoddiskussion.* Malmö Universitet: Institutionen för urbana studier. Malmö.

Hoffman, Bruce. 2006. *Inside Terrorism.* New York.

Huges, Patrick. 1998. *Global Threats Challenges: Decades Ahead.* Defense Link. Washington. U.S Department of Defense.

Hybrid CoE. 2019. Countering hybrid threats. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.
(<https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats/>)
(Hämtad: mars 2019)

Häggström & Ahlin (2017) Det nya normala – studie om hot mot den kärntechniska industrin. Försvarshögskolan/CATS.

Jacobsson, Åke. Nilrud, Ulf. 2014. *Social oro ur ett kommunalt perspektiv.* Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Stockholm.

Jareborg, Nils. Ulväng, Magnus. Friberg, Sandra. Asp, Petter. 2014. *Brotten mot allmänheten och staten.* Uppsala.

Jusek. 2017. Hot, våld och trakasserier mot medarbetare i rättsväsendet och andra utsatta myndigheter. Stockholm.

Khoshnood, A. 2017. Ökat användande av skjutvapen vid grovt våld utmaning för akutvården. *Läkartidningen*, 114(35-36).

Lambakis, Steven. Kiras, James. Kolet, Kristin. 2002. Understanding "Asymmetric" Threats to the United States. *Comparative Strategy* 21 (4).

Lele, Ajey. 2014. Asymmetric Warfare: A State vs None-State Conflict. *OASIS* (20).

Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten. 2016. Årsöversikt 2016.

Lindgren, S. Å. 2018. Utsatta stadsdelarna bättre än sitt rykte. *Göteborgsposten*. 14 augusti.

(<https://www.gp.se/debatt/utsatta-stadsdelarna-b%C3%A4ttre-%C3%A4n-sitt-rykte-1.7666104>)

(Hämtad: januari 2019)

MSB. 2013. *Handlingsplan för skydd av samhällsviktig verksamhet* <https://rib.msb.se/filer/pdf/27271.pdf>

(Hämtad: april 2019)

MSB. 2014. *Övergripande inriktning för samhällsskydd och beredskap*. <https://www.msb.se/contentassets/f1298afdc0b1489eb4262d8ccbb63c86/overgripande-inriktning-for-samhallsskydd-och-beredskap.pdf>

(Hämtad: april 2019)

MUCF. 2016. *Främmande är skrämmande – ungas röster om våldsbejakande extremism*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Stockholm.

MSB. 2019. Vägledning för identifiering av samhällsviktig verksamhet © Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) juni 2019

MSB. 2019. Förenklad rapportering av reginernas risk- och sårbarhetsanalys 2019. Stockholm.

NCT. 2017. *Helårsbedömning. Bedömning av terrorhotet mot Sverige 2017*. Stockholm.

Nilsson, Torbjörn. Ivarsson Westerberg, Anders. 2011. *Väldsamma upplopp i Sverige – från avvikelse till normalitet*. MSB. Stockholm.

New York Times. 2019. *The New Nativists. The Global Machine Behind the Rise of Far-Right Nationalism*. <https://www.nytimes.com/2019/08/10/world/europe/sweden-immigration-nationalism.html>

(Hämtad: augusti 2019)

Nordén, Elisabeth. 2018. *Yrkesrelaterad utsatthet för brott*. Brottsförebyggande rådet. Stockholm.

Petterson, M. 2019. Socialtjänsten i Angered specialutbildas för att hantera hot och påtryckningar. *Göteborgsposten*. 23 mars.
(<https://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/socialtj%C3%A4nsten-i-angered-specialutbildas-f%C3%B6r-att-hantera-hot-och-och-p%C3%A5tryckningar-1.14133230>)
(Hämtad: maj 2019)

Pieters, Janene. 2019. *Explosive growth in use of illegal hand grenades in NL*.
<https://nltimes.nl/2019/08/27/explosive-growth-use-illegal-hand-grenades-nl>
(Hämtad: augusti 2019)

Pino, Michael. 2008. *Dealing with Today's Asymmetric Threat to U.S and Global Security*. May 2008 symposium "Dealing with Today's Asymmetric Threat to U.S and Global Security". Virginia. CACI International and National Defense University.

Polisförbundet. 2017. *Hot och våld mot poliser*. Stockholm.

Polismyndigheten. 2018. Aktivitet 3.2.1.1, Uppdragsunderlag till FHS – Antagonistiska hot, bilaga 2.

Regeringskansliet, Statsrådsberedningen. 2017. *Nationell säkerhetsstrategi. 2018*. Stockholm.

Regeringskansliet. *De rapport över genomförandet av Nationella säkerhetsstrategin* 2018. Stockholm.

Regeringskansliet. 2019. Ett stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och myndighetsutövning.
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagratsremiss/2019/04/ett-starkt-straffrattsligt-skydd-for-blaljusverksamhet-och-myndighetsutovning/>
(Hämtad: april 2019)

Rostami, Amir. Mondani, Hernan. Carlsson, Christoffer. Sturup, Joakim. Sarnecki, Jerzy. Edling, Christoffer. 2018. *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*. Institutet för framtidsstudier. Stockholm.

Sarnecki, Jerzy. 2016. *Brottslighet och motåtgärder i socioekonomiskt svaga områden*. Fores. Stockholm.

Sherman, Lawrence W. 2013. The Rise of Evidence-Based Policing: Targeting, Testing, and Tracking. *Crime and Justice* 42 (2013): 377-451.

SOU, 2017:67 Våldsbejakande extremism – en antologi.
Kulturdepartementet.

Sturup, Joakim. Gerell, Manne. Rostami, Amir. Explosive violence: A near-repeat study of hand grenade detonations and shootings in urban Sweden. *European Journal of Criminology*, 2019.

Svenska dagbladet. 2017. *Hot mot polis och åklagare allt vanligare*. <https://www.svd.se/hot-mot-polis-och-aklagare-vanligare>
(Hämtad: april 2019)

Sveriges radio. 2019. En del saker har blivit bättre i de utsatta områdena, säger polisen. <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4916&artikel=7235223>
(Hämtad: juni 2019)

Sveriges television. 2017. Polisen attackerar varje vecka: Intervju med Fredrik Gårdare. *Svt Nyheter*. 23 feb. (<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/expert-pa-gangkriminalitet-polisen-attackerar-varje-vecka>)
(Hämtad: april 2019)

Säkerhetspolisen. 2013. *Säkerhetspolisen 2013*. Stockholm

Säkerhetspolisen. 2017. *Årsbok 2017*. Stockholm.

Säkerhetspolisen. 2018. *Årsbok 2018*. Stockholm.

Söderström, Maria. Ahlin, Sofie. Westberg, Sara. Irlader Strid, Åsa. 2017. Nationella trygghetsundersökningen 2018. *Brå*. Stockholm

Sturup, Joakim. Rostami, Amir. Mondani, Hernan. Gerell, Manne. Sarnecki, Jerzy. Edling, Christoffer. 2018. Increased Gun Violence Among Young Males in Sweden: a Descriptive National Survey and International Comparison. *European Journal on Criminal Policy and Research*.

Thazha Varkey, Paul. 1994. *Asymmetric Conflicts: War Initiation by Weaker Powers*. Cambridge.

Thornton, Rod. 2007. *Asymmetric Warfare*. Cambridge.

Tomes, Robert R. 2004. Relearning Counterinsurgency Warfare. *Parameters; Carlisle Barracks*. 48 (3).

Totalförsvarets forskningsinstitut. 2015. Analys och detektion av vilseledning och påverkansoperationer i sociala medier. <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4142--SE> (Hämtad april 2019)

Van Puyvelde, Damien. 2015. Hybrid War – Does It Even Exist? *NATO Review Magazine (online)* <https://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/index.htm> (Hämtad: april 2019)

Wallström, Karolin. Skinnari, Johanna. Korsell, Lars. 2005. *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration*. Brå. Stockholm.

Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism som antagonistisk hot

Amir Rostami

Problembild

Vi har en polarisering av brottsligheten i Sverige. Medan den traditionella brottsligheten (exempelvis knivvåld mellan berusade personer) går ner, går den organiserade formen av grov brottslighet som skjutvapenvåld inom kriminella miljöer upp. Den svenska situationen är således tudelad där den generella brottsligheten är stabil, och i vissa fall uppvisar en nedåtgående trend, medan problemen med individer som ägnar sig åt organiserad och repetitiv brottslighet blir allt mer allvarliga. Det är också dessa företeelser, som ibland i litteraturen beskrivs som antagonistiska hot. Detta kapitel syftar till att beskriva och problematisera vilka fenomen som kan karaktäriseras som antagonistiskt hot och utvecklingen av dessa.

Vad innebär antagonistiska hot? Enligt den tidigare krisberedskapsmyndigheten (KBM) innefattar antagonistiska hot en "bred skala av händelser" från "organiserad brottslighet till konflikter mellan stater" (citerad i Agrell, Petterson & Högardh, 2015: 5). Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har en liknande beskrivning av antagonistiska hot som sin föregångare KBM och beskriver dessa "som avsiktligt [a] illvilliga och illegala hot. De kan utgå från terrorister, irreguljära förband och organiserad brottslighet" (citerad i Agrell, Petterson & Högardh, 2015: 6). De företeelser som KBM (1995) och MSB (2010) beskriver som antagonistiska hot är samma företeelser som regeringen

2017 stipulerar som de mest centrala hoten mot Sveriges inre säkerhet (se även inledningskapitlet om *Antagonistisk hot – begrepp och definitioner*).

Under 2017 fattade regeringen beslut om en nationell säkerhetsstrategi för att stärka Sveriges nationella säkerhet mot ett antal primära hot som utmanar förmågan att skydda Sveriges befolkning. Utöver *militära hot* är organiserad brottslighet, terrorism och våldsbejakande extremism bland de primära hoten mot Sveriges inre säkerhet.

Regeringen skriver att dessa företeelser genom sin "förmåga till våld och otilllåten påverkan kan i förlängningen leda till en maktförskjutning som påverkar Sverige och dess demokratiska strukturer". Det är företeelser som "hotar Sveriges nationella säkerhet" och de "grundläggande värden och fri- och rättigheter" (Statsrådsberedningen, 2017: 20–22).

Att förebygga och bekämpa dessa samhällsproblem är bland de högst prioriterade säkerhetsutmaningarna för såväl Sverige och EU som FN. På europeisk nivå har arbetet bland annat manifesterats genom EU:s policycykel mot organiserad och grov internationell brottslighet och EMPACT-ramverket. På FN nivå har säkerhetsrådet antagit resolutioner mot extremism och organiserad brottslighet (UN Security Council: SC9867/2010; SC2178/2014; SC2396/2017).

I Sverige har Polismyndigheten beslutat att utsatta områden, tongivande kriminella aktörer, internationell brottslighet, brottsaktiv inhemsk extremism och terrorism under perioden 2018 till 2022 utgör de fyra inriktningar som ska prioriteras i det brottsbekämpande arbetet (Polismyndigheten, 2018). Detta beror bland annat på den våldsamma utvecklingen inom den organiserade brottsligheten.

Exempelvis har det dödliga skjutvapenvåldet och handgranatsattacker mellan och av kriminella aktörer i Sverige har ökat (Sturup, Rostami, Mondani, et al., 2018; Sturup, Gerell & Rostami, 2018; Khoshnood, 2017). Andelen dödligt skjutvapenvåld som kan kopplas till kriminella konflikter har ökat från 18 procent i början av 1990-talet till 48 procent under perioden 2008 till 2013 (Brå, 2015). Under perioden 1996–2015 noteras en cirka femfaldig ökning av det dödliga skjutvapenvåldet bland män mellan 15 och 29 år (Sturup, Rostami, Mondani, et al., 2018).

I en jämförelse med 12 andra europeiska länder har Sverige, bland män mellan 15 och 29 år, högst dödligt skjutvapenvåld per capita (Sturup, Rostami, Mondani, et al., 2018). Även antalet patienter som vårdas för skottskador har ökat. Socialstyrelsen uppger att under 2017 hade Sverige det högsta antalet döds-skjutningar bland unga män sedan 1987 (Socialstyrelsen, 2018).

Skjutvapenvåldet är inte jämnt fördelat i landet utan är koncentrerat till våra socialt utsatta områden och därutöver också starkt kopplade till konfliktarenor såsom öppna drogscener (Sturup, Rostami, Gerell, et al., 2018; Gerell, Sturup, Magnusson, et al., 2019). Samtidigt har uppklaringsgraden av det dödliga våldet minskat kraftigt sedan 1990-talets början (Granath & Sturup, 2018). Uppklaringen av det dödliga skjutvapenvåldet har minskat från 87 procent under tidigt 1990-tal till under 20 procent under senare hälften av 2010-talet (Sturup, Rostami & Appelgren, 2018).

Det "organiserade" våldet i Sverige är ojämnt i två dimensioner; dels drabbar det en begränsad del av befolkningen, dels riskerar de som drabbas av våldet i högre utsträckning än tidigare att inte få någon rättslig upprättelse (Sturup, Rostami, Mondani, et al., 2018).

Parallellt med det ökade skjutvapenvåldet har användningen av illegala handgranater ökat i Sverige. Mellan 2011 och 2016 detonerade minst 77 handgranater i Sverige, varav 54 i Stockholm, Göteborg eller Malmö. Det är en utveckling som saknar motsvarighet i andra europeiska länder (Sturup, Gerell & Rostami, 2018).

Sammantaget kan vi konstatera att mellan åren 2011-2018 noterades 1454 skjutningar och 86 detonerade handgranater i våra tre storstäder (Sturup, Gerell & Rostami, 2018; Sturup, Rostami, Gerell, et al., 2018; Sturup, Rostami, Mondani, et al., 2018). I en ny sammanställning noteras ett ökat användande av illegala handgranater. Under åren 2011-2018 detonerade sammanlagt 116 handgranater i Sverige (Salihu, 2018).

Parallellt med den negativa utvecklingen av organiserad brottslighet noteras också en negativ utveckling av så kallad våldsbejakande extremism. Säkerhetspolisen konstaterar att Sverige står inför en "historisk utmaning" där antalet individer i de våldsbejakande extremistiska miljöerna på några år ökat från ett hundratal till 3000 (Säkerhetspolisen, 2017). Sverige är bland de länder i Europa som har haft flest så kallade konfliktresenärer per capita (Gustafsson & Ranstorp, 2017; Rostami, Sturup, Mondani, et al., 2018). Sverige har också drabbats av terrorattentat som genomförts av sympatisörer till Islamiska staten och likasinnade terrororganisationer (Säkerhetspolisen, 2012, 2019).

Även individer ur den högerextrema miljön har genomfört och försökt genomföra bombattentat i Sverige (Åklagarmyndigheten, 2017). Stiftelsen Expo rapporterar att den svenska nazistmiljön är mer aktiv än någonsin med näst intill en fördubbling av dokumenterad aktivism under en tioårsperiod (Expo, 2018b). Säkerhetspolisen skriver i sin årsbok att "vit makt-miljön och den lösare främlingsfientliga miljön närmar sig varandra [vilket] kan bli en drivkraft för individer att begå främlingsfientligt motiverade brott" (Säkerhetspolisen, 2019).

I ett yttrande till förvaltningsrätten i Malmö skriver Polismyndigheten att Nordiska motståndsrörelsen (NMR) är ”en högerextrem militant nazistisk organisation”. Vidare skriver de att NMR “bedömts vara den högerextrema organisation som utgör det största hotet mot Sveriges inre säkerhet” (Förvaltningsrätten i Malmö, 2017: 5).

Vissa företeelser inom den våldsbejakande extremismen är liksom inom den organiserade brottsligheten geografiskt koncentrerade. Gustafsson och Ranstorp (2017) rapporterar att cirka 80 procent av de svenska konfliktresenärerna är koncentrerade till fyra geografiska områden: Stockholm, Göteborg, Malmö och Örebro. 71 procent är kopplade till socialt utsatta områden (Gustafsson & Ranstorp, 2017: 82–84, 104). I en granskning av Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet och stiftelsen Expo noteras att den högerextrema miljön är klustrad främst till 25 kommuner med koncentration till Värmland och Dalarna, delar av Småland, norra Skåne, Stockholm och Trestadsområdet (Expo, 2018a).

Även om oorganiserade aktiviteter som utförs av ensamvargar och gärningsmän (Kaplan, Löow, & Malkki, 2015; Spaaij, 2012) ofta får mycket uppmärksamhet så sker en signifikant andel av kriminella aktiviteter i samarbete mellan olika individer. I ett vidare samhällsperspektiv uppfattas de organiserade aktiviteterna som ett större problem än aktiviteter med en ensam gärningsman (Rostami, 2016). Detta beror dels på de företeelser som på senare år har haft en konstaterad negativ utveckling, även om det fluktuerar över tid, dels på att det brukar handla om att individer i dessa miljöer inte sällan ägnar sig åt grov brottslighet, vilket kan uppfattas som mer alarmerande än oorganiserade brottsliga aktiviteter.

Samtidigt är det lätt hänt, när utvecklingen av de organiserade aktiviteterna som organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism diskuteras, att en apokalyptisk bild målas upp över säkerhetsutmaningarna i Sverige. Det riskerar att bidra till överdrivna eller feldimensionerade hotbilder. Därför ska inte utvecklingen av antagonistiska miljöer tolkas som en generell ökning av brottsligheten i Sverige eller att säkerhetsproblemen är omöjliga att hantera.

Brottsligheten i Sverige ligger på en stabil nivå. Ungdomskriminaliteten som helhet uppvisar en stabil eller lätt nedåtgående trend (Estrada, 2017), de anmälda misshandelsbrotten mot män (18 år eller äldre) har minskat sedan 2009 med 25 procent (Brå, 2019: 17) och det dödliga våldet ligger fortfarande på en lägre nivå än toppnoteringen från slutet av 1980-talet (Brå, 2015). Det är snarare företeelser som är mer eller mindre organiserade som uppvisar tecken på ökad prevalens och incidens (Rostami, Mondani, Carlsson, et al., 2018). Sivertsson (2018) visar exempelvis att medan antalet lagöverträdare har blivit färre över tid så har antalet brott per lagöverträdare blivit fler (Rostami, Mondani, Carlsson et al., 2018).

Sammanfattningsvis är Sveriges säkerhetsutmaningar kopplade till företeelser som är mer eller mindre organiserade och repetitiva, drivna utifrån ideologiska eller socioekonomiska motiv och som är spatialt klustrade till socialt utsatta områden [socioekonomiskt svaga bostadsområden]. Dessa utmaningar är överlappande och delvis “sammanflätade” fenomen.

Vilka ingår i antagonistiska miljöer?

Med utgångspunkten i att “antagonistiska hot och miljöer” definieras, eller tar sig i uttryck som organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism (Hallin, 2013), presenterades nyligen en rapport om individer som av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen registrerats tillhörighet i organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och fotbollshuliganism. Även om analysarbetet är pågående och slutsatserna därför ska betraktas som preliminära (Rostami, Mondani, Carlsson, et al., 2018: 13–14), ger rapporten en första övergripande beskrivning av de “antagonistiska miljöerna” i Sverige.³

I rapporten (Rostami, Mondani, Carlsson, et al., 2018) behandlas 15244 individer (kallad studiepopulation⁴ nedan) som, enligt Polismyndigheten och Säkerhetspolisen, ingår i miljöerna organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och fotbollshuliganism i Sverige. 84 procent uppvisar tillhörighet i organiserad brottslighet (n=12768), 11 procent inom våldsbejakande extremism (n=1641) och 5 procent inom fotbollshuliganism (n=835). Män utgör 92 procent av studiepopulationen och kvinnor 8 procent. Könsfördelningen varierar mellan de olika miljöerna som studeras i rapporten, en högre andel kvinnor noteras inom våldsbejakande extremism än inom organiserad brottslighet. Individernas medelålder vid brottsmisstanke är 26 och typåldern vid brottsmisstanke (den vanligaste åldern) är 19 år. 67 procent är födda i Sverige medan 62 procent är utrikesfödda eller har föräldrar som är utrikesfödda. 38,5 procent har förgymnasial utbildning upp till 9 år som högsta utbildningsnivån och 45,5 procent har gymnasial utbildning som högsta utbildningsnivån. 19 procent har varit föremål för socialtjänstens insatser under barndomen och uppväxten.

³ Det bör påpekas att rapportens studiepopulation bygger på s.k. polisdata där forskargruppen saknat kontroll över observation och mätning (för vidare diskussion se Rostami, Mondani, Carlsson, et al., 2018: 22–24, 53–54). Dessa siffror anger således inte hur många individer som faktiskt ingår i dessa miljöer utan snarare hur många av dem som har identifierats och bedömts av de två polismyndigheterna.

⁴ Samtliga har fullständigt personnummer (de som saknar svenskt personnummer har exkluderats).

Allvarliga psykiatriska tillstånd som psykos är ovanliga, men 45 procent av studiepopulationen har erhållit en psykiatrisk diagnos. 87 procent av studiepopulationen har varit misstänkt för brott. Individer ur studiepopulationen har ett medelvärde på 37,7 brottsmisstankar per person och tillsammans står studiepopulationen för 500 064 brottsmisstankar under 1995-2016. Studiepopulationen har ett omfattande nätverk av medmisstänkta (s.k. co-offenders).

Under perioden 1995-2016 kan 51 369 medmisstänkta kopplas till studiepopulationen, och avgränsas studieperioden till åren 2011-2016 kan 20 503 medmisstänkta kopplas till studiepopulationen. Individer ur studiepopulationen uppvisar en kraftig överrepresentation i antal brottsmisstankar jämfört med genomsnittsindividerna i Brottsförebyggande rådets (Brå) misstankeregister.

Medelvärdet för hela misstankeregistret för perioden 1995-2015 är 6,4 brottsmisstankar per person och för perioden 2011-2016 5,1 brottsmisstankar per person, jämfört med studiepopulationens genomsnitt på 37,7 respektive 21 brottsmisstankar per person (Rostami, Mondani, Carlsson, et al., 2018: 45-46)

Samtliga miljöer uppvisar delaktighet i vålds-, narkotika- och ekonomisk brottslighet samtidigt som den registrerade misstänkta brottsligheten minskar med stigande ålder i samtliga undersökta miljöer. Genom att studera gemensamma brottsmisstankar visar rapporten att det finns omfattande överlappning mellan miljöer inom organiserad brottslighet och mellan organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism, oavsett vilken tidsperiod som undersöks.

Även om en stor andel av individerna är isolerade noder (dvs. de har inga medmisstänkta i studiepopulationen), 39 procent (1995-2016) respektive 47 procent (2011-2016), så har de individer som överlappar en klustringskoefficient som tyder på hög nivå av överlappning bland de kopplade noderna (se Rostami, Mondani, Carlsson, et al., 2018: 53-65). Slutligen visar rapporten att en tredjedel av individerna inom organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism har engagemang i legala bolag, exempelvis i form av styrelseuppdrag. Pågående analyser indikerar vidare att majoriteten av bolagsengagemanget sker inom bolag som aktiebolag och handelsbolag.

De två miljöer som anses utgöra de störta antagonistiska hoten, organiserad brottslighet och den våldsbejakande islamistiska extremismen i Sverige är delvis sammanlänkade genom rekrytering och samarbeten. Det finns exempelvis samarbetskluster där individer ur den våldsbejakande islamistiska extremismen har samarbetslänkar till olika grupperingar inom den organiserade brottsligheten. Dessa fenomen är både organiserade och många gånger spatialt klustrade till socioekonomiskt svaga områden exempelvis till områden som av polisen är definierat som socialt utsatta (Rostami, 2019).

Den våldsbejakande islamistisk extremism är som miljö fragmenterad, men det finns samtidigt kluster av individer som har hög grad av inbördes samarbete. Inom organiserad brottslighet kan man finna organisationer med låg grad av organisering och samarbete till organisationer som är institutionaliserade och inbäddade i legala, kulturella och politiska sfärer (Gunnarsson & Rostami, 2019; Rostami, 2019).

Överlappningen mellan organiserad brottslighet och våldsbejakande islamistisk extremism är inte en isolerad företeelse. Det har noterats att det finns omfattande överlappning, genom kriminella samarbeten, mellan våldsbejakande extremistiska miljöer med organiserad brottslighet och fotbollshuliganism (Rostami, Mondani, Carlsson, et al., 2018).

Att definiera antagonistiska hot

I en svensk kontext är antagonistiska hot en begreppsram som främst mynnar ur KBM:s och MSB:s definitioner och som omfamnar företeelser som terrorism, våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet. Även i internationell kontext kan dessa företeelser beskrivas som antagonistiska hot (t.ex., Shearman, 2013; Athanassopoulou, 2005). Dessa är antagonistiska företeelser i den bemärkelse att konflikter eller hot om konflikter är ett viktigt element i att driva organiseringen framåt (Edling & Rostami, 2016). Dessa miljöer strävar efter och livnär sig på motsättningar i samhället och kan utnyttja varandra för det ändamålet.

Det är den organiserade dimensionen, den organiserade antagonismen, bland dessa konfliktsökande fenomen som också uppfattas som mest problematisk då de besitter förmågan till organiserade "illvilliga attacker" (Sturup & Rostami, 2017).

Antagonistiska hot som har sin grogrund i sociala och socioekonomiska förhållanden har sedan 1990-talet fått allt större aktualitet. Utifrån tidigare avsnitt kan vi notera att dessa är främst koncentrerade till socioekonomiskt svaga områden (SSO). Koncentrationen handlar inte bara om antalet aktiviteter, utan också om att många av förövarna i, liksom offren för, dessa aktiviteter ofta bor i SSO (Sarnecki, 2016).

Syftet med det här kapitlet har varit att belysa begreppet antagonistiska hot ur ett lokalt perspektiv och ringa in antagonistiska hot som företeelse och begrepp. Svårigheten är dock att de företeelser och begrepp som ingår i beskrivningen av antagonistiska hot lider av en omfattande gränsdragningsproblematik (Rostami, 2016). Det är begrepp som "i egentlig mening inte [är] vetenskapliga

utan politiska och syftar till att markera var samhället drar gränsen för vad som kan accepteras inom ramen för det rådande styrelseskicket” (Löow, 2017: 21).

Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism delar således, förutom en negativ utveckling, en liknande gränsdragningsproblematik, det vill säga hur dessa fenomen ska definieras och avgränsas. Våldsbejakande extremism är ett relativt nytt begrepp och tyngdpunkten i definitionerna har ändrats med tiden. Begreppet etablerades för en bredare målgrupp 2010 med publiceringen av rapporten “Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige” (Säkerhetspolisen, 2010).

Innan 2010 är våldsbejakande extremism ett sällsynt begrepp i den offentliga diskursen och när begreppet introduceras 2010 är begreppets udd till en början riktat mot den islamistiska extremismen. Men med tiden har dess yttersta gräns utvidgats. Innan 2010 förekommer närbesläktade begrepp som “våldsbejakande vänsterradikalism” (Svenska Dagbladet, 1968-06-01), “våldsbejakande socialism” (Svenska Dagbladet, 1980-09-20), “våldsbejakande radikalism” (Aftonbladet, 2007-10-31) och “våldsbejakande islamistiska kretsar” (Dagens Nyheter, 2008-10-16).⁵

I och med Säkerhetspolisens rapport 2010 och med den så kallade Islamiska Statens (IS) framväxt i Mellanöstern några år senare, samt med tillsättning av den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism under 2014, sker det en explosionsartad ökning av användningen av begreppet.⁶ Exempelvis ökar användning av “våldsbejakande” i dagspressen från 63 träffar 2010 till 5585 träffar 2016.⁷

Innan 2010 var exempelvis begreppet “Våldsam extremism” det begrepp som närmast användes av myndigheter för att beskriva de extremistiska miljöerna (se t.ex., Brå & Säkerhetspolisen, 2009). Till skillnad från terrorism saknas en legal definition av begreppet våldsbejakande extremism. Begreppet omfattar idag en mängd olika politiska inriktningar som har både likheter och olikheter.

⁵ Se Löow (2017) för vidare diskussion om begreppets utveckling.

⁶ För att finna relevant material har Kungliga bibliotekets (KB) olika söktjänster använts. Söktjänster som Regina (KB:s katalog över tryckt material), Libris (en nationell söktjänst med material från ca 500 svenska bibliotek), Svenska Dagstidningar (fritextsökning i svenska dagstidningar från 1600-talet och framåt), Digitala SOU:er (som innehåller mer än 6000 digitaliserade Statens offentliga utredningar) samt Riksdagens söktjänst om dokument och lagar.

⁷ Undersökningen har gjorts genom söktjänsten *Svenska Dagstidningar*.

Den nationella samordnaren skriver i sitt slutbetänkande (SOU 2017:110) att ”den våldsbejakande extremismen i Sverige har tre huvudriktningar: vänster-, höger- och islamistisk extremism. Det finns många olikheter mellan dem, men också likheter. En av dessa likheter är våld som metod för samhällsförändring.

En annan gemensam nämnare är att våldsbejakande extremister ur alla miljöer ägnar sig åt otillåten påverkan, exempelvis genom olaga hot och hat som uttrycks på olika sätt. Förtroendevalda politiker, tjänstemän, civilsamhällsledare och journalister avstår från att engagera sig i vissa frågor och/eller väljer att lämna sina uppdrag” (sidan 4-5).

Vad som är organiserad brottslighet och hur den ska definieras är en av de mest centrala frågorna inom forskning om organiserad brottslighet (Rostami, 2016). Det finns idag ca 200 definitioner av organiserad brottslighet (von Lampe, 2019). Några definitioner är strikt avgränsade och riktar in sig på ett fåtal element av organisering av brott medan andra är mer omfattande och inkluderar till och med politisk motiverad brottslighet såsom extremism (för en djupare redogörelse se Finckenauer, 2005; Rostami, 2016).

I min tidigare forskning har jag framhållit att organiserad brottslighet är en abstraktion av en uppsättning diffusa begrepp, såsom ”maffia”, ”gäng” och ”kriminella nätverk” som lider av samma definitionsproblematik (Rostami, 2016). Det är också något som många andra forskare har noterat (Finckenauer, 2005; Levi, 1998; von Lampe, 2016). Flyghed (2002; 2016) menar att i användandet av begrepp som organiserad brottslighet, terrorism och våldsbejakande extremism går det att skönja en godtycklighet i begreppshanteringen och att denna godtycklighet kan leda till en överdriven social kontroll som i sin tur riskerar att leda till urholkning av mänskliga fri- och rättigheter, i synnerhet när användningen av dess begrepp tenderar att riktas mot marginaliserade grupper (Flyghed, 2002). Vi kan exempelvis notera hur omfattande organisering av ekonomisk brottslighet av etablerade företag sällan beskrivs av media och myndigheter som ”organiserad brottslighet”.

Det råder en konsensus bland experter om vikten av korrekt problemidentifiering av fenomen som ska förebyggas då olika typer av problem kan kräva olika typer av insatser (Goldstein, 1990; Klein & Maxson, 2006; Rostami, 2016). Utan en korrekt problemformulering kan insatser i bästa fall bli verkningslösa och i sämsta fall vara kontraproduktiva. Varje ”antagonistisk” grupp, organisation eller rörelse, har säregna egenskaper och grad av organisering som behöver identifieras för att kunna framgångsrikt förebyggas. Men problemidentifiering eller ett problemorienterat arbete är inte beroende av en allmän accepterad definition.

Definitioner syftar till att avgränsa och är därför selektiva. Med avgränsning sker en exkludering vilket kan bidra till att utvecklingen av nya frågeställningar som kan vara viktiga för att identifiera och förstå nya fenomen och trender begränsas (Horowitz, 1991), i vårt fall förändringar av antagonistiska hot.

Att definiera är samtidigt ett sätt att skapa förutsättningar för det språk som gör att vi kan kommunicera med- och förstå varandra och undvika missförstånd. Det är också ett sätt att formulera problemen som ska åtgärdas. Det är en spänning som behöver adresseras i arbetet med att identifiera och definiera innebörden av antagonistiska hot. Det är viktigt att gemensamma definitioner inte medför att vårt synfält förminskas och utvecklingen av nya frågeställningar begränsas.

Det måste finnas mekanismer som möjliggör att begreppets definition och innebörd hela tiden kan re-definieras, i synnerhet gällande företeelser som "antagonistiska hot" som är föränderliga (se t.ex., Rapoport, 2002; von Lampe, 2016) och överlappande (Basra & Neumann, 2016; Napoleoni, 2011).

I sammanhanget är det dock positivt med en gemensam begreppsram, en övergripande abstraktion, som samlar de säkerhetsutmaningar Sverige har. Detta kan paradoxalt frigöra laddade begrepp och skapa förutsättningar att komma bortom anekdotiska uppgifter och kunna studera problemområden på en lägre ontologisk nivå och i förlängningen underlätta för mångvetenskapliga och tvärinstitutionella ansatser för att studera de underliggande mekanismer som genererar dessa utmaningar (Sturup & Rostami, 2017). Organiserad antagonism eller antagonistiska "risker", "hot", "miljöer" etc. skulle kunna utgöra en sådan begreppsram om man beaktar de utmaningar som följer med definitioner och abstraktioner.

Referenser.

- Agrell, Wilhelm, Petterson, Tobbe and Högardh, David (2015) 'Kunskapsinventering inom fälten antagonistiska hot och social oro med relevans för samhällets säkerhet', Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet.
- Athanassopoulou, Ekavi (2005) *Fighting Organized Crime in Southeast Europe*. Psychology Press.
- Basra, Rajan and Neumann, Peter R (2016) 'Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus', 10(6), 16.
- Brå (2015) *Det dödliga våldet i Sverige 1990-2014: en beskrivning av utvecklingen med särskilt fokus på skjutvapenvåldet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2019) *Kriminalstatistik 2018: Anmällda brott* Available from: https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e4fb6/1553761868570/Sammanfattning_anmalda_2018.pdf. Brottsförebyggande rådet.
- Brå and Säkerhetspolisen (eds) (2009) *Våldsam politisk extremism: antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).
- Edling, Christofer and Rostami, Amir (eds) (2016) *Våldets sociala dimension: Individ, relation, organisation*. Lund: Studentlitteratur.
- Estrada, Felipe (2017) 'Ungdomsbrottslighetens utveckling, omfattning och struktur', in F. Estrada and J. Flyghed (eds) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Studentlitteratur.
- Expo (2018a) 'Här är vit makt-rörelsens starkaste fästen', *Expo.se*, Available from: <https://expo.se/2018/07/h%C3%A4r-%C3%A4r-vit-makt-r%C3%B6relsens-starkaste-f%C3%A4sten> (accessed 1 April 2019).
- Expo (2018b) 'Nyrekrytering bakom rekordmånga nazistiska aktiviteter', *Expo.se*, Available from: <https://expo.se/2018/04/nyrekrytering-bakom-rekordm%C3%A5nga-nazistiska-aktiviteter> (accessed 1 April 2019).
- Finckenauer, James O. (2005) 'Problems of definition: What is organized crime?', *Trends in Organized Crime* 8(3), 63–83.

Förvaltningsrätten i Malmö (2017) *Dom 9440-17*. Malmö: Förvaltningsrätten i Malmö.

Gerell, Manne, Sturup, Joakim, Magnusson, Mia-Maria, et al. (2019) 'Open drug markets, vulnerable neighborhoods and gun violence in two Swedish cities', Working paper.

Granath, Sven and Sturup, Joakim (2018) 'Homicide clearance in Sweden 1990–2013 with special reference to firearm-perpetrated homicides', *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 19(1), 98–112.

Gunnarson, Carina and Rostami, Amir (2017) 'Sweden: Organised Crime, Politics and Civil Society', in Allum, Felia and Gilmour, Stan (eds) *Organised crime and Politics*. Edward Elgar Publishing.

Gustafsson, Linus and Ranstorp, Magnus (2017) *Swedish Foreign Fighters in Syria and Iraq: An Analysis of open-source intelligence and statistical data*. Stockholm: Försvarshögskolan (FHS).

Khoshnood, Ardavan (2017) 'The increase of firearm-related violence in Sweden', *Forensic Sciences Research* 2(3), 158–160.

von Lampe, Klaus (2019) 'Definitions of Organized Crime', Available from: www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm.

von Lampe, Klaus (2016) *Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-legal Governance*. US: SAGE Publications.

Levi, Michael (1998) 'Perspectives on "Organised Crime": a perspective', *The Howard Journal of Criminal Justice* 37(4), 335–345.

Lööw, Heléne (2017) 'Våldsbejakande extremism – begrepp och diskurs', in *SOU 2017:67 Våldsbejakande extremism – En forskarantologi*, pp. 21–46. Stockholm.

Napoleoni, Loretta (2011) *Rogue Economics*. Seven Stories Press.

Rapoport, David C. (2002) 'The Four Waves of Rebel Terror and September 11', *Anthropoetics* 8(1), Available from: <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/> (accessed 6 April 2019).

Rostami, Amir (2019) 'Organiserad antagonism' Överlappningen mellan våldsbejakande islamistisk extremism och organiserad brottslighet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Rostami, Amir (2016) 'Criminal organizing: Studies in sociology of organized crime', PhD-dissertation. Stockholm: Stockholm University.

Rostami, Amir, Mondani, Hernan, Carlsson, Christoffer, et al. (2018) *Väldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier.

Rostami, Amir, Sturup, Joakim, Mondani, Hernan, et al. (2018) 'The Swedish Mujahideen: An exploratory study of 41 Swedish foreign fighters deceased in Iraq and Syria', *Studies in Conflict & Terrorism*

Säkerhetspolisen (2019) *Årsbok 2018* Available from: <https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.6af3d1c916687131f1fae5/1552543607309/Arsbok-2018.pdf>. Stockholm.

Säkerhetspolisen (2017) 'Så mycket har extremistmiljöerna vuxit', text, Available from: <http://www.sakerhetspolisen.se/ovrigt/pressrum/aktuellt/aktuellt/2017-07-03-sa-mycket-har-extremistmiljoerna-vuxit.html> (accessed 1 April 2019).

Säkerhetspolisen (2012) *Säkerhetspolisen. 2011. 2011*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen (2010) *Väldsbejakande islamistisk extremism i Sverige* Available from: <http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.635d23c2141933256ea1d14/1381154798420/ijrapportweb.pdf>. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Salihu, Diamant (2018) '116 granatattacker på åtta år – Sverige sticker ut', 10th December, Available from: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/116-granatattacker-pa-atta-ar-sverige-sticker-ut> (accessed 6 April 2019).

Sarnecki, Jerzy (2016) *Brottslighet och motåtgärder i socioekonomiskt utsatta områden*. Stockholm: Fores.

Shearman, Peter (2013) *Power Transition and International Order in Asia: Issues and Challenges*. Routledge.

Sivertsson, Fredrik (2018) 'Criminal Careers in the Long Run: Patterns and Predictions of Criminal Convictions across Age, Time, and Gender', Stockholm: Stockholm University.

Socialstyrelsen (2018) 'Högsta antalet dödsskjutningar bland unga män sedan 1987', Available from: <http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2018/hogstaantaletdodsskjutningarblandungamansedan1987> (accessed 1 April 2019).

SOU 2017:110 (2017) *Värna demokratin mot våldsbejakande extremism - hinder och möjligheter: slutbetänkande*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Statsrådsberedningen (2017) *Nationell Säkerhetsstrategi*. Stockholm: Regeringskansliet, Statsrådsberedningen.

Sturup, Joakim, Gerell, Manne and Rostami, Amir (2018) 'Explosive violence: A near-repeat study of hand grenade detonations and shootings in urban Sweden', *European Journal of Criminology*.

Sturup, Joakim and Rostami, Amir (2017) 'Organiserad antagonism: Överlappningen mellan våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet', in C. Edling and A. Rostami (eds) *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Sturup, Joakim, Rostami, Amir and Appelgren, Gunnar (2018) *Grovt skjutvapenvåld i Region Stockholm 2011 till 2017 Återkopplings-PM 1*. Stockholm: Polismyndigheten.

Sturup, Joakim, Rostami, Amir, Gerell, Manne, et al. (2018) 'Near-repeat shootings in contemporary Sweden 2011 to 2015', *Security Journal* 31(1), 73–92.

Sturup, Joakim, Rostami, Amir, Mondani, Hernan, et al. (2018) 'Increased Gun Violence Among Young Males in Sweden: a Descriptive National Survey and International Comparison', *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1–14.

Åklagarmyndigheten (2017) 'Åtal väckt kring uppmärksammade explosioner i Västsverige', *Pressmeddelande*, 9th June, Available from: <https://www.aklagare.se/nyheter-press/pressmeddelanden/?newsId=A36AD2E09587CC1F> (accessed 11 March 2019).

Salafistiska nätverk och antagonistiska hot

Magnus Normark

Bilden av att företeelser som kan kopplas till begreppet antagonistiska hot ökat i Sverige har präglat nyhetsrapportering, forskarrapporter lika väl som myndigheters publikationer under det senaste decenniet. Den komplexa dynamik som beskrivs påverka utvecklingen av särskilt utsatta områden, organiserad brottslighet och växande extremistmiljöer i landet framgår inte minst i de senaste årens rapporter från brottsbekämpande myndigheter som Polismyndigheten och Säkerhetspolisen.

En framträdande del av hotbeskrivningarna kopplas till den våldsbejakande islamistiska ideologi som företräds av terrororganisationer som al-Qaida, Boko Haram, al-Shabaab och Islamiska Staten, vilka varit pådrivande inspirationskällor för en rad attentatsförsök och genomförda terrorattentat i Europa under de senaste 15 åren. Terrorattentat som riktas mot oskyddade civila personer där tillvägagångssättet präglas av ett uppsåt att döda och skada så många som möjligt utgör den yttersta och mest avskyvärda manifestationen av antagonistiska hot i vårt samhälle idag.

I Säkerhetspolisens senaste årsbok (2018) beskrivs att våldsbejakande extremistmiljöer i Sverige omfattar omkring 3000 aktörer, varav 2000 tillhör den religiöst islamistiska miljön. Dessa aktörer bedöms förespråka våld som medel för att påverka samhället. De extrema ideologiska strömningar som dessa aktörer inspireras av genererar dock fler effekter i samhället än risken för direkta våldsaktioner som terrorattentat.

Detta kapitel syftar till att belysa hur den extrema salafistiska ideologin breder ut sig i Sverige och vilka konsekvenser detta kan generera som bidrar till den komplexa dynamik som präglar antagonistiska utmaningar för civilpersoner likaväl som myndighetsutövning på lokal nivå. Kapitlets innehåll grundar sig till stor del på den omfattande forskningsstudie inom området salafistisk påverkan som genomförts och publicerats av Försvarshögskolan under 2018 (Ranstorp, 2018).

Den salafistiska ideologin och dess utbredning i Sverige

Personer som förespråkar den extremt konservativa och bokstavstroga tolkningen av islam är inget nytt fenomen i Sverige. Ideologins extrema natur har varit föremål för många studier och finns väl beskriven i litteraturen. Denna religiösa tolkningsgrund inom den sunnitiska grenen av Islam har växt fram och spridits från länder i Gulfområdet (Persiska viken) såsom Saudiarabien och Qatar. Ideologins främsta förespråkare försöker anamma levnadssättet i enlighet med de tre första generationerna av muslimer, "the pious predecessors", och att detta ska genomsyra alla delar av livet.

I Sverige är denna tolkning av Islam en relativt ovanlig företeelse och praktiseras av en liten minoritet, men växande andel, av landets muslimer. Dess extrema karaktär grundar sig bland annat på att den förespråkar total underkastelse av guds lagar och gör en strikt distinktion mellan vad som är tillåtet och otillåtet samt mellan troende och icke-troende (otrogna).

Alla som praktiserar och förespråkar den salafistiska tolkningen av Islam är dock inte våldsbejakande. Däremot innebär dess tillämpning att man förkastar det demokratiska systemet och den värdegrund som vårt samhälle bygger på vilket skapar stora utmaningar i de samhällen där dessa miljöer verkar.

Även om individer som tillämpar den salafistiska ideologin utgör en förhållandevis liten andel av vår muslimska befolkning idag så är utvecklingen avseende hur denna miljö agerar för att sprida sitt tankegods i det svenska samhället en växande utmaning.

Sedan 1990-talet har den salafistiska miljön brett ut sig, bland annat genom ledande personer som kunde kopplas till en källarmoské i Stockholmsregionen. Bland dessa ledande personer fanns starka förbindelser till ledarskiktet inom internationella terrororganisationer som algeriska *Groupe Islamique Armé* och al-Qaida i såväl Afghanistan som i Irak. Ett utmärkande drag för dessa individer var att de representerade hårdföra element som ofta förekom i kriminella sammanhang.

Dagens salafistiska nätverk har genom karismatiska predikanter och andra framstående ledarfigurer förgreningar och verksamhet som sträcker sig från Malmö i söder upp till städer i Västerbotten och Norrbottens län. Särskilt framstående är de nätverk som etablerat sig i västra Sverige från Malmö och norrut via Halmstad, Borås, Göteborg och Uddevalla (det så kallade västkustbältet). Motsvarande utveckling har även skett i området från Stockholm och norrut via Eskilstuna, Örebro och Gävle.

De områden i Sverige varifrån flest personer rest för att ansluta sig till islamistiska terrororganisationer sammanfaller geografiskt med många av de särskilt utsatta områden som polisen identifierat och som präglas av särskilt hög kriminalitet och stort utanförskap. Omkring 80 % av de bedömt 300 personer som anslutit sig till terrororganisationer i Syrien kommer från fyra områden: Västra Götaland, Stockholm, Örebro och Skåne. Drygt 70 % av dem har bott i särskilt utsatta områden (Gustafsson & Ranstorp, 2017).

Nätverket av nationellt tongivande salafistiskt inriktade individer utgör ingen organisatorisk struktur men är nära sammankopplade genom släktskap och relationsskapande samverkan. Kring dessa ledande individer har lokala miljöer växt fram av predikanter, föreläsare, moskéer, föreningar, företag, utbildningsinstitutioner, insamlingsverksamhet och social-media baserade initiativ som tillsammans bildar ett slags salafistiskt indoktrinerande ekosystem. Många av de individer som rest från Sverige för att ansluta sig till terrororganisationer i konfliktområden har radikaliserats inom de strukturer och miljöer som formats kring dessa ledande salafister.

Effekterna av salafistiskt präglade påverkansaktiviteter

Det finns en stor utmaning med att belysa effekterna från påverkansaktiviteter. Detta gäller i synnerhet ur ett strikt vetenskapligt perspektiv då det inte är möjligt att mäta effekterna på andra personers uppfattningar och beteenden utifrån salafistiska predikanter föreläsningar, samtal och skrifter med salafistiska inslag.

Studieresultatet som detta avsnitt till stor del bygger på har hämtat relevant empiri genom studier av öppet tillgänglig information (skrifter, videor och ljudfiler) samt intervjuer med personer som arbetar med och inom dessa miljöer på lokal nivå.

Detta inkluderar litteratur från koranskolor samt predikningar som ledande personer inom den nationella salafistiska miljön öppet delat via social media och andra internet sidor. Ytterligare en utmaning med den empiri som studien bygger på är bedömningen av vad som utgör salafistiska inslag i observerade budskap och aktiviteter. Som stöd för att bedöma detta har författarna bakom studien bland annat erhållit stöd från nationellt ledande islamologer, företrädare

för muslimska församlingar samt från ledande personer inom en av världens största muslimska organisation, Nahdlatul Ulama i Indonesien.

Information baserat på intervjuer av personer som arbetar med dessa miljöer i 17 olika svenska städer ger en förhållandevis samstämmig bild av att synliga effekter från våldsbejakande jihadistiska aktörer har avtagit markant sedan tiden för IS-kalifatets framgångar i Syrien och Irak vände mot ett nederlag och kalifatets kollaps. Lika samstämmig är bilden av att den extremt konservativa salafistiska värdegrunden fortplantar sig i många svenska städer.

De som bedriver denna form av salafistisk påverkan är återhållsamma med att förespråka våld och tar i vissa sammanhang avstånd från aktörer som förespråkar våld och förekomsten av våldsaktioner från jihadister. Samtidigt bidrar de nätverk som formats utifrån ledande salafistiska profiler i landet till effekter som har stor betydelse för en problematisk utveckling i de lokala områden där dessa verkar. Dessa effekter bidrar starkt till religiöst betingade hedersrelaterade inslag, ökad segregation och utanförskap, ökad polarisering i samhället samt antidemokratiska strömningar.

Kopplingen till kriminella nätverk och företeelser i de berörda områdena bedöms vara betydande och salafismens ideologi bidrar till att skapa en grogrund för hot, hat och antagonistiska inslag som riktas mot samhällets demokratiska institutioner likaväl som mot icke-salafistiska muslimer, personer med annan religiös tillhörighet, homosexuella och andra som avviker från salafistiska tolkningens normer och regler.

Hederskultur med religiösa inslag

Den effekt som framkommer tydligast från i princip samtliga lokala områden som studerats är att salafistiska element bidrar till att utöva korrigerande åtgärder mot främst kvinnor och flickor som på något sätt avviker från vad dessa element anser är rätt. Detta sker på allmän, offentlig plats och där korrigerande åtgärder oftast omfattas av verbala tillrättavisningar men även illasinnad ryktes-spridning muntligen eller via sociala medier. Beteenden som oftast betraktas som avvikande och felaktiga är hur personen är klädd, till exempel att en kvinna inte täcker håret, bär för kort klänning eller bär byxor.

Andra vanliga orsaker är att flickor umgås med ”fel personer” som t.ex. kan vara personer som har en typisk västerländsk livsstil eller att flickan umgås med personer av motsatt kön utan manlig släktings översyn.

I sådana lokala områden leder denna form av hedersrelaterad påverkan till att flickor och kvinnor oftast inte rör sig eller medverkar i offentliga sammanhang. Dessa inslag kan även riktas mot män och pojkar i de fall då salafistiska aktörer anser att de brustit i sin tillsyn av kvinnliga släktingar som betett sig avvikande.

Denna form av religiöst motiverad hederskultur leder till att några få, oftast män, bedriver kontinuerlig och systematisk påverkan mot en stor grupp av människor, oftast flickor och kvinnor. Drabbade personers möjlighet att själva styra sin vardag kringskärs på ett mycket inskränkande sätt och leder till att synnerligen konservativa perspektiv på manliga och kvinnliga roller förstärks.

Ökad segregering

Den salafistiska miljön bedriver inflytande som är särskilt inriktad mot unga personer, nyanlända flyktingar och migranter som har en bristfällig insyn i det svenska samhället och våra demokratiska fri- och rättigheter. Denna målgrupp utgör en mycket sårbar population i vårt samhälle för påverkan från den salafistiska miljön. Salafistiska grundidéer om vad som är otillåtet inom det svenska sekulära samhället förekommer bland annat i litteratur i det växande antalet koranskolor som fångar upp barn från mycket låg ålder.

Svårigheterna med att få inblick i den undervisning som äger rum i dessa koranskolor och friskolor är stora. Det är dock tydlig att antalet koranskolor växer runt om i landet och att vissa har kopplingar till ledande salafistiska profiler samt använder litteratur med salafistiska budskap i undervisningen. När dessa inslag förekommer i skolmiljöer bidrar detta till ökad segregation i samhället genom att möten mellan elever med olika trosuppfattningar, språk och livsstil medvetet motverkas av dessa krafter. När elever ägnar helger åt koranskolor, går i grundskolor med konfessionella inslag kopplat till salafistiska profiler under veckan samt deltar i organiserade lägerverksamhet och annan social samvaro med intensiva koranstudier på fritiden är risken mycket stor att eleverna saknar förståelse och kunskap om svenska demokratiska värdegrunder, institutioner och processer.

Även i skolor som försöker stimulera mötet mellan olika kulturer och som strävar efter att främja ökad jämlikhet bland barn och unga kan barn som påverkas av salafistiska perspektiv från släktingar, koranskola eller andra fritidsaktiviteter inom denna miljö tydligt påverka skolmiljön på ett negativt sätt. Det kan handla om att vägra att beröra kvinnliga lärare, umgås med andra barn, delta i viss typ av lektioner eller att ta avstånd från skolans mat och dryck som eleven betraktar som "orent".

Lärare som möter denna problematik vittnar om svårigheterna med att bemöta detta på ett sätt som främjar lärande och trygghet i skolmiljön. Till del handlar detta om att många anställda inom skolan saknar insikter och kunskap om dessa uttryck för en strikt konservativ tolkning av Islam.

Ökad polarisering

Den salafistiska skolans strikta perspektiv på vad som är rätt och fel, rent och orent, kommer tydligt till uttryck i förhållningssättet gentemot personer med annan tolkningsskola inom Islam eller som praktiserar en annan religion. Detta tar sig bland annat uttryck för verbala och ibland fysiska konfrontationer mot framförallt shiamuslimer i de områden där salafistiska element är aktiva. I många av de lokala områden som studerats har det framkommit att motsättningar mellan shia och sunnitiska grupper ökat. I vissa fall har detta lett till att shiitiska familjer helt enkelt lämnat bostadsområden, flyktingboenden och andra lokala områden där trakasserier, hot och hat från salafistiska element har upplevts som allt för påtagligt.

Ett av många existerande exempel på detta är ett flyktingboende i Tranemo där Kristna syrier och shiamuslimer flytt från boendet på grund av trakasserier från en grupp sunnimuslimska män. Andra exempel är att personer inte vågar pynta sina hem vid religiösa högtider eller bära smycken med religiösa symboler av rädsla för att trakasseras vilket bl.a. förekommer i flera områden i Malmö, Göteborg, Stockholm och Gävle. Budskap om hat mot andra grupper förekommer även från salafistiska imamer i föreläsningar och predikningar i moskéer och i budskap som sprids via sociala medier. De motsättningar som förstärks genom ideologin omfattar även relationen till andra grupper i samhället som t.ex. homosexuella, judar, kristna m.fl.

De finns många perspektiv på hur den salafistiska tolkningen ger en tydlig grogrund för att rikta hat och hot mot andra personer och mot samhället som de lever i. Ett perspektiv på detta är att personer som redan föraktar samhället de lever i, ofta knyter an till den salafistiska miljön. Den salafistiska ideologin kan av dessa individer betraktas som en mycket attraktiv kontext där personens förakt och hat kan omges i en moralisk berättelse som legitimerar hatet. Genom att ansluta sig till den salafistiska miljön och kanalisera sitt förakt mot samhället och andra genom ideologins strikta, svart-vita, tolkning betraktas personen som utvald och renlärig. Detta kan i sin tur förstärka individens bild av att alla andra som står utanför denna miljö anses vara fiender som måste omvändas eller bekämpas (Göndör, 2019).

Antidemokratiska inslag

En fundamentalt grundläggande rättighet i vårt demokratiska samhälle är vår yttrandefrihet och religionsfrihet. Även om en religion eller åsikt kan betraktas som obekvämt, oortodox eller i vissa fall fundamentalistisk så är det inte olagligt att ge uttryck för den. Dessa friheter, som sannolikt de flesta av våra svenska medborgare betraktar som en av våra största tillgångar, kan dock i vissa fall vändas till en sårbarhet. Detta gäller bland annat när dessa fri- och rättigheter används för att sprida budskap som urholkar vårt demokratiska system.

Påverkan från den salafistiska miljön tar sig dock ofta förhållandevis diskreta uttryck som i de flesta fall riktas till en begränsad krets av personer på lokal nivå.

Negativa effekter som redan redogjorts för ovan är av synnerligen problematisk natur genom dess begränsningar av förutsättningarna för varje enskild medborgare att ha inflytande och makt över sina egna beslut i vardagen. Utöver detta har uppgifter om antidemokratiska inslag bland annat kopplats till hur salafistiska imamer och profiler på lokal nivå informerat sina församlingar om hur de ska rösta i demokratiska val eller att de inte ska delta i valprocessen över huvud taget.

Ett exempel på detta är imamen i Gävlemoskén som offentligt tagit avstånd från att rösta och uttryckt att en god muslim inte bör delta i valet med motiveringen att Sverige inte styrs av Shariatalagar. Inför riksdagsvalet 2014 instruerade Imamen sina följare via moskéns facebook-konto att det är tillåtet att delta i valet men endast om det sker i syfte att erhålla religiösa eller världsliga förmåner. I samband med detta instruerade imamen sina följare att miljöpartiet är det rätta valet av parti för detta ändamål.

I nordöstra Göteborg har det bedrivits påverkan från salafistiska element i direkt anslutning till vallokaler på valdagen. Personer som gick till vallokalerna möttes av budskap från dessa individer att rösta var "haram". Antidemokratisk propaganda har även producerats via internet, bland annat via den numera nedlagda webbtidningen *Ummah Observer*. I artiklar i tidskriften har muslimer uppmanats att inte delta i demokratiska val. Redaktören för webbtidningen har representerat den radikalt salafistiska organisationen Troende Unga Framtida Förebilder (TUFF) som lades ned 2012 och då uppgav att delar av dess verksamhet skulle upptas inom organisationen Sveriges Förenade Muslimer (SFM). Även i Halmstadsområdet Andersberg har det förekommit påverkan speciellt riktad mot kvinnor att de inte ska delta i demokratiska val.

Ytterligare ett förekommande inslag av antidemokratisk natur är uppmaningar om att goda muslimer inte ska vända sig till myndigheter för stöd och hjälp,

att inte ta hänsyn till landets lagar och förordningar när det står i motsats till den konservativa salafistiska ideologin. Uppdrag granskning har i ett reportage från 2012 visat hur imamer uppmanar kvinnor som söker hjälp efter att ha blivit misshandlad av sin man att inte anmäla misshandeln till myndigheterna (Nyberg, 2012). Det finns även uppgifter om att en anmälan till polisen i Borås angående en misshandel dragits tillbaka som ett resultat av att män inom den lokala moskén agerat i frågan och enligt egen utsago löst problemen. Fallet visar på ett existerande parallellt rättssystem som verkar utanför statens kontroll och insyn.

2016 presenterades resultatet av en undersökning som genomfördes av organisationen Varken hora eller kuvad (VHEK) som riktades mot ungdomar i Göteborgsområdet. Undersökningen belyser ungdomarnas attityder till frihet och ofrihet och visar bland annat att ungdomar med sympatier till salafistiska organisationer har en mycket låg grad av tillit till myndigheter. Särskilt låg var tilliten till myndigheter som Polis och Socialtjänst men även till vårdinstitutioner och skolanställda (Tarhan Selvi, 2017).

Aktioner för att begränsa insyn i verksamhet som kan kopplas till den salafistiska miljön förekommer också. Ett sådant exempel är när en reporter vid Gefle dagblad under hot, förolämpningar och viftande knytnävar från Gävle moskés imam tvingades radera journalistiskt material.

Journalisten hotades i samband med insamlande av information om etableringen av Nya Kastets skola och dess kopplingar till moskén som har en imam med mycket framträdande salafistisk profil. Gefle Dagblad har polisanmält händelsen. Personal vid Gefle dagblad har vid flera tidigare tillfällen utsatts för dödshot i samband med granskande journalistisk verksamhet som berör Moskén och dess ljusskygga verksamhet. En nära släkting till imamen dömdes under 2017 för olaga hot mot tidningens chefredaktör (Ingvarsson, 2019).

Salafistiska nätverk och kopplingen till kriminalitet

Det finns många studier som påvisar kopplingen mellan kriminellt belastade miljöer och jihadister i Europa. Studier avseende personer från europeiska länder som anslutit sig till terrororganisationer i Syrien och Irak ger en tydlig bild av att dessa individer typiskt sett kommer från socioekonomiskt problematiska områden, har förhållandevis låg utbildningsnivå, är ofta arbetslös och kriminellt belastad (Hegghammer, 2016).

Några empiriska data från olika länder visar bl.a. att inom den grupp av individer från Tyskland som anslutit sig till IS var närmare två tredjedelar dömda för brott (504 av 778). Av dessa hade 32 % av individerna dömts för fler än fem

brott (Federal Criminal Police 2016). En studie genomförd av norska säkerhetstjänsten (PST) visade att det inom en grupp av 137 identifierade jihadister var 68 % av männen och 46 % av kvinnorna som hade dömts för brott eller som var tidigare kända av de brottsbekämpande myndigheterna.

Källor inom den svenska polismyndigheten har bedömt att minst hälften av de personer som rest från Sverige för att ansluta sig till terrorgrupper i Syrien och Irak är kriminellt belastade innan resan. Typen av brottslig verksamhet som kan kopplas till de svenska IS-terroristerna är mångfacetterad och inkluderar bland annat stöld, misshandel, narkotikabrott, vapenbrott, försök till grov mordbrand, umgänge med barn, brott mot knivlag, olovlig körning, olaga hot, brukande av urkund, försök till rån, häleri, övergrepp i rättssak, människorov samt brott som faller under terroristlagstiftningen (Normark, 2017).

Situationen i Sverige präglas framförallt av att radikaliserings av individer till stor del överlappar geografiskt med de särskilt utsatta områden som polisen identifierat. Kopplingarna mellan våldsbejakande salafister och kriminalitet präglas därmed främst av den sociala dimensionen av relationer, snarare än institutionella eller organisatoriska, vilket bl.a. beskrivs i studier som genomförts av projektet ”Crime Terror Nexus”.⁸

Mest påtaglig blir den sociala kopplingen genom att kriminella rekryteras eller dras in i den salafistiska miljön i det geografiska område där denne verkar. Dragningskraften för detta beskrivs som att kriminella individer ges en kontext där deras brottsliga verksamhet, erfarenheter och förmåga ges en legitimitet och meningsfullt syfte (Basra, 2016). Förmågan att begå brott som genererar finansiella inkomster som kan användas för att stödja salafistiska grupper och organisationer utomlands eller nationellt har sannolikt betydelse.

Kopplingen mellan den icke öppet våldsbejakande salafistiska miljön och kriminalitet är inte lika påtaglig. Detta gäller i synnerhet den verksamhet som bedrivs av ledande salafistiska aktörer som under senare år tonat ner öppet synliga signaler om sin extrema ideologiska inriktning. Det finns dock uppgifter från personer som arbetar lokalt inom de utsatta områden där dessa miljöer är verksamma som konstaterar att sådana kopplingar existerar och utnyttjas för att främja sina intressen att påverka personer på lokal nivå i salafistisk riktning.

⁸ Projektet ”Crime Terror Nexus” leds av Dr Peter Neumann vid Kings College, London. Projektet pågår under perioden januari 2018 - september 2019 och är kopplat till Panta Rhei Research Ltd. <https://crimeterrornexus.com>

I Stockholmsområdet beskrivs att de salafistiska nätverken generellt sett är involverade i olika former av brottslig verksamhet som stölder, inbrott, häleri, indrivning och utpressning. Enligt den lokala lägesbilden för Rinkeby och Kista finns det kriminella nätverk med ett stort antal brottsaktiva islamister som är aktiva både med ideologisk motiverad brottslighet och med konventionell försörjningsbrottslighet (Stockholms stad, 2016).

Även i Borås och i Angered utanför Göteborg beskrivs miljön vara starkt kopplad till verksamhet av kriminell natur både som ett medel för att generera finansiella inkomster men även i förhållande till rekrytering av individer med stort våldskapital och en kriminell bakgrund som kan utnyttjas för att skrämja och hota personer som inte följer eller direkt motarbetar den salafistiska miljöns intressen.

Vårdskapitalet som kopplingen till kriminella profiler ger den salafistiska miljön har använts för att förhindra insyn i de områden där miljön är etablerad. Händelserna kopplat till Gefle Dagblads undersökningar av den salafistiska miljön i Gävle är ett exempel på detta. Ett annat exempel är när journalister skulle göra ett tv-reportage i Järvaområdet. Individer inom den salafistiska miljön i Järva upptäckte att reportageteamet började filminspelningen och uppges ha kontaktat kända kriminella profiler som därefter tvingade reportageteamet att avbryta sin verksamhet och lämna området.

Liknande uppgifter förekommer från statliga tjänstemän som hanterat tjänstebeslut som inneburit en belastning för personer inom den salafistiska miljön. Detta gäller bland annat tjänstemän inom myndigheter som Skatteverket och Försäkringskassan. Denna situation innebär en säkerhetsrisk för myndighetspersonalen som samtidigt är svår att undvika då enskilda beslut måste offentligt styrkas med underskriften av handläggande tjänsteman.

Ett växande salafistiskt indoktrinerande ekosystem i samhället

Försvarshögskolans studie av den salafistiska miljöns påverkan på delar av samhället visar att det finns en växande utmaning kopplat till att denna miljö utnyttjar vårt demokratiska systems främsta sårbarheter. Traditionella metoder för att påverka målgrupper i samhället har tidigare främst kopplats till föreläsningar i moskéer och källarmoskéer, spridande av video och ljudfiler via internetsidor och socialmedia plattformar samt till viss del informationskampanjer i vissa stadsdelar genom så kallade ”Street Da’wa”.

Dessa traditionella metoder förekommer i hög utsträckning även idag och kommer sannolikt vara en del av samhällsbilden även i framtiden.

Studien visar dock på en utveckling som sträcker sig bortom dessa traditionella påverkansmetoder och som skapat omfattande förutsättningar att systematiskt och långsiktigt indoktrinera en växande målgrupp i det svenska samhället.

I en intervju i Sveriges Radios program Kaliber med titeln ”De religiösa entreprenörerna” intervjuas ägaren av Vetenskapsskolan i Göteborg, Abdel Nasser El-Nadi. I intervjun uttrycker El-Nadi att han vill expandera sin skolverksamhet och bli lika stor som Academia och driva 85 skolor över hela landet (Boo, 2018). Abdel Nasser El-Nadi, även kallad Abu Talal, är en av landets främsta salafistiska predikanter som varit verksam tillsammans med andra ledande salafistiska organisationer och profiler, däribland imamen för Gävlemoskén. Vetenskapsskolan har fått upprepad och skarp kritik från Skolinspektionen, bland annat för att flickor och pojkar suttit åtskilda, brister i sexualundervisning och att bön genomförs på lektionstid.

Abu Talals planer för att etablera flera skolor i Sverige blir tydligt när man tittar på de företag som etablerats med koppling till de ledande profiler som är koppade till honom och till Vetenskapsskolan. Stora summor av den skolpeng som Vetenskapsskolan får från kommunen har överförts till bolag var främsta syfte har varit att köpa upp tomter för att sätta planerna i verket. En del i dessa planer var upprättandet av Nya Kastets skola i Gävle. Abu Talal sitter som verkställande direktör i fler skolor och som ledamot i ytterligare företag som bedriver verksamhet inom utbildningssektorn.

Imamen i Gävle har tidigare varit involverad i projekt för att bygga upp center bestående av moské, skolor och vårdinrättningar med finansiellt stöd från Saudiarabien. En moské etablerades i Stenkumlaskolan i Västerås och de salafistiska profilerna bakom projektet approcherade vårdinstitutioner i området för att bredda sin verksamhet. Senare blev dock aktörerna vräkt från Stenkumlaskolan. Trots att det uppges ha funnits finansiering från Saudiarabien och Qatar för att etablera verksamhet i Västerås tycks dock kommunen inte ha varit villig att släppa mark för denna etablering (Thornberg, 2017).

Detta utgör exempel på en utveckling där ledande salafistiska profiler i Sverige etablerar företag inom utbildningssektorn och inom andra branschområden som finansieras från det statliga och kommunala välfärdssystemet. Växande företagsnätverk med verksamhet inom utbildningssektorn som koranskolor, förskolor, grundskolor och högskolor kombineras med upphandling av fastigheter för att bedriva flyktingmottagningar, ungdomsaktiviteter och vårdverksamhet.

Denna etablering av företag och verksamhet skapar stora förutsättningar för att sprida salafistiska värderingar och tankegodis till unga personer samt genererar finansiella inkomster. Förutsättningarna för insyn i vad som lärs ut till dessa barn och elever är mycket begränsade för myndigheter som t.ex. Skolinspektionen. Den infrastruktur som dessa nätverk utvecklar i Sverige är samtidigt attraktiva projekt för utländska intressenter att investera pengar i. Detta gäller inte minst aktörer i Gulfländer som Saudiarabien och Qatar som redan finansierar moskéer och stiftelser i Sverige med problematisk salafistisk profil.

Effekterna från salafistisk inflytande på allt större delar av vårt samhälle utgör inte bara en risk för att skapa vägar in i våldsbejakande radikaliserings- och jihadistiska element. Dessa nätverk och miljöer bidrar till ökad segregation, polarisering och uppenbara antidemokratiska inslag som kommer att förstärka utmaningarna med antagonistiska hot. Det växande salafistiska ekosystemet medför samtidigt att brottsbekämpande verksamhet måste samverka med övriga aktörer på lokal nivå för att identifiera aktörer och verksamhet som inte på ett tydligt sätt utgör brottslig verksamhet men som kan utgöra en delmängd av den salafistiska miljöns påverkan på samhället.

Referenser.

Basra R. och Neumann P. (2016), *Criminal past, terrorist futures: European jihadists and the new crime-terror nexus*, The International Center for the Study of Radicalization and Political Violence (ICSR), Kings College, London.

Boo S. (2018), *De religiösa entreprenörerna*, Kaliber, Sveriges Radio, Stockholm. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1316&artikel=7066131>

Federal Criminal Police Office (2016), *Analysis of the background and process of radicalization among persons who left Germany to travel to Syria or Iraq based on islamist motivations*, Federal Criminal

Göndör E. (2019), *Hat och förakt är en förutsättning för ideologin*, Doku.nu, Göteborg. Tillgänglig: <https://doku.nu/2019/03/26/hat-och-forakt-ar-en-forutsattning-for-ideologin/>

Hegghammer T. (2016), 'Revisiting the poverty-terrorism link in European jihadism', Speech at Society for Terrorism Research Annual Conference, Leiden. Tillgänglig: http://hegghammer.com/_files/Hegghammer_-_poverty.pdf

Ingvarsson A. (2019), "Chefredaktören – Det här gör mig heligt förbannad", Gefle Dagblad, Gävle.

Normark M. m.fl. (2017), *Finansiella aktiviteter kopplade till personer från Sverige och Danmark som anslutit sig till terrorgrupper i Syrien och Irak mellan 2013-2016*, Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier, Försvarshögskolan, Stockholm.

Nyberg H. (2012), *Moskéuttalande upprör*, SVT Nyheter Väst, Göteborg. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/moskeuttalande-uppror-1>

Police Office (BKA), Federal Office for the Protection of the Constitution (BfV) and the Hesse Information and Competence Centre Against Extremism (HKE), p. 18.

Ranstorp M. m.fl. (2018), *Mellan Salafism och Salafistisk Jihadism – Påverkan mot och utmaningar för samhället*, Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier, Försvarshögskolan, Stockholm. Tillgänglig: <http://fhs.diva-portal.org/smash/get/diva2:1231645/FULLTEXT02.pdf>

Stockholms stad (2018), *Handlingsplan mot våldsbejakande extremism – Rinkeby-Kista*, Stockholms stad, Stockholm. Tillgänglig: <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1935923>

Tarhan Selvi G. och Kakabaveh A. (2016), *Tolvhundra: En kartläggning av attityder till samt förekomsten av diskriminering och förtryck i hederns namn bland 1200 ungdomar och 50 föräldrar i Göteborg*, Varken hora eller Kuvad, Göteborg. Tillgänglig: <https://vhek.se/wp-content/uploads/2016/11/1200VARKENHORAELLERKUVAD.pdf>

Thornberg K. (2017), *VLT granskar: Saudiarabien och Qatar vill sponsra ny moské i Västerås – men ingen mark finns att köpa*, VLT, Mittmedia, Västerås.

Samtida högerextremism, antagonistiska hot och dess inverkan på lokalsamhället

Helene Lööw

Den organisation som förnärvarande dominerar vitmakt-världen är Nordiska Motståndsrörelsen (NMR). NMR har under olika namn existerat sedan början av 1990-talet. NMR är nationalsocialister, inspirationen hämtas huvudsakligen från de nordiska nationalsocialistiska rörelserna under mellankrigstiden. NMRs mål är en nordisk, nationalsocialistisk statsfederation. Centralt för NMR är vid sidan av antisemitismen, föreställningar om en särskild ”nordiskhet”, något som binder samman de nordiska länderna. NMR har broderorganisationer i de övriga nordiska länderna och verkar i en tradition av nordisk nationalsocialism.

Den nordiska ”ledarskapstanken”, ett nordiskt nationalsocialistiskt statsförbund var även centrala föreställning bland de svenska, norska och danska nationalsocialisterna under mellankrigstiden. Dessa tankar återfanns även under efterkrigstiden bland annat i Nordiska Rikspartiet. Vid sidan av NMR återfinns även Nordisk Ungdom (NU). Organisationen grundades 2010 och står NMR nära ideologiskt.

Verksamheten består framför allt av olika former av aktivism, kampanjer – lokala så väl som nationella -, kampsportsträning, vildmarksaktiviteter, internutbildning och sociala aktiviteter. De senare bedrivs bland annat i Stockholm i form av sociala center för svenskar under beteckningen Blå korset. De bedriver även välgörenhetsverksamhet riktad till fattiga svenskar (Nordisk ungdom, 2019).

Vid sidan av NMR och NU återfinns även en rad olika så kallade think tanks, bokförlag, grupper som bedriver föreläsnings- och utbildningsverksamhet. Så

väl NMRs som NUs verksamhet kan indelas i följande underkategorier; gatuaktivism, social verksamhet och intern verksamhet (Gardell et. al, 2017; Lööw, 2015). Så väl NMR, NU som olika tankesmedjor har omfattande internationella kontakter och ingår i olika internationella nätverk.

Det är i lokalsamhället som olika former av konflikter mellan aktivistgrupper från den rasideologiska miljön (nationalsocialister, fascister, vitmakt-grupperingar) och det omgivande samhället spelas ut. En av de konflikter som under de sista 80 åren med jämna mellanrum flammat upp lokalt är konflikter mellan national-socialister/vitmakt-grupperingar och dessas militanta politiska motståndare.

Från början av 1990-talet har det framför allt varit en strid mellan vitmakt-världens olika grupperingar och det tidigare Antifascistisk Aktion (AFA). Dessa konflikter, som pågått sedan början av 1990-talet, följer ett cykliskt mönster där perioder av relativt lugn följs av perioder med starka, ibland våldsamma konflikter framför allt på lokal nivå. Konflikterna utspelades dels i det offentliga rummet i form av konfrontationer i samband med offentliga möten/att individer från olika grupperingar stötte på varandra i offentligheten.

Till exempel de våldsamma kravaller som utbröt i Eskilstuna första maj 2012, när Svenskarnas Parti och Nationell Ungdom demonstrerade och drabbade samman med den autonoma vänstern. Ett annat exempel är Jönköping första maj 2013, då det åter utbröt våldsamma kravaller. Och ytterligare ett är SvPs valrörelse 2014 som kom att präglas av protester från antirasistiska motdemonstranter på många håll och som bland annat i Malmö och Stockholm blev mycket våldsamma.

Ett ytterligare exempel är Kärrtorp 2013 då NMR-aktivister gick till attack mot en antirasistisk demonstration, dels i form av planlagda attacker mot motståndarsidan i form av så kallade hembesök (Lööw, 2015). Då de militanta anti-rasisterna för närvarande (2019) inte längre är synliga på samma sätt som tidigare och heller inte är lika konfrontationsbenägna som tidigare har denna form av konfrontationer minskat drastiskt. Historiskt har dock dessa konfrontationer följt cykliska förlopp och det finns därför en risk för att konfrontationer kan flamma upp igen lokalt. Andra former av konflikter utgörs av kontroverser med lokala myndigheter, t ex rörande inköp av fastigheter, hyrande av kommunala lokaler, etablerandet av s.k. ”befriade zoner”, det vill säga grupper av aktivister som bosätter sig i närheten av varandra i avsikt att skapa ett område de kontrollerar.

Propaganda aktioner i olika områden beskrivs även i termer av att området är en ”nationalsocialistisk zon” (se exempelvis Nordfront, 2019). Ett annat exempel är Svenskarnas hus som tankesmedjan Det fria Sverige öppnade i Älgås 2019 (Det fria Sverige, 2019).

En central del i nationalsocialisters föreställningsvärld är föreställningen om sig själva som en motståndsrörelse. En rörelse som befinner sig i krig med det omgivande samhället. Denna föreställning har sin grund i det som är kärnan i ideologin – antisemitismen. Antisemitismen är det bärande fundamentet i ideologin. Kort sagt, utan antisemitismen existerar inte någon nationalsocialism. Centralt i den antisemitiska föreställningsvärlden är föreställningen om den ”judiska makten” om judarna som konspiratörer, om existensen av en ”judisk världskonspiration”.

Det omgivande samhället uppfattas som styrt och kontrollerat av judarna. De politiska partierna, medierna, byråkratin, polisen, skolan etcetera ses som styrda och kontrollerade av judarna. Nationalsocialisterna laborerar också med ett dubbelt ”rasbegrepp”. Det existerar, i deras föreställningsvärld, så väl ”biologiska” som ”andliga” judar. De sedermera är de som anses ”besmittade av en judisk mentalitet” eller ”förrädare som sålt sig till judarna”.

Denna föreställningsvärld styr hur grupper och enskilda agerar. Den innebär att kampanjer och attacker mot enskilda personer eller mot myndigheter kan vara antisemitiska till sin karaktär utan att de individer dessa riktas mot är judar. Föreställningen om den ”judiska all makten” styr också hur aktivisterna definierar aktioner av olika slag.

Det våld som kommer från aktivist- och sympatisörleden blir i denna föreställningsvärld definierat som självförsvar och motattacker för av medierna och samhället i övrigt förtigna övergrepp mot aktivister, sympatisörer och deras familjer. Aktivisterna godtar således inte rättssystemet eller det rådande samhällsskicket; i deras föreställningsvärld saknar detta legitimitet.

Den nationalsocialistiska/rasideologiska miljön lever också i symbios med det som sker i samhället i övrigt. Det organiserade och oorganiserade våldet/trakasserier/hoten kopplat till en aggressiv retorik existerar i en form av symbios där det beträffar och förstärker varandra. Där de utbrott av aggressiv retorik, trakasserier och stundtals attentat och våld som kommer från människor utanför de rasideologiska eller extremnationalistiska miljöerna, fungerar som mobiliserande och stärkande faktorer för dessa och tolkas som att människor håller på att ”vakna upp” och att miljöerna har ett bredare stöd för sin uppfattning. Detta märktes t ex under år 2014 i samband med det ökande antalet attacker mot tiggande EU-migranter.

Återigen reproducerades stereotypa föreställningar, denna gång i ändlösa delningar på sociala medier. Ett exempel på en sådan händelse finns att återhämta från år 2016 då en 41-årig man greps i Eskilstuna. Förundersökningen visade att mannen under längre tid kartlagt romer i Eskilstunatrakten, märkt ut och

filmade deras boplatser. På 41-åringens Youtubekanal har han utöver national-socialistiska kampfilmer lagt ut antiromska filmer, som exempelvis spellistan Tiggarsvineri i Eskilstuna 2016 vilken inkluderar filmerna "Gypzi camp", "100 % Skräp", "Tattarläger", "Foton av Avfalls zigenarcampingen Mars 2016" och "Soptippslägerdokumentation".

Mannen blev inspirerad av gillamarkeringar och kommentarer och kanalen fick över 4 000 tittare. I den lokala Facebookgruppen Brottsplats Eskilstuna med 11 000 medlemmar hetsade aktörer läsarna att ta till våld mot romer och de politiker och myndigheter som lät romerna finnas. Vid husrannsakan hos mannen återfanns ammunition, pyroteknik, rökbomber, ölburkar med betong och spikar, karatepinnar och knogjärn, pyroteknik, armborst, samt utskrifter från internet om hur man tillverkar brandbomber och napalm taget från Terroristens handbok. De fann också externa hårddiskar med kartläggningar och filmer av romska boplatser i Eskilstunatrakten (Gardell et. al, 2017).

Återigen inledes symbiosen mellan det oorganiserade och det organiserade – denna gång kanske inte i första hand i form av lokal ryktesspridning och utdelande av flygblad utan i form av Facebookgrupper, chattrum och daglig rapportering på olika nätbaserade nyhetssidor – men processen som inledes är i allt väsentligt den samma. Samma fenomen kunde även iaktas under flyktingkrisen år 2015. Den här formen av symbios mellan organiserat och oorganiserat kan även uppträda i samband med uppmärksammade lokala brottsfall, omdiskuterade kommunala beslut etcetera.

NMR tillämpar sedan lång tid tillbaka en form av flash mob-taktik som innebär att de plötsligt dyker upp på exempelvis ett torg eller en affärsgata med fanor och aktivister – de delar ut flygblad, håller spontana torgmöten och demonstrationståg för att sedan försvinna. Andra former av flash mob-aktioner kan vara att plötsligt dyka upp och genomföra olika former av protestaktioner, eller genom att dyka upp vid andra gruppers offentliga möten eller debatter och markera sin närvaro genom att sprida ut sig i lokalen, invänta reaktioner och filma. Detta förekom t ex i samband med Almedalen år 2017 och 2018 (Nordfront, 2018).

Det förekommer i samband med offentliga föredrag (se Nordfront, 2018) och i samband med valet 2014, då NMR-aktivister filmade människor i vallokaler (ETC, 2014).

I samband med dessa aktioner kommer det stundtals till konfrontationer med politiska motståndare och/eller personer som på olika sätt markerar sitt ogillande. Överhuvudtaget filmar NMR väldigt mycket av sina aktiviteter, ibland livesänds dessa via organisationens olika sociala medier.

Allmänhetens, politiska motståndares och myndigheters (exempelvis polisens) reaktioner läggs sedan ut på Youtube eller på olika sidor knutna till organisationen. Syftet med dessa aktioner är att markera närvaro i det offentliga rummet, dels vid andra organisationers möten, offentliga föredrag, utställningar etcetera och dels i samband med symboliska datum eller offentliga arrangemang.

Till de senare hör 1 maj – som nationalsocialistiska grupper i olika sammanhang försökt att ”erövra” och ladda med ett annat innehåll sedan 1930-talet, politikerveckan i Almedalen som ses som en av symbolerna för det politiska livet, Bokmässan i Göteborg som vid olika tillfällen sedan 1980-talet varit en arena för att dels sprida propaganda, dels utmana i bemärkelsen att testa yttrandefrihetens gränser.

På mindre orter förekommer det att NMR dyker upp i samband med lokala kulturdagar, festivaler och liknande. NMR och Nordisk Ungdom dyker även stundtals upp i samband med informations- och/eller diskussionsmöten som hålls av kommuner eller myndigheter, i olika frågor som engagerar medborgarna. NMRs närvaro kan i många fall uppfattas som hotfull av individer som befinner sig i lokalerna, eller deltar i evenemanget.

Det faktum att människor filmas och fotograferas och i vissa fall om de uppfattas som tillhörande en ”fiendegrupp” löper risk att hängas ut kan också uppfattas som hotfullt. NMR-aktivisterna behöver i dessa sammanhang inte begå några brottsliga handlingar för att uppfattas som hotfulla. Det skrämselfkapital gruppens aktivister har är i de flesta fall tillräckligt. I de fall då NMR eller liknande grupper ansökt om tillstånd för sina aktiviteter, leder detta i många fall till långvariga och infekterade överklagningsprocesser.

Stundtals önskar därtill NMR och liknande grupper att lägga sina demonstrationer och andra evenemang i anslutning till lokaler som innehas av organisationer mot vilka NMR riktar sig, exempelvis RFSL eller judiska institutioner. Så skedde till exempel i Stockholm den 12 november år 2016 då NMRs demonstration startade i Kungsträdgården i nära anslutning till den stora Synagogan och i Göteborg i samband med bokmässan år 2017 (det ska dock påpekas att det i fallet Göteborg var polisen som lade om marschvägen till att hamna i närheten av synagogan, inte NMR).

År 2018 ställde RFSL Ungdom in sin verksamhet i politikerveckan i Almedalen efter att NMR getts tillstånd att manifesteras i anslutning till den lokal de hyrt (Svt, 2018). Detta skapar i sin tur en utbredd oro och otrygghet då medlemmar upplever sig som hotade och utsatta. NMR driver sedan lång tid tillbaka närmast konstanta homofoba och antisemitiska kampanjer.

Det bör i detta sammanhang påpekas dels att antisemitismen är det bärande fundamentet i NMRs ideologi, NMR är helt enkelt ett antisemitiskt parti och dels att antisemitismen numera i det närmaste är helt öppen och utan det antisemitiska kodspråk som utvecklades i Europa efter 1945. Uthängningar av misshagliga individer har i praktiken förekommit sedan de nationalsocialistiska partierna grundades på 1920-talet.

Den kommunikativa revolutionen innebär dock att dessa uthängningar får en betydligt större spridning än någonsin tidigare. Detta innebär att hot och trakasserier kommer från större grupper av människor än de som tillhör rörelsens kärna.

När det gäller offentliga möten har NMR delvis förändrat sin taktik. Detta har bland annat sin bakgrund i den polisiära taktiken. Under lång tid upprättade polisen omfattande avspärningar runt aktivisternas möten, vilket i praktiken kom att förhindra att någon utanför den egna kretsen i realiteten kom att höra vad som sades på offentliga möten. Det är sannolikt därför som exempelvis NMR delvis övergått till oannonserade flash mob-aktioner i stället för tillståndsgivna möten.

En annan strategi som tillämpas av grupper som NMR är att försöka bygga upp en form av social legitimitet på mindre orter och i bostadsområden genom att engagera sig i, eller på egen hand starta, olika former av sociala projekt. Det kan röra sig om allt från att reparera trasiga fotbollsmål, lekplatser, anordnande av aktiviteter till att klippa gräsmattor och hjälpa till att handla åt pensionärer när kommunen sparar in på den formen av stöd (Lööv, 2015).

Detta är inte på något sätt en ny form av taktik, den tillämpades under 20- och 30-talet av såväl nationalsocialister som kommunister och den har tillämpats av mängder av olika grupperingar under åren - från IRAs politiska gren till militanta Jihadister och för del delen organiserad brottslighet. De senaste två decennierna med återkommande ekonomiska kriser i kombination med den digitala revolutionen, har fått till följd att samhället dragit sig tillbaka och samhällsservicen i form av lokala myndigheter och servicekontor centraliserats och/eller flyttat ut på nätet.

En fysisk närvaro av myndigheter och serviceinrättningar är numera långt ifrån en självklarhet på många platser. Detta har kommit att innebära en renässans för den här formen av taktik som anammats av olika alternativa och stundtals militanta rörelser över hela Europa. Syftet bakom taktiken är inte alltid att i första hand rekrytera människor till rörelsen i fråga, utan att bygga upp ett lokalt förtroendekapital och kontrastera den mediala bilden av rörelsen; att framställa sig själva som de som i praktiken och i praktiska handlingar värnar om medborgarna - som de som fysiskt finns i området och gör skillnad,

rättar till missförhållanden och griper in och underlättar livet för olika grupper när politiker och myndigheter inte gör det.

En annan del av denna strategi är att engagera sig i eller på egen hand ta initiativ till olika former av medborgargården. En utveckling som i Sverige på allvar tog fart i samband med kravallerna i Stockholms förort Husby våren 2013, då olika vitmakt-grupper bl. a Nordisk Ungdom drog i gång en sådan form av verksamhet. Nordisk Ungdom "åtar" sig även att hjälpa till med att starta medborgargården. En verksamhet som bland annat står listad som en av NUs verksamhetsområden.

Det går bland annat att läsa; "Vi hjälper dig att organisera dig lokalt och försvara ditt område! Planera redan nu för ett sådant scenario: Tala med vänner och grannar, se till att ni är rustade och förberedda. Tänk på att det är fullt lagligt att försvara sin egendom mot förstörelse och vandalisering. När staten inte längre agerar måste vi göra det. Vi bistår med erfarenhet, kunskap, juridisk expertis och annat stöd du behöver" (Nordisk ungdom, 2019).

Här är återigen syftet att frammana bilden av sig själva som de "sanna" försvararna av medborgarna – de som griper in och försvarar deras liv och egendom när samhället inte förmår att göra detta. Andra aktionsformer som faller in i samma taktik är patrulleringarna av skolor för att skydda eleverna mot pedofiler. Även medborgargården är en form av taktik som känns igen över hela Europa, där mer eller mindre paramilitära grupper, som i Ungern och Grekland förvandlats till en extrem version av "grannsamverkan mot brott" och det finns i nuläget ingenting som tyder på att denna trend kommer att avta, även om den just nu inte väcker något större medialt intresse.

Grupperna gynnas i detta sammanhang av en förändrad syn på medborgargården. Dessa ses inte längre nödvändigtvis som någonting negativt, utan som ett komplement till polisen. Vi talar här givetvis om icke våldsamma medborgargården.

Under 00-talet kom de virtuella världarna att växa snabbt i omfattning och vi kan nu i det närmaste tala om två parallella världar - en digital och en fysisk – som lever i en ständig symbios med varandra och är så integrerade i varandra att de knappast längre kan existera utan varandra. Detta är självklart inte ett fenomen som på något sätt är begränsat till vitmakt-världen utan gäller generellt för undergroundkulturer över lag.

Nätet har även givit upphov till nya protestformer som de hastigt skapade Facebookgrupperna för att väcka opinion i olika frågor, kampanjer på Twitter och liknande. De sociala medierna ger också aktivisterna möjlighet att omedelbart reagera på olika händelser och snabbt nå ut med sitt budskap – snabbare än någonsin tidigare. Omedelbart efter större händelser som till exempel gripanden

av aktivister, polisrazzior, publicerandet av större avslöjande reportage, politiska utspel och liknande kommer reaktionerna från vitmakt-världen (se exempelvis Nordfront, 2012; Nordfront, 2017).

Nätet och de sociala medierna har således kommit att bli en integrerad del av rörelsens vardagliga verksamhet och de driver i likhet med andra underground-världar ständiga nätbaserade kampanjer och utkämpar dagliga digitala krig med sina motståndare. Sociala medier, nätet och smartphones har även blivit en del av manifestationer, demonstrationer och aktioner av olika slag.

Facebookgrupper konstruerade för eventet i fråga används för att mobilisera deltagare och under aktionens gång för att tillsammans med särskilt skapade Twitterflöden snabbt föra ut information om vad som händer, var motståndarna och polisen befinner sig, hur reaktioner eventuellt ser ut i andra medier, vad motståndargrupper länkar ut och hur deras Twitter flöden ser ut.

Aktivister följer till exempel demonstrationer på håll, från sidan, synbart ickedeltagande och rapporterar via nätet och SMS-kedjor vad som händer till de som deltar (innan internet och sms gjordes detta via särskilda signaler med händerna). Det är alltid långt fler aktivister närvarande i samband med till exempel en demonstration än de som går i själva tåget. Stundtals används livesändningar för att aktivister och sympatisörer som inte befinner sig på plats ska kunna följa vad som händer i realtid.

Detta har i grunden förändrat protestformen och givit möjligheter att i realtid via nätet eller smartphones påverka vad som händer på marken – det pågår i realiteten två integrerade händelser - en virtuell och en på marken.

Det har även gett upphov till möjligheter att påverka hur en händelse kommer att uppfattas av allmänheten då aktivister från olika grupperingar drar nytta av mainstream mediernas upprop ”är du på plats? Har du bilder, filmer?” i samband med till exempel kravaller och upplopp. Vad vi ser på olika stora mediers webbplatser är inte alltid åskådarens bilder och filmer utan den bild aktivister från olika grupper vill förmedla av händelsen. Detta innebär att grupper med små resurser har betydligt större möjligheter att påverka händelseförlopp och bilden av de samma än tidigare.

Under 00-talet och tidigt 10-tal förändrades således den rasideologiska miljöns taktik. Till denna förändrade taktik hör även NMRs så kallade avspärrnings-aktioner där myndigheter, tidningsredaktioner eller institutioner symboliskt spärras av med avspärrningsband liknande de som polisen använder sig av (Löow, 2015;ETC, 2019; ; Sydsvenskan, 2018).

Detta är en form av aktivism som funnits under en lång rad år. Aktionerna är symboliska till sin karaktär och syftar till att markera närvaro. En markering som av de berörda kan uppfattas som mycket hotfull. Under 2016 tillkom även en annan form av aktivism – städning av skräp i naturen – en kampanj som genomfördes i april år 2016 och som hade ett mångtydigt budskap. I bland annat Haninge, Höör, Trollhättan, Luleå och Mariestad samlades skräp in som sedan dumpades hos olika personer som benämns ”folkförrädare” samt hos myndigheter med följande text: ”Nordiska motståndsrörelsen håller DIG högst ansvarig för den politik som förs i vår kommun och i vårt land. Vi har rensat upp skräp i naturen häromkring och det är inte mer än rätt att du får ta ansvar för det. Du bidrar till att hela vårt land fylls med avskräde, vi fyller symboliskt din tomt med avskräde. Skit ska skit ha! / Nordiska Motståndsrörelsen.” (Nordfront, 2016; Patrikforsen.se, 2016).

Andra former av aktivism som förekommer direkt riktad mot flyktingförläggningar skulle kunna beskrivas som en form av rådgivningsverksamhet på temat ”så blir du av med den lokala flyktingförläggningen”. På en sajt knuten till Nordisk Ungdom finns till exempel följande råd angivna: ”Ställ kritiska frågor på kommunens Facebook, kräv tydlig information och informationsmöten till lokalbefolkningen, kom väl förberedd till informationsmöten, prata med släktingar, vänner och grannar om ett planerat boende, dela ut flygblad i ditt närområde, bifoga statistik om invandrabrottslighet, brottsligheten på flyktingboenden etc., sätt upp en protestgrupp på Facebook, organisera protestlistor och protestbrev till ansvariga politiker, kontakta lokaltidningen, presentera gärna pressmeddelanden, gå ut i medierna om att ni planerar att starta upp ett medborgargarde om flyktingförläggningen tas i bruk, organisera protestmöten utanför kommunhuset, kontakta mediasidor som Avpixlat, Fria Tider, Nya Tider, Exponerat etc.

De ”hjälp gärna till med både information och pushar gärna lokala initiativ. Ju mer uppmärksamhet desto närmare har du kommit ditt mål”, beställ klistermärken om ”massinvandringen” och sprid dessa. Samt ”kontakta aktivistgruppen Nordisk Ungdom.

De har lång erfarenhet av den här typen av arbete och vet hur man hanterar både media och lokalpolitiker för att få ut mesta möjliga med en sådan liten insats som möjligt.” (Gardell et. al, 2017; Patrikforsen.se, 2016).

Den här formen av aktioner har samma upplägg och taktik som vilken lokal protestgrupp som helst. Framgångsrika koncept kopieras och används för nya frågor – taktiken är således inte specifik för just Nordisk Ungdom. Det är snarare så att de har kopierat den från protestgrupper som uppstått kring till

exempel vägbyggen, byggande av nya bostäder, nedläggningar av skolor och andra lokala frågor som blivit omdebatterade i lokalsamhället.

Centralt för att förstå de processer av fientlighet och eskalerande våld som då och då flammor upp i lokalsamhällen är symbiosen mellan det organiserade och det oorganiserade, liksom kopplingen mellan en fientlig diskurs och aktiva handlingar i form av trakasserier, hot och våld.

Det organiserade och oorganiserade våldet kopplat till en aggressiv retorik existerar i ett slags symbios av ömsesidig bekräftelse och förstärkning. De utbrott av aggressiv retorik, trakasserier och stundtals attentat och våld som kommer från människor utanför de rasideologiska och ultranationalistiska miljöerna fungerar i vissa sammanhang som mobiliserande och stärkande faktorer för miljön och tolkas av denna som att människor håller på att ”vakna upp” och att man har ett bredare stöd för sin uppfattning, vilket i sin tur leder till att man kan komma att intensifiera propagandan för att nå ut till nya grupper av sympatisörer och potentiella medlemmar.

Dessa processer – som börjar på lokal nivå med historier om upplevda orättvisor, rykten om brottslighet och ”oönskat”, ”osvenskt” beteende är lätta att aktivera och får snabbt stor spridning. Ett av skälen till detta är att de fogas in i ett ständigt existerande bakgrundsbrus av fördomsfulla, negativa föreställningar om olika minoritetsgrupper, och de historier som cirkulerar i lokalsamhället reproducerar igenkänningsbara stereotyper av ”de andra” som ”opålitliga”, ”kriminella”, ”bedragare” och ”parasiter” - historierna är ständigt desamma även om yttre förhållanden är tidsbunden.

Enskilda exempel rörande brottslighet, som otvivelaktigt ägt rum är vanligt förekommande i den här typen av propaganda. Exempelen framställs som generellt giltiga för alla individer inom en religiös eller etnisk grupp. De behöver inte nödvändigtvis vara hämtade från orten ifråga. De representerar något som kan komma att inträffa på den aktuella orten. Mer eller mindre konspiratoriska föreställningar kring myndigheters agerande är ofta länkade till den här typen av retorik – ”polisen förtiger brottsligheten”, ”kommunpolitiker mörkar problemen”, ”myndigheterna skyddar förövarna”.

Myndigheter och enskilda tjänstemän riskerar här att pekats ut som en del av en lokal konspiration. Men verkligheten är mer komplex, negativa attityder till andra grupper är givetvis inte begränsade till majoriteten utan existerar i alla grupper. Det är inte nödvändigtvis så att minoriteter solidariserar sig med andra minoriteter, tvärtom. Individer som själva tillhör en minoritet kan mycket väl agera mot individer tillhörande en annan minoritet, eller alliera sig med majoriteten mot en annan minoritet. Detta är en dimension som länge

varit tämligen osynlig i forskningen om våldsbejakande extremism. Hot och trakasserier behöver inte nödvändigtvis emanera vare sig från politiska organisationer eller organiserad brottslighet. I många fall återfinns gärningspersonerna bland allmänheten. Det rör sig i dessa fall om missnöje med kommunala beslut, missnöje med enskilda skolor eller enskilda lärare, eller missnöje med beslut fattade av enskilda tjänstemän.

Den kommunikativa revolutionen innebär att individer som av någon anledning är missnöjda med offentlig verksamhet snabbt kan hitta likasinnade i olika former av diskussionsgrupper. De gemenskaper som där skapas fungerar stärkande och bekräftande. Självklart måste offentlig verksamhet kunna kritiseras och diskuteras, det kan dock finnas risk att enskilda tjänstemän blir symboler, hängs ut och riskerar att utsättas för hot och trakasserier.

Hot om uthängningar kan också givetvis förekomma. Den kommunikativa revolutionen har inneburit att det aldrig varit enklare att snabbt kartlägga en enskild individ eftersom närmast alla offentliga uppgifter om en individ finns tillgängliga via olika digitala tjänster, ett förhållande som i grunden förändrat risken för att utsättas för hot, trakasserier eller påtryckningar. Det här är ett område som behöver uppmärksammas och kartläggas mer grundligt.

Referenser.

Deland, Mats, Fredrik Hertzfeldt och Paul Fuehrer (red), (2013) *Det vita fältet: Samtida forskning om högerextremism II*, Arkiv förlag & tidskrift, Lund.

Deland, Mats Fredrik Hertzfeldt och Thomas Hvitfeldt (red), (2010) *Det vita fältet: Samtida forskning om högerextremism* Opuscula upsaliensis 41, Historiska institutionen, Uppsala universitet, Uppsala.

Dyrsch, Patrik. 2012. Handgemäng vid möte i Ludvika – aktivister gripna. *Nordfront.se*. 28 januari.
<https://www.nordfront.se/handgemang-vid-mote-i-ludvika-aktivister-gripna-smr>

Det fria Sverige. 2019. Husfonden – April 2019. *Detfriasverige.se*. 1 April.
<https://www.detfriasverige.se/campaigns/husfonden-april-2019/>

Ekman, M (2014). *The dark side of online activism: Swedish right-wing extremist video activism on YouTube*, *MedieKultur* nr. 56.

Forsén, Patrik. 2016. Sår stoppar du ditt lokala flyktingboende. *Patrikforsen.se*. 8 februari.
<http://patrikforsen.se/2016/02/08/sahar-stoppar-du-ditt-lokala-flyktingboende>

Gardell, Mattias et. al (2017) *en ensamme terroristen? Om lone wolves, näthat och brinnande flyktingförläggningar*, Ordfront, Stockholm.

Karlsson, M. Johanna. Nyrén, Jonas. 2018. Nazistaktion mot flera skånska kommunhus under natten. *Sydsvenskan*. 4 oktober.
<https://www.sydsvenskan.se/2018-10-04/nazistaktion-mot-flera-skanska-kommunhus-under-natten>

Lundberg, Rebecca. 2018. RFSL Ungdom staller in i Almedalen – efter NMR:s nya polistillstånd. *Svt.se*. 2 juli.
<https://www.svt.se/kultur/rfsl-ungdom-staller-in-i-almedalen-efter-nmr-s-nya-polistillstand-2018>

Lööv, H. (2000). *Nazismen i Sverige 1980-1999. Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna*, Stockholm: Ordfront

Lööv, Heléne, *Nazismen i Sverige 2000 – 2014*, (2015) Ordfront, Stockholm.

Nordfront. 2019. Nacka – en nationalsocialistisk zon. *Nordfront.se*. 6 februari.
<https://www.nordfront.se/nacka-en-nationalsocialistisk-zon.smr>

Nordfront. 2018. Almedalen i bilder: Fredag – invasionsstyrkan vinner mark. *Nordfront.se*. 9 juli.
<https://www.nordfront.se/page/2?s=almedalen>

Nordfront. 2017. Stökigt på judisk demonstration i Stockholm – flera gripna. *Nordfront.se*. 20 december.
<https://www.nordfront.se/stokigt-pa-judisk-demonstration-stockholm-flera-gripna.smr>

Nordfront. 2016. Motståndsrörelsen utförde sopfordelningsaktion. *Nordfront.se*. 18 april.
<https://www.nordfront.se/motstandsrorelsen-utforde-sopfordelningsaktion.smr>

Nordisk ungdom. 2019. Medborgargarde. *Nordiskungdom.com*. 20 februari.
<https://nordiskungdom.com/medborgargarde/>

Nordisk ungdom. 2019. *Nordiskungdom.com*. 6 april.
(<https://nordiskungdom.com/>)

Olsson, Mia. 2018. Föreläsning med Henrik Arnstad: ”Demokrati – på riktigt”. *Nordfront.se*. 3 april.
<https://www.nordfront.se/forelasning-med-henrik-arnstad-demokrati-pa-riktigt.smr>

2019. Nazisthot mot RFSL:s lokaler i flera städer. *ETC*. 24 mars.
<https://www.etc.se/inrikes/nazisthot-mot-rfsls-lokaler-i-flera-stader>

2014. Nazistattack mot vallokal: ”Obehagligt att de filmar”. *ETC*. 14 september.

Kollektivistiska strukturer och sedvanerätt - En viktig aspekt av antagonistiska hot

Per Brinkemo

Sveriges Radio rapporterade i februari månad 2017 att utredningarna av mord, mordförsök och annan tung kriminalitet går allt trögare (Sveriges Radio, 2017). En av förklaringarna är att åklagare i Malmö möter ett parallellt samhälle med inofficiella rättegångar och där gärningsmän köper sig fria från brott. Chefsåklagaren i Malmö, Pär Andersson, berättade att pengar erbjuds som ersättning för tystnad. En man som blivit utsatt för mordförsök pekade i förhör ut de två männen som avlossade skotten. Men när ärendet nådde tingsrätten tog offret tillbaka uppgifterna.

I utredningen framgick att offrets mamma erbjudits pengar både före och efter rättegången för att uppgifterna skulle tas tillbaka. Hon accepterade aldrig erbjudandet, men sonen valde att ändra sin berättelse. I det här fallet dömdes de båda männen till tio års fängelse, trots den ändrade berättelsen. Bevisningen, i form av vittnen och de tidigare förhören, räckte till att få männen dömda i både tings- och hovrätt. I flera andra fall når, enligt chefsåklagare Pär Andersson, ärendena aldrig domstolen. Pengar betalas för att det svenska rättsväsendet inte ska blandas in. Vad kostar det då att köpa sig fri från ett mordförsök?

Enligt Pär Andersson finns uppgifter på att individer har betalat omkring en halv miljon kronor för att köpa sig fri från mordförsök, något som förekommer i hela landet och inte bara i Malmö. Andersson menar att många personer i dessa typer av kretsar känner ett obehag inför att prata med polis och åklagare

på sättet du och jag är vana vid. Om så är fallet, vari bottnar obekvämheden att prata med rättsstatens representanter?

Ett vidare exempel kan hämtas från år 2016 då en ung man tog sig in i sin före detta flickväns lägenhet och misshandla henne och hennes pappa (Brinkemo, 2017). Gärningsmannen och flickan hade haft en trevande relation och när hon valde att göra slut uppstod en konflikt. Under förhören med flickans pappa framgick det att gärningspersonens mamma, pappa och de äldsta inom familjen bett flickans pappa att lösa situationen enligt deras kultur.

Pappan drog således tillbaka sin anmälan och förklarade för förhørsledaren att han tillsammans med gärningsmannens föräldrar kommit överens om att gärningsmannen inte kommer att utföra en ny attack på flickan eller hennes familj. Pappan frågade under förhöret om polisen kunde vittna när familjerna skrev under på att lämna varandra ifred varpå förhørsledaren svarade att det svenska rättssystemet inte fungerar på det viset.

Hur ska man förstå de exempel som beskrivits ovan, parallella rättssystem och tystnadskultur? Uppkomsten av antagonistiska hot som uppträder i utanförskapsområden torde kunna spåras till och ha sin grund i den bristande erfarenhet av en demokratisk rättsstat som många av invånarna har, från sina hemländer. Förståelse för och kunskap om de sociala och framför allt legala strukturer som en stor andel av asylsökande individer kommer från har länge varit liten i Sverige. Skiftet, övergången, från en invand syn på samhället, staten och rättsskipningen, är sannolikt inte så enkel som man i förstone kan tro.

Människor från länder som Jemen, Jordanien, Irak, Palestina, Afghanistan och Somalia kommer från samhällen där staten antingen är frånvarande eller dysfunktionell i en omfattning som är svår för oss, som i generationer erfarit en mjuk och i relativa termer funktionell och ”god” stat, att förstå. Statens legitimitet är i de uppräknade länderna synnerligen låg och har någorlunda hållits ihop genom starkt repressiv maktutövning. Synen på rättvisa och konfliktlösning skiljer sig i breda befolkningslager markant från vad gemene svensk betraktar som legitim rättskipningsmetod.

De uppräknade länderna, fler kan adderas, är utpräglat kollektivistiska. Medan svensk lagstiftning bygger på individens relation till staten praktiseras i Mellanöstern och många andra delar av världen kollektiv bestraffning. Även i etablerade stater där den utomstående betraktaren tycker sig se ett hyfsat stabilt land sköts konfliktlösningarna mellan olika kollektiv, bortanför staten.

Jordanien är ett av de mest stabila länderna i Mellanöstern, men även där är kollektivet viktigare än individen. Detta framgår bland annat på den svenska

ambassadens hemsida där man skriver: ”Jordanien är ett klanbaserat land där rättskipning för individen är en kollektiv angelägenhet. Konflikter mellan individer riskerar att eskalera och bli våldsamma klankonflikter. Våld förekommer även mot jordanska myndigheter i fall där rättsskipning upplevts vara orättvis eller kränkande mot klanen. Jordanska myndigheter stänger vid behov av vägar och områden där protester blir våldsamma, framförallt i södra Jordanien.” (Svenska ambassaden, 2019).

För att förstå vad det här på djupet innebär behöver man sätta sig in i både vad klanstrukturer är, varför de finns, och hur de fungerar. Man kommer då att finna någon form av ”inre logik” till det som många inom rättsstaten erfar och som gavs ord av Thomas Ahlstrand i Göteborgsposten (2016). Ahlstrand skrev om vad han uppfattade som en ny typ av brottslingar. Den svenska traditionen, menade han, går ut på att även personer med kopplingar till kriminalitet är en del av oss men har på grund av sociala faktorer – arbetslöshet, dåliga samtidsutsikter, påverkan från andra, missbruk – fallit in i ett kriminellt levnadssätt.

Den ”gamla tidens” brottslingar möttes med skyddsåtgärder, övervakning och terapi, och inte sällan involverades deras familjer. Grundtanken var att den ”kriminella” var en person som egentligen delade majoritetssamhällets värderingar, moral och syn på samhället. Personer med kopplingar till kriminalitet och som möter rättsväsendet idag har ett annorlunda förhållningssätt, fortsätter Ahlstrand. Han menar att en del av dagens individer med kriminella kopplingar inte har hamnat snett eller missbrukat och därför påbörjat en kriminell karriär. Det kan istället handla om att vissa individer inte delar samhällets normer eller hyser de typ av lojalitet gentemot samhället som vi annars är vana vid.

Att bli dömd till fängelse kan av dessa personer ses som något besvärligt eller obekvämt som man vill undvika för att det är opraktiskt att sitta inlåst, men det behöver inte nödvändigtvis betraktas som skamfyllt. Däremot, fortsätter Ahlstrand, är lojaliteten mot gänget, kompisarna, familjen, klanen eller kvarteret oerhört stark, och den är dubbelriktad. Vill man behandla en person som tillhör en klanstruktur är det inte vedertaget att familjen kan involveras för att underlätta behandlingen.

Det beror på att personer i familjen kan tycka att den kriminelle familjemedlemmen arbetar för att främja familjen, exempelvis genom att tjäna pengar på drogförsäljning (Göteborgsposten, 2016).

Enkelt uttryckt kan man säga att klan är en ersättning, eller förstadiet, till staten. Det är en samhällsorganisationsform i länder där staten antingen är helt frånvarande (Somalia), eller dysfunktionell, (Palestina, Irak, Jordanien). För att individer ska klara sig måste de ingå i ett kollektiv. I länder som dessa bygger grupperingarna primärt på blodsband.

Familjer håller i hop, och med familj menas inte bara de närmsta, utan blodslinjerna inkluderar även nära och avlägsna släktingar. I sådana strukturer är det av vikt att muntligt tradera namnen på sina förfäder. På samma sätt som svenskar använder sina personnummer räknas personer i klansamhällen upp sina förfäder, ibland uppåt tjugo till trettio generationer bakåt i tiden, för att identifiera vem de är. En sådan konstellation fyller som ovan nämnts, statens funktion. Den är både en social, ekonomisk, politisk och legal enhet (Brinkemo & Lundberg, 2018). I det här sammanhanget är den legala enheten den viktigaste att uppmärksamma.

Inget samhälle kan fungera utan någon form av rättsskipning. Begås ett brott mot det som anses strida mot den allmänna rättsuppfattningen måste oförretten på något vis regleras. Att en stat står för dömandet och att människor känner tilltro till densamma är i ett historiskt perspektiv relativt nytt och långt ifrån genomfört över hela världen.

Det är något människor med förstatligade sinnen kan ha svårt att förstå. När ett brott begås är reflexen för de flesta som lever i en demokratisk liberal rättsstat att ringa en tredje part - polisen. Finns det dock en misstro mot att polis och domstolar är opartiska, och i vissa fall inte ens närvarandra, kan individer uppleva att de måste utkräva rättvisa på egen hand.

Den enskilda personen kan i en sådan situation få svårigheter att klara sig själv och bli beroende av hjälp ifrån andra. Det är i sådana situationer klanen kommer in i bilden och detsamma gäller också för den som begått brottet. Den personen är prisgiven till de målsägandes nycker om man inte har stöd av andra. I stället för att individer gör upp med individer finns därför kollektivistiska strukturer med en särskild form av rättvisa.

I samhällen där staten har låg legitimitet undviker man den så långt det går. Där odlas ofta en tystnadskultur som en del av en alternativ, informell rättsordning, av sicilianare kallad Omertá, en del av den klanbaserade maffians hederskodex. Ett sicilianskt talesätt säger: "Den som är stum och döv lever i 100 år. Det bästa ordet är det som aldrig blir sagt".

Om staten är illegitim eller frånvarande finns istället en form av försoningsteknik som skiljer sig från det vi har vant oss vid i form av straffrätt. Både brottsoffer och målsägandes familjer vill undvika framtida konflikter och kunna fortsätta leva i närheten av varandra utan konflikter och spänningar.

Under en rättsstat döms individen för det brott som begåtts, släktingar och familj inkluderas inte i domen. Men i samhällen präglade av kollektivistiska kulturer fungerar juridiken annorlunda.

En individ är inte ensamt ansvarig för handlingen när det kommer till domstolsförhandlingar. Den grupp som brottslingen tillhör anses vara skyldig tills oförrätten reglerats, och brottsoffret representerar inte bara sig själv utan hela sin grupp; din grupp är kränkt om du är kränkt, din grupp är skyldig om du är skyldig. Systemen kallas olika i olika delar av världen, exempelvis; *pashtunwali* i Afghanistan, *kanun* i Albanien och Kosovo, *urf'* i Mellanöstern, *Xeer* i Somalia, *Kris* bland vissa romska grupperingar. De har olika namn i olika delar av världen, men bygger alla på kollektiva principer. Ett samlande namn för denna typ av juridik är sedvanerätt, (customary law på engelska) och är den typ av juridik som användes före staternas bildande och som fortlever där staterna är dysfunktionella och saknar legitimitet.

En missuppfattning som vissa personer tycks ha är att människor som söker asyl i Sverige på grund av krig i hemlandet dessförinnan levde i länder med likartade strukturer som Väst, om än kanske fattigare och inte lika utvecklade. Det är märkligt att så många inte tycks förstå på vilka grunder friheter i en demokratisk rättsstat vilar – att det är starka rättssäkra institutioner, icke-korrumperade myndigheter och hög tilltro till dem som garanterar friheten. Hade man förstått det hade man insett att det omöjligt var likartade strukturer i Afghanistan, Irak, Syrien, Somalia etcetera innan krigen bröt ut, utan att dessa snarare var repressiva stater som hölls samman genom diktatorer. Personer som kommer från den typen av samhällen har aldrig socialiserats in i en tillitsgemenskap, vare sig det handlar om interpersonell- eller tillit till institutioner.

Det kompensatoriska elementet i klansamhället binder alltså individen vid kollektivet. När brott begås möts ledande figurer inom respektive gruppering och förhandlar om rimlig ersättning. Sedvanerätt är sålunda inte en straffande juridik, snarare en kompenserande. Kollektivets individer är efter överenskommen summa förpliktigade att bidra, oavsett ens egen inställning till personen som begått brottet. Pengarna som betalas kallas på arabiska *diyya*, på somaliska *Mag*, blodspengar.

Om de två grupperingarnas äldste inte lyckas komma överens har den målsägande gruppen rätt till blodshämnd, något alla fruktar varför man lägger stor omsorg vid förhandlingarna och i det längsta försöker komma överens. I den dagsaktuella rapporteringen om läget i Sverige läser vi gång efter annan om misstron mot rättsstaten i de så kallade utanförskapsområden samt de återkommande, fysiska attacker på den. Brottsförebyggande rådet skriver i *Relationen till rättsväsendet i socialt utsatta områden* (BRÅ, 2018:6) om låg tillit till polis och framför allt till domstolar.

Även om BRÅ, polis och åklagare allt oftare lyfter det man ser som parallella system finns ingen djuplodande forskning på hur intakta klaners sedvanerätter

förblir i mötet med den svenska rättsstaten. Jag menar dock att de sannolikt håller sig intakta i tillräckligt stor omfattning för att utsätta det statliga rättssystemet för allvarliga påfrestningar. Misstron mot polis och domstolar är ofta stor vilket bland annat går att observeras genom svårigheten att få människor i utsatta områden att vittna när brott har begåtts. Möjligtvis har samhället underskattat de psykologiska processerna som ska till när individer och grupper ska utsträcka tilliten från det som varit bärande i hemlandet till något helt nytt och främmande. Man bör därför utgå från att det initialt finns en misstänksamhet och ett motstånd mot den del av staten som utgör rättsväsendet.

En väsentlig skillnad mellan sedvanerätten och rättsstaten är tidsaspekten. Sedvanerätten är som nämnts mer av en försoningsteknik och löser konflikter snabbare än rättsstaten. I ett land som det utpräglade klanbaserade Jemen försökte man på alla vis skapa legitimitet för den statliga lagen, vilket visade sig vara svårt. Den traditionella konfliktlösningsmetoden trumfades oftast det statliga juridiska systemet vilket kan vara ett resultat av att ”sedvanerätten betraktas av många som både mer rättvis, snabbare och billigare än den långsamma statliga” (Middle East Eye, 2015).

Inom sedvanerätten är bevisföring sekundärt. Det viktiga är inte vilken individ som har begått brottet utan att kollektivet betalar bot. Det kan ske utan att någon har erkänt, man betalar snarare för att få lugn och ro, för att kunna fortsätta leva i närheten av varandra utan uppsplitande konflikter som i värsta fall kan leda till blodshämnd. Det här är effektiva system vad gäller skyndsamhet i att få en konflikt löst, framför allt är systemet snabbare än det svenska juridiska systemet som ställer höga krav på bevisföring, där det måste vara ”ställt utom rimligt tvivel” att en person begått en brottslig handling.

En annan aspekt är blandningen av olika nationaliteter och språk i utanförskapsområden. Alla har erfarenhet av sitt hemlands system, palestinier har sitt, afghaner ett annat osv. Systemen bygger alla på samma grundläggande princip om kollektivism och kompensation men här ska olika språkgrupper och traditioner mötas. Därtill utsätts klansystemen för stora påfrestningar i mötet med rättsstaten där den som var en auktoritet i hemlandet riskerar att förlora sin position.

Våld mot blåljuspersonal, skjutningar och annan kriminalitet hade inte kunnat förekomma om klansamhällets strukturer varit intakta. Slakten hade sett till att hålla sina ungdomar i schack. Men det är någonting i mötet mellan klan och stat, splittringen, kluvenheten mellan två system som i vissa fall tycks kunna frammana motsättningar. Chefsåklagare Lise Tamm beskriver i Dagens Juridik att: ”Tidigare kunde klanledare ha lite koll på sina yngre ’odågor’. Det kan de inte längre. Ingen kan kontrollera dessa personer längre” (Dagens Juridik, 2017).

Den gängse förklaringen till den ökande kriminaliteten i utsatta områden har sedan länge utgått från socioekonomiska faktorer- ekonomiskt begränsade eller diskriminerade individer litar inte på staten vilket göder kriminalitet. Sannolikt finns dock även bakomliggande kulturella och historiska förklaringar. För nyanlända gäller det att bryta invanda mönster och erfarenheter av rättsskipning. För att det ska ske krävs det att staten är tydligt närvarande och inte backar när den möter misstro eller motstånd. Där staten tappar greppet klickar välbekanta och urgamla principer in. Misslyckad övergång från sedvanerättens rättsskipning till acceptans och till den statliga riskerar att gå i arv från en generation till en annan. Om första generationen inte förstår och inte litar på rättsstaten riskerar misstron ärvas av barnen.

Referenser.

Ahlstrand, Thomas. 2016. Ingenting biter på de nya gängkriminella.

Göteborgsposten. 21 november.

<https://www.gp.se/debatt/ingenting-biter-p%C3%A5-de-nya-g%C3%A4ngkriminella-1.3971165>

Hämtad: 1/3 2019

Brinkemo, 2017. *Parallella rättssystem och brott som inte finns*. Timbro.

Publicerad 8 maj 2017. <https://timbro.se/smedjan/parallella-rattssystem-och-brott-som-inte-finns/>

Hämtad 1/3 2019.

Brinkemo, Per. Lundberg, Johan. (red.). 2018. *Klanen: Individ, klan och samhälle från antikens Grekland till dagens Sverige*. 1. uppl. Timbro: Timbro förlag.

Eriksson, William. 2017. Vi har helt tappat greppet och varit naiva - men

åklagarna låter sig inte Skrämmas. *Dagens Juridik*. 6 september.

<http://www.dagensjuridik.se/2017/10/vi-har-helt-tappat-greppet-och-varit-naiva-men-aklagarna-later-sig-inte-skrammas>

Hämtad: 1/3 2019

Mojaili, Allmigdad. 2015. Traditional tribal justice trumps state laws for many in Yemen. *Middle East Eye*. 26 november.

<https://www.middleeasteye.net/features/traditional-tribal-justice-trumps-state-laws-many-yemen>

Hämtad: 1/3 2019

Olsson, Evelina. 2017. Gärningsmän köper sig fria. *Sveriges Radio*. 16 februari.

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=96&artikel=6631513>.

Hämtad: 1/3 2019

Skinnari, Johanna. Marklund, Fredrik. Nilsson, Erik. Stjärnqvist, Christian.

Vesterhav, Daniel. 2018. *Relationen till rättsväsendet i socialt utsatta områden*.

Rapport från Brottsförebyggande rådet.

Nummer 6. Stockholm: Ordförrådet AB.

Svenska Ambassaden. 2019. *Svenska Jordanien*.

<https://www.swedenabroad.se/sv/om-utlandet-för-svenska-medborgare/jordanien/reseinformation/ambassadens-reseinformation/>

Hämtad: 1/3 2019

Antagonistiska hot och rättsliga utmaningar

Hans Brun

Bakgrund.

Det är ett tämligen brett spektrum av brott som kan omfattas av begreppet antagonistiska hot. Flertalet av dessa brott är förhållandevis ovanliga i praktiken (t.ex. sabotage och olika former av terroristbrott). Istället är det mer vardagliga brott, exempelvis våld och hot mot tjänsteman och andra former av hot och påtryckningar, kopplade till något slag av tjänsteutövning, som utgör merparten av de brott som kan anses utgöra antagonistiska hot på en lokal nivå (se exempelvis BRÅ, 2016). Följande framställning syftar till att lyfta fram svagheter i rättssystemets förmåga att bemöta och hantera olika sådana hot utifrån ett lokalt perspektiv.

Beslutsfattarens utsatthet.

Ett exempel på en form av antagonistiska hot som sällan uppmärksammas som ett sådant är de hot och påtryckningar som enskilda tjänstemän utsätts för i samband med förvaltningsbeslut och processrättsliga åtgärder av olika slag.⁹

Ett förvaltningsbeslut kan definieras som någon form av uttalande som avser att verka bestämmande, antingen för ett visst förvaltningsorgan eller enskildas

⁹ Följande framställning bygger på intervjuer genomförda vid åklagarmyndigheten i Stockholm. Genomförda i december månad 2018.

handlande. Ett sådant beslut kan vara formlöst eller formbundet och uttrycker myndighetens ståndpunkt i en viss fråga och som dessutom avslutar myndighetens handläggning av denna fråga. Ett förvaltningsbeslut kan delas i en rad olika kategorier beroende adressat och karaktär. Vissa förvaltningsbeslut är interna beslut (tjänsteföreskrifter) som reglerar den inre verksamheten hos ett visst förvaltningsorgan.

Andra förvaltningsbeslut är av extern karaktär som antingen riktar sig till allmänheten (generella beslut) eller en bestämd adressat (individuella beslut). Förvaltningsbeslut kan vidare vara av antingen gynnande eller betungade karaktär. Som exempel på gynnande beslut kan nämnas beslut där någon beviljas körkort eller ett tillstånd för att driva viss verksamhet. Betungade beslut kan ges en rad olika uttryck. Det kan röra sig om ett påbud av något slag, d.v.s. ett åläggande för den enskilde att utföra en viss handling, exempelvis att betala en viss skatt eller avgift.

Vissa betungande beslut kan ha karaktären av ett förbud av något slag (t.ex. ett förbud för viss fastighetsägare att använda en bostad som anses vara hälsovådlig). Ett betungande beslut kan i vissa fall innebära ett åläggande för en viss adressat att acceptera någon form av inskränkning i dennes äganderätt (t.ex. i form av ett åläggande att förstöra ett hälsofarligt livsmedelsparti) eller ett ingrepp i dennes personliga frihet (Strömberg, 1992: 63-71). Olika former av ingrepp och inskränkningar i den personliga friheten är tillåtet inom ramarna för den s.k. socialrätten, bl.a. vård av unga, vård av missbrukare och psykiatrisk tvångsvård. Beslut om exempelvis olika former av vård av unga fattas av socialtjänsten.

Även inom rättsväsendet finns det yrkesgrupper, i första hand poliser och åklagare, som är sårbara för hot och påtryckningar av olika slag, bl.a. i samband med deras utredning av brottsliga handlingar.

Enligt svensk rätt kan fråga om ansvar för brott inte prövas av domstol om inte åtal för brottet väckts.¹⁰ Åklagare har en plikt att väcka åtal, s.k. åtalsplikt, i de fall där åklagare på objektiva grunder kan förvänta sig en fällande dom. Sådan åtalsplikt föreligger för de brott som faller under allmänt åtal (d.v.s., majoriteten av alla straffbelagda handlingar). Enbart i undantagsfall tillfaller åtalsrätt någon annan än åklagare. Detta förekommer bl.a. i samband med prövning av tryck- och yttrandefrihetsmål som enbart kan åtalas av Justitiekanslern (JK) samt s.k. målsägandebrott (exempelvis olika former av ärekränkingsbrott) (Se exempelvis Peter Fitger, Domstolsprocessen). Åtal väcks vid domstol genom en

¹⁰ I vissa fall kan rätten utan åtal pröva fråga om ansvar för förseelse under rättegång, RB 20:1).

stämningens ansökan undertecknad av den åklagare som har ansvarat för förundersökningens genomförande.¹¹

De individer som fattar myndighetsbeslut inom ramen för sin yrkesverksamhet gör detta under straffansvar. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet i samband med myndighetsutövning genom eget aktivt handlande eller passivitet nonchalerar vad som gäller för arbetsuppgiften i fråga kan dömas för tjänstefel eller grovt tjänstefel (BrB 20:1). Ett liknande system för ansvarsutkrävande tillämpas inom rättsväsendet.

Åklagare har förvisso en åtalsplikt med långtgående befogenheter men denna plikt balanseras med ett individuellt straffrättsligt ansvar. Att väcka åtal som inte inryms inom åtalsplikten är straffbart, antingen som s.k. falskt åtal eller i lindrigare fall, obefogat åtal (BrB 15:5).

Det nuvarande regelverket som styr bl.a. socialtjänst och åklagarmyndighetens verksamhet innebär att de personer som bär ansvaret för olika former av beslut omedelbart kan identifieras och att dessa personer riskerar att utsättas för olika former av hot och påtryckningar, något som i förlängningen kan skada förvaltningsverksamheten och rättstillämpningen.

Frågan är om det kanske är lämpligt att förutsättningslöst diskutera en arbetsform där enskilda tjänstemän inte kan identifieras omedelbart utan att för den sakens skull göra avkall på möjligheterna för ansvarsutkrävande. Det skulle exempelvis vara fullt möjligt att använda en arbetsmodell där beslutet tas för viss myndighetsräkning istället. Detta kan göras förhållandevis enkelt genom att enskilda beslut kodas på lämpligt sätt så att de kan spåras till en enskild tjänsteman för det fall att fråga om exempelvis tjänstefel eller obefogat åtal skall kunna prövas.

Tillgång till känslig information.

Ytterligare ett problem relaterat till antagonistiska hot på lokal nivå är den s.k. insiderproblematiken. Såväl inom tullen som polis- och åklagarmyndigheten har en tämligen stor kategori anställda tillgång till olika typer av register innehållande synnerligen känslig information. Det har förekommit en rad fall där anställda vid dessa myndigheter uppsåtligen har vidarebefordrat sekretessbelagd information till utomstående.

¹¹ Vad gäller förundersökningen och dess arbetsformer, se exempelvis Thomas Bring, Christian Diesen och Lena Schelin, *Förundersökning* (Norstedts Juridik: Stockholm, 1999).

Dessa myndigheter står inför en rad utmaningar, inte minst vad gäller nyrekrytering. Det kan därför vara på sin plats att se över de interna säkerhetsrutinerna vad gäller informationshantering och vilka personalkategorier som har tillgång till känslig information. Det kan också vara lämpligt att införa s.k. säkerhets-samtal för vissa kategorier av anställda i syfte att stärka deras säkerhetsmedvetande och på ett så tidigt stadium som möjligt identifiera eventuella säkerhetsrisker på individnivå.

För närvarande regleras brott mot sekretessregler i första hand i BrB 20:2, något som berör ett stort antal yrkesgrupper. Enligt detta regelverk kan den som döms för brott mot tystnadsplikten dömas till böter eller fängelse i högst ett år. I vissa fall kan även ansvar för s.k. olaga dataintrång aktualiseras (BrB 4:9c).¹² Olaga dataintrång innefattar handlingar där någon olovligen skaffar sig tillgång till datoriserad information eller olovligen ändrar, utplånar, blockerar eller tillför icke-auktoriserad information. Straffet för olaga dataintrång är för närvarande böter eller fängelse i högst två år.

Det kan vara på sin plats att se över detta regelverk för att förtydliga behovet säkerhetsmedvetenhet hos de anställda inom rättsväsendet och i vissa fall höja straffen för sådana handlingar för att markera allvaret i situationen och det förtroende dessa anställda har givits av sin arbetsgivare.

Hindrande av rättvisans gång.

Erfarenheterna från det s.k. Södertäljemålet visar att det kan vara på sin plats att skapa en brottskategori som för närvarande inte existerar, hindrande av rättvisans gång. I dagsläget kan vissa former av ingrepp i rättsprocessen bestraffas, i första hand inom ramarna för s.k. övergrepp i rättssak (BrB17:10). Enligt nuvarande lagstiftning kan den som med våld eller hot om våld angriper någon som anmält, fört talan, avlagt vittnesmål eller lämnat uppgifter vid förhör, dömas till fängelse i högst fyra år. Detta brott förutsätter för straffrättsligt ansvar att någon form av våld eller hot om våld har använts för att påverka dessa personer.

¹² Ett subsidiärt ansvar återfinns i 7 kap. 15 § 2 st lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation.

Detta regelverk täcker däremot inte de situationer där vittnen eller målsäganden exempelvis får betalt för att inte medverka i förundersökning eller huvudförhandling.¹³ I Södertäljemålet och i andra sammanhang har det framkommit att privata medlare, utanför rättsordningen, används för att på olika sätt finna lösningar på straffbara händelser genom en privat överenskommelse mellan förövare och vittnen och i vissa fall brottsoffer. Inom ramarna för en sådan överenskommelse kan ersättning utgå eller någon form av status återupprättas. Denna typ av handlingar bör kriminaliseras, exempelvis genom att införa en straffrättslig reglering, hindrande av rättvisans gång.

Det bör betonas att ovanstående resonemang inte avser sådan medling som sker inom ramarna för lag (2002:445) om medling med anledning av brott.¹⁴ Sådan medling är ett uttryck för s.k. reparativ rättvisa. Detta innebär att förövare och brottsoffer möts inför en opartisk medlare för att tala om det brott som brottsoffret utsatts för. Syftet med medlingen är främst att brottsoffret skall ges stöd genom att få en möjlighet att bearbeta sina upplevelser av brottet. Ytterligare tankar bakom denna reglering är en ambition att gärningsmannen skall få en ökad insikt om brottets konsekvenser och på så vis förebygga återfall i brott.

Förändrade arbetsmetoder.

En annan aspekt av vikt vad gäller antagonistiska hot på lokal nivå är rättssystemets tendens till att osynliggöra skadeverkningarna av vissa former av brott. Misshandel (BrB 3:5) är ett s.k. mängdbrott som i normala fall utreds av polis från ax till limpa, utan medverkan av åklagare under förundersökningen. Något som osynliggörs med nuvarande brottsrubricering och arbetsmetod är det faktum att vissa former av misshandel inte enbart drabbar den misshandlade utan även tredje man och lokalsamhället, exempelvis i de fall där fastighetsskötare misshandlas i samband med sin yrkesutövning, något som i sin tur kan drabba boende i ett visst område.

Detta är ett problem som förhållandevis enkelt kan förändras genom en förändring av arbetsmetoderna, något som inte kräver ny lagstiftning. Arbetet inom polisen och åklagarmyndigheten vid utredning av brott med rasistiska

¹³ Den straffrättsliga regleringen av mutbrott kan inte tillämpas på denna situation eftersom denna reglering förutsätter att det föreligger någon form av anställnings- eller uppdragsförhållande där den anställde eller uppdragstagaren godtar ett löfte eller begär en otillbörlig förmån av något slag. Se exempelvis BrB 10:5a samt BrB 10:5c.

¹⁴ Sedan den 1 januari 2008 är det obligatoriskt för landets alla kommuner att erbjuda medling när gärningsmannen är under 21 år, se 5 kap. 1 c § socialtjänstlagen (2001:453).

motiv eller brott som sker i en hedersrelaterad kontext utreds genom åklagarledda förundersökningar, även i de fall som avser misshandel. Detta är ett sätt för dessa myndigheter att synliggöra problemet, signalera allvaret i situationen och tillse att tillräckliga resurser avdelas för att utreda det aktuella brottet så effektivt som möjligt.

För närvarande är det ett antal olika brott, bl.a. misshandel och olaga hot som kan tänkas drabba tredje man, lokalsamhället och olika samhällsintressen. Dessa brott utreds för närvarande enbart av polismyndigheten och det finns en risk att sådana brott med tredjemansskador så att säga försvinner i mängden av andra brott som har samma brottsrubricering. Det kan vara på sin plats att utreda om denna arbetsmodell borde förändras, exempelvis genom att använda de rutiner som tillämpas vid brott med rasistiska motiv eller som sker i en hedersrelaterad kontext, d.v.s. åklagarledda undersökningar.

Vidare kan det vara lämpligt att utreda om inte brott med sådana tredjemansskador borde anses vara s.k. artbrott. En sådan bedömning innebär att den tilltalade döms till fängelse trots att vare sig straffvärdet eller återfallsfrekvensen i sig utgör ett argument för fängelse. Orsaken till detta är att artbrott är sådana brott som p.g.a. sin karaktär anses vara särskilt klandervärda och samhällsfarliga. Exempel på artbrott enligt förarbeten och gällande praxis är bl.a. mened (BrB 15:1) och övergrepp i rättssak (BrB 17:10).

Offentlighetsprincipen och rättstillämpning

Den grundlagsstadgade offentlighetsprincipen innebär att verksamhet hos staten och landets kommuner skall vara öppen för insyn för allmänheten. En central del av offentlighetsprincipen är rätten att ta del av s.k. allmänna handlingar. Denna rätt infördes genom 1766 års tryckfrihetsförordning och regleras i dagsläget i 1949 års tryckfrihetsförordning (TF) (Se exempelvis Ds 2017:37. Frekventa och omfattande ärende om utlämnande av allmän handling).

Begreppet handling definieras i 2 kap. 3 § TF och anses innefatta s.k. konventionella handlingar (framställningar i skrift eller bild) samt sådana upptagningar som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas med hjälp av någon form av tekniskt hjälpmedel. En särskild variant av sådana upptagningar utgörs av ”upptagning för automatiserad” behandling, d.v.s. någon form av elektronisk

handling. Exempel på sådana elektroniska handlingar utgörs av s.k. pdf-filer och uppgifter på s.k. usb-minnen.¹⁵

Myndighetsbegreppet i tryckfrihetsförordningen motsvarar samma begrepp i regeringsformen. D.v.s., regeringen, domstolarna och de statliga och kommunala förvaltningsmyndigheterna utgör alla ”myndighet” i tryckfrihetsordningens bemärkelse (prop. 1973:90, s. 232 f., samt prop. 1975/76:160, s. 34). Rätten att ta del av allmänna handlingar är en grundlagsskyddad rättighet för svenska medborgare. Rätten att ta del av allmän handling tillfaller också utländska medborgare om inte något annat har bestämts i tryckfrihetsförordningen eller i annan lagstiftning (14 kap. 5 § 2 st. TF). Rätten att ta del av allmän handling kan begränsas i lag under vissa förutsättningar, exempelvis med hänsyn till rikets säkerhet, det allmännas ekonomiska intresse eller till skydd för enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden (2 kap. 2 § TF).

En allmän handling som får lämnas ut skall på begäran tillhandahållas hos aktuell myndighet för att kunna läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas (2 kap. 12 § 1 st. TF). Rätten att ta del av allmän handling kan ske genom att tillhandahålla den aktuella handlingen i myndighetens lokaler eller genom att göra elektroniska handlingar tillgängliga genom utskrift eller visning på bildskärm.

I samband med att åtal väcks skickar åklagarmyndigheten in stämningsansökan och förundersökningsprotokoll till den domstol där huvudförhandling skall hållas, något som numera sker i elektronisk form. Detta innebär att såväl stämningsansökan och förundersökningsprotokoll blir en allmän och offentlig handling. Domstolarna är skyldiga att tillhandahålla dessa handlingar för allmänheten och väljer numera som regel att göra detta genom att tillhandahålla detta material i elektronisk form, som pdf-filer. Detta medför i praktiken att hela förundersökningsprotokollet i vissa fall läggs ut på forum som Flashback samma dag som åtal väcks, något som innebär att bl.a. vittnesmål och uppgifter av privat karaktär mycket snabbt blir tillgänglig på ett sätt som lagstiftaren kanske inte avsåg.

Rättsväsendet har som uttalad ambition att skapa en miljö som är så trygg som möjligt för målsäganden och vittnen. Ansenliga resurser läggs ned för att kunna höra vittnen och målsäganden exempelvis via videolänk och polisära resurser avdelas i vissa fall för att skydda dessa från våld, hot och andra former av påtryckningar. Den nuvarande spridningen av sådan information riskerar

¹⁵ Denna reglering bygger på föreställningen att det finns två former av upptagningar för automatiserad behandling, färdiga elektroniska handlingar och sammanställningar av uppgifter från sådana upptagningar (s.k. potentiella handlingar).

att påverkar hela rättskedjan, från målsäganden och vittnen till personer i tjänstemannaställning som lämnar information inom ramen för arbetet med förundersökningen. Det finns därför en risk för att detta leder till en ökad rädsla, en allt starkare tystnadskultur och en försämrad rättssäkerhet, i synnerhet de fall som rör grov brottslighet.

Detta förhållande utgör en juridisk inkonsekvens och frågan bör ställas om det finns andra metoder som kan användas för att upprätthålla såväl offentlighetsprincipen samtidigt som vittnen och målsägande skyddas från påtryckningar av olika slag.

En central utgångspunkt för ett sådant resonemang är behovet av öppna rättegångar för att på så sätt göra det möjligt för massmedia och forskare att granska och undersöka rättsväsendet för att tillse att rättssäkerheten upprätthålls.

En undersökning av dessa problem skulle kunna ske genom att förutsetningslöst studera följande frågeställningar i syfte att hitta en fungerande lösning:

- Är det självklart att förundersökningen skall vara offentlig i sin helhet? En rad västlänningar har valt andra vägar för att tillgodose det allmänna intresset av information och det kan vara av intresse att förutsetningslöst undersöka dessa.
- Är det möjligt att anonymisera exempelvis vittnen för personer som inte omfattas av huvudförhandlingen? Det centrala frågan vad gäller rättssäkerhet i detta avseende rör ju försvarets möjligheter att granska och bemöta vittnesmål och detta berörs inte av en sådan förändring.
- Är det möjligt att upprätthålla offentlighetsprincipen genom andra former och rutiner? Förundersökningen skall kanske inte lämnas ut i elektronisk och sökbar form utan enbart i form av papperskopior?
- Kan det vara på sin plats att i brottmål enbart låta allmänheten läsa förundersökningen på plats i särskilt angivna lokaler?
- Kan det vara lämpligt att begränsa offentlighetsprincipen vad gäller förundersökningsprotokollet till att enbart omfatta massmedia och forskare?
- Skulle en s.k. menprövning innan ett utlämnande av förundersökningen kunna utgöra en lämplig lösning?

De antagonistiska hot som idag är förhållandevis vanligt förekommande på lokal nivå kan bemötas och hanteras genom förhållandevis enkla åtgärder.

- För det första kan beslutsfattarens utsatthet minska genom ett system som möjliggör avpersonifierade beslut. Detta kan göras utan avkall på rättssäkerhet.
- För det andra bör en satsning på ökat säkerhetsmedvetande genomföras för personal som arbetar vid polismyndigheten, åklagarmyndigheten och andra relevanta myndigheter. Detta kan ske exempelvis genom satsningar på utbildning och ett användande av s.k. säkerhets-samtal. Det kan också vara på sin plats att se över straffsatser för bl.a. olaga dataintrång. Detta är fullt möjligt att göra utan avkall på rättssäkerhet.
- För det tredje bör en ny brottsrubricering skapas, hindrande av rättsvisans gång, för att stävja beteenden som idag bevisligen förekommer och som kan påverka myndigheternas möjligheter att utreda och lagföra brott. Detta är en uppgift för riksdagen och medför inte några negativa konsekvenser för rättssäkerheten.
- För det fjärde är det fullt möjligt synliggöra vissa former av antagonistiska hot genom förändrade arbetsmetoder hos åklagarmyndigheten. Detta kan ske genom att tilldela vissa fall av misshandel och olaga status som s.k. artbrott. En sådan klassificering medför att utredningen tillförs åklagarresurser redan från början. En sådan förändring av arbetsmetoder medför inte några negativa konsekvenser för rättssäkerheten.

Avslutningsvis, den svenska offentlighetsprincipen är unik i många avseenden och utgör ett fundament i vår konstitution. Modern teknik och tillgång till sociala media medför dock en rad problem som kan innebära att vittnen och brottsoffer utsätts för såväl onödigt lidande som påtryckningar från omgivning och förövare. Det kan därför vara på sin plats att föra en förutsättningslös diskussion om hur offentlighetsprincipen skall upprätthållas i samband med rättegångar, i första hand avseende formerna för hur förundersökningen skall tillhandahållas allmänheten.

Referenser.

Agrell, Wilhelm, Petterson, Tobbe and Högardh, David (2015) 'Kunskapsinventering inom fälten antagonistiska hot och social oro med relevans för samhällets säkerhet'. Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet.

Bohlin, Alf (1994). *Offentlighetsprincipen*. Juristförlaget.

Bring, Thomas. Diesen, Christian. Schelin, Lena (1999). *Förundersökning*. Norstedts Juridik.

BRÅ (2016). *Otillåten påverkan mot myndighetspersoner*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Ds 2017:37 (2017). *Frekventa och omfattande ärende om utlämnande av allmän handling*.

Fitger, Peter (1993). *Domstolsprocessen. En kommentar till rättegångsbalken*. Norstedts Juridik.

Krisberedskapsmyndigheten (2004). *Nya villkor för samhällets krisberedskap. KBM:s underlag inför 2004 års försvarsbeslut*. Elander Gotab.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2010). *Antagonistiska hot mot transporter av farligt gods*. Hot, skydd och förmåga. MSB.

Prop. 1973:90 (1973). Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1973.

Prop. 1975/76:160 (1975) om nya grundlagsbestämmelser angående allmänna handlingars offentlighet.

SOU 1995:19 (1995). *Ett säkrare samhälle. Huvudbetänkande av Hot och riskutredningen*.

Strömberg, Håkan (1992). *Allmän förvaltningsrätt*. Almqvist & Wiksell.

Strömberg, Håkan (1993). *Speciell förvaltningsrätt*. Almqvist & Wiksell.

Avslutande diskussion

Henrik Häggström och Hans Brun

Denna rapport har som ambition att synliggöra antagonistiska hot på lokal nivå i Sverige, beskriva hur dessa hot påverkar lokalsamhället och dessutom presentera med illustrativa exempel vilka konsekvenser dessa antagonistiska hot kan få på samhällets institutioner och samhällsviktiga funktioner.

Slutsatserna från arbetet med denna rapport är att de antagonistiska hoten på lokal nivå är mångfacetterade till sin karaktär och att de har ökat i omfattning. Detta har medfört att förtroendet för rättsstaten och demokratin har påverkats i negativ riktning, i synnerhet i de socialt utsatta områdena. Detta påverkar inte bara de som drabbas direkt av de antagonistiska hoten; även anhöriga, vänner och grannar påverkas på olika sätt.

Hot och sårbarheter inom samhällsviktig verksamhet

För att bättre förstå antagonistiska hot på lokal nivå och dess konsekvenser för samhället bör s.k. risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) genomföras på ett systematiskt sätt i syfte att analysera vilka konsekvenser dessa hoten kan få för myndigheter, näringsidkare och andra aktörer som fyller en viktig funktion för lokalsamhället. Konsekvenserna av antagonistiska hot är delvis beroende av hur pass sårbar en viss verksamhet är.

Om man anser att konsekvenserna av antagonistiska hot är oacceptabelt höga måste man sätta in åtgärder som reducerar kärnverksamhetens risknivå. Detta gäller i synnerhet om hoten riktar sig mot samhällsviktig verksamhet.

Samhällsviktig verksamhet förekommer enligt MSB inom elva områden (MSB, 2019):

1. Energiförsörjning
2. Finansiella tjänster
3. Handel och industri
4. Hälso- och sjukvård samt omsorg
5. Information och kommunikation
6. Kommunalteknisk försörjning
7. Livsmedel
8. Offentlig förvaltning
9. Skydd och säkerhet
10. Socialförsäkringar
11. Transporter

Antagonistiska hot riktade mot dessa verksamheter hotar medborgarnas fri- och rättigheter, rättssäkerheten och i dess förlängning, vårt statsskick.

Arbetet som gjorts inom ramen för denna rapport visar att de samhällsviktiga områden som har varit särskilt utsatta för hot och kriminalitet de senaste åren är skydd och säkerhet, hälsovård, offentlig förvaltning, sjukvård och omsorg samt transporter. Områden som exempelvis IT och elektronik, samt energiförsörjning tycks ha kommit lindrigare undan.

Numera bedrivs samhällsviktig verksamhet av såväl offentliga och som privata aktörer.

Detta innebär att samtliga relevanta aktörer, oavsett om dessa är offentliga eller privata, måste delta i arbetet med att analysera och hantera risker och sårbarheter avseende antagonistiska hot (Fischer, Larsson, Ryghammar och Sandö, 2013, s. 39).

För att risk och sårbarhetsanalyserna skall fungera i praktiken är det viktigt att de även bedömer de antagonistiska hoten med utgångspunkt från antagonisters *avsikt* (t.ex. strävan efter ekonomisk vinning eller makt), *förmåga* (vårdskapital, tillgång till vapen och explosiver, utrustning, samarbetsförmåga, kunskap, och nätverk på nationell och internationell nivå), samt *tillfälle* (exempelvis bristande eller icke-fungerande samhällsfunktioner, korruption, avsaknad av kapabla väktare och brister i säkerhetsskydd) (European Council dok. 6204/2/97).

Avsikt

Kriminella aktörer tenderar att utöva hot mot samhällets representanter med avsikt att påverka beslut eller åsamka skada för att skydda ett kriminellt intresse som kan knytas till en viss plats eller ett visst sammanhang. Ofta syftar hotet till att skaffa sig ekonomisk vinning eller makt. I andra fall kan det röra sig om någon form av repressalier eller påtryckningar för att påverka beteendet hos en viss målgrupp.

Avsikten bakom hot som framställs av terrorister och våldsbejakande extremister är som regel att påverka en viss målgrupps handlande, agerande eller åsikter i en för dem önskvärd riktning. Som regel syftar sådana antagonistiska hot i sin förlängning till något slag av politisk förändring.

Avsikten hos en statsaktör är som regel att uppnå någon form av politiska eller strategiska mål. Sådana mål kan uppnås på en rad olika sätt och innebär ibland att en annan nations säkerhet och nationella intressen hotas. Exempel på statsaktörers hot kopplas ofta till konventionell och icke-konventionell krigföring (det sistnämnda exempelvis i form av cyber-attacker) och olika former av vilseledning och påverkansoperationer, exempelvis s.k. falska nyheter och olika former av valpåverkan (se exempelvis Gray, 2005; Freedman, 2017).

Andra avsikter bakom antagonistiska hot kan vara att åstadkomma underlåtenhet, passivitet eller aktivitet till sin egen fördel, tillskansa sig information, bedriva allmän påverkan eller utkräva hämnd för någon typ av oförrätt.

Förmåga

De individer som har för avsikt att genomföra någon typ av allvarligt brott kommer med stor sannolikhet att försöka skaffa sig förmåga (vapen, explosiva medel, finansiering) och/eller kunskap om att använda skjutvapen eller hur man arbetar med explosivt materiel. Förmågeanalysen bör ta resurser och kompetens hos den antagonistiska aktören i beaktande.

En våldsbejakande extremist som planerar att genomföra ett terrorattentat kommer också att försöka skaffa sig förmåga och vapen. Ibland räcker det dock med enkla och tillgängliga resurser som knivar, fordon eller bombingredienser (som i viss fall kan vara komplexa och svåra materiel att inhandla).

En statsaktör som planerar att genomföra ett militärt angrepp mot en annan nation tenderar att blanda förmågor som konventionell och icke-konventionell krigföring, politisk påtryckningar och cyberkrigföring med andra influensmetoder,

t.ex. falska nyheter, diplomati, försök att påverka valkampanjer samt olika former av ekonomiska påtryckningar och sanktioner.

Oavsett vem antagonisten är betyder förmåga i form av kompetens, resurser och erfarenhet mycket för möjligheten att faktiskt genomföra någon form av brott, ett attentat eller ett angrepp. Utbildning, övning, erfarenhet och tillgång till vapen är avgörande för att bedöma en aktörs förmåga att realisera sina hot.

Tillfälle

Tillfället och tillfällighetsstrukturer påverkas bl.a. av myndigheters sårbarheter och bristande säkerhetsrutiner. Icke-fungerande samhällsfunktioner, korruption, avsaknad av s.k. kapabla väktare (t.ex. polis och väktare), brister i säkerhetsskydd samt avsaknad av en väl fungerande välfärdsstat är viktiga faktorer som förklarar varför och när antagonistiska hot används som metod för att påverka samhällets olika aktörer.

I denna rapport hävdar vi att antagonistsens tillfälle att utöva antagonistiska hot påverkas av att lokalsamhället inte alltid har resurser eller kunskap att möta de problem som återfinns i vissa delar av samhället, bl.a. i form av öppen narkotikaförsäljning, gängkriminalitet, påtaglig otrygghet, skadegörelse i form av bilbränder och upplopp.

Direkta och indirekta hot

Ett antagonistiskt hot på lokal nivå får även olika konsekvenser beroende av om hotet är direkt eller indirekt, samt vilket våldskapital antagonisten har.

Exempel på direkta antagonistiska hot utgörs exempelvis av:

- Utpressning. Den som genom olaga (hot eller) tvång förmår någon till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvingade
- Hot mot tjänsteman. Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan.
- Övergrepp i rättsak. Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att han eller hon gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd.

- Hot om terroristbrott med avsikt att:
 1. injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp, eller
 2. otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller att avstå från att vidta en åtgärd, eller
 3. allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i en stat eller i en mellanstatlig organisation.
- Hot om allmänfarlig ödeläggelse med avsikt att åstadkomma explosion, översvämning, ras, skeppsbrott, flyg- eller tågolycka eller något annat som medför fara för liv eller hälsa eller omfattande förstörelse av egendom.
- Hot om sabotage som syftar till att försvaga statsskicket, ett företag, en verksamhet eller en viss struktur genom störningar eller förstörelse.
- Hot om militärt angrepp från en annan stat.
- Hot från en annan statsaktör som handlar om politisk påverkan, manipulering av marknader, desinformation, destabilisering, informationspåverkan, stöd till ytterlighetsrörelser, illegal underrättelseinhämtning, hot och påtryckningar mot beslutsfattare, cyberangrepp, sabotage, infiltration.

Exempel på indirekta (subtila) antagonistiska hot:

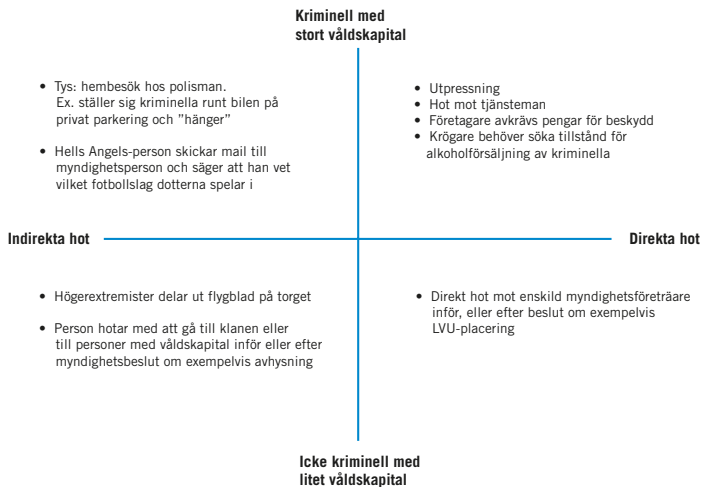
- Ett exempel på en form av ett indirekt antagonistiska hot som sällan uppmärksammas som ett sådant är de hot och påtryckningar som enskilda tjänstemän utsätts för i samband med olika former av juridiska beslut. Det nuvarande regelverket som styr bl.a. socialtjänst och Åklagarmyndighetens verksamhet innebär att de personer som bär ansvaret för olika former av beslut omedelbart kan identifieras och att dessa personer riskerar att utsättas för olika former av hot och påtryckningar, något som i förlängningen kan skada förvaltningsverksamheten och rättstillämpningen.
- Hindrande av rättvisans gång. Erfarenheterna från det s.k. Södertäljemålet visar att det kan vara på sin plats att skapa en brottsform som för närvarande inte existerar, hindrande av rättvisans gång. Detta för att täcka situationer där vittnen eller målsäganden exempelvis får betalt för att inte medverka i förundersökning eller vittna under

huvudförhandlingen. Syftet är att göra det straffbart för privata medlare som agerar utanför rättsordningen i syfte att finna lösningar på straffbara händelser genom en privat överenskommelse mellan förövare och vittnen.

- Offentlighetsprincipen och rättstillämpning. En central del av offentlighetsprincipen är rätten att ta del av s.k. allmänna handlingar, inklusive förundersökningar. I samband med att åtal väcks skickar åklagarmyndigheten in stämningsansökan och förundersökningsprotokoll till den domstol där huvudförhandling skall hållas, något som numera sker i elektronisk form.

Detta medför i praktiken att hela förundersökningsprotokollet kan läggas ut på forum som Flashback samma dag som åtal väcks, något som innebär att bl.a. vittnesmål och uppgifter av privat karaktär mycket snabbt blir tillgänglig på ett sätt som lagstiftaren kanske inte avsåg och som kan leda till antagonistiska hot.

- Mutförsök. Otillbörliga erbjudanden som medför att en person inom ramarna för sin tjänsteutövning fattar ett beslut som på något sätt gynnar en viss person samtidigt som detta innebär att någon form av regel åsidosätts eller kringgås.
- Hot från en statsaktör kan bl.a. komma till uttryck i form av incitament och uppmaningar till olika former av kriminalitet och maktdemonstrationer.

Våldskapital och antagonistiska hot i olika kriminaliseringsprocesser

I november 2014 sammanställde Polismyndighetens Nationella Operativa Avdelning (Noa) rapporten "En nationell översikt av kriminella nätverk med stor påverkan på lokalsamhället" (Rikskriminalpolisen, 2014). I rapporten beskrivs ett antal utsatta områden i Sverige där kriminella nätverk har stor påverkan på samhället, vilket försvårar polisens, räddningstjänstens och andra myndigheters möjligheter att fullfölja sina uppdrag. I flera områden sker en aktiv rekrytering till terroristgrupper som bl.a. Islamiska Staten (IS).

I rapporten konstateras att Polismyndigheten behöver stärka sin förmåga till långsiktig och kontinuerlig samverkan och kommunikation.

År 2015 publicerade Noa rapporten "Utsatta områden – sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelse". Rapporten låg till grund för Polismyndighetens satsning mot fjorton särskilt prioriterade områden (Noa, 2015).

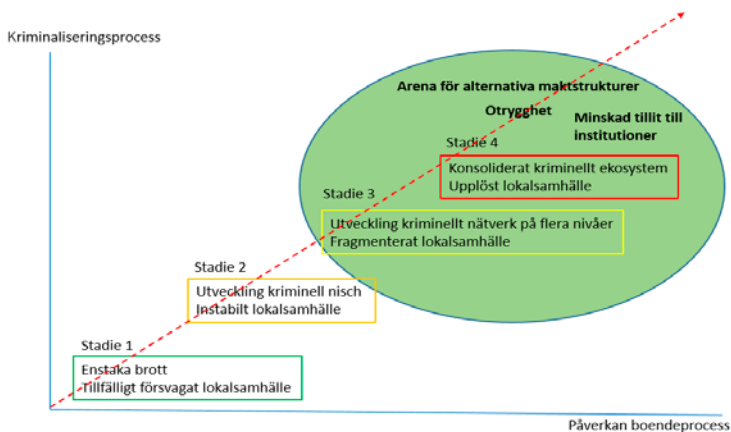
Under år 2016 beslutade Polismyndigheten implementera *Polismyndighetens metodstöd mot organiserad brottslighet i lokalsamhället och i utsatta områden*. Metodstödet utvecklades av Utvecklingscenter Väst (UC Väst) med stöd av bl.a. Polismyndighetens nationella forskningscirkel, och kan ses som ett svar på behovet av samverkande lokala åtgärder i utsatta områden, något som beskrevs i Polismyndighetens rapport 2015.

Inom ramen för detta arbete har Noa utvecklat den s.k. stadie-modellen som utgår från tanken att det skapas tillstånd i boendemiljön i takt med att kriminaliseringsprocesserna etableras, något som i sin tur genererar nya hot, problem

och händelser. Detta utgår från hypotesen att en positiv social utveckling avstannar i takt med att olika kriminaliserande processer etableras i boendemiljön.¹⁶

Om resursstarka individer flyttar från området förstärks den negativa påverkan av sociala riskfaktorer för de som bor kvar. Om den kriminella processen fortgår över tid ökar risken för att det skapas större grupper, främst av pojkar och unga män, med kriminella beteenden och våldskapital.

Stadiemodellen – Polisen/NOA

Källa: Nationella operativa Avdelningen, Polismyndigheten (2019) *Lokal Krisberedskap till att motverka organiserad brottslighet, social oro, antagonistiska hot och händelser av betydelse för totalförsvaret*

Metodstödet beskriver fyra olika stadier av kriminaliseringsprocesser som påverkar boendemiljön. Vi anser att modellen även går att använda för att beskriva antagonistiska hot i olika stadier. Det är dock viktigt att påpeka att de antagonistiska hoten i de olika stadierna inte skall tolkas entydigt. Det är svårt att dra tydliga gränser mellan de olika faserna.

¹⁶ Arbetsprocessen i metodstödet är baserad på handboken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*, och tar sikte på att skapa förutsättning för samverkande lokala förebyggande- och repressiva åtgärder mot organiserad brottslighet. I metodstödet modell för lägesbildsarbete kartläggs behovet av åtgärder utifrån 160 frågor som speglar tre socialt skyddsvärda intressen och effekter på den sociala utvecklingen i boendemiljön.

Lokala antagonistiska hot i stadie 1. Lågt våldskapital bland kriminella.

Ett lokalsamhälle som befinner sig i primärfasen (stadie 1, ”Enstaka brott”) beskrivs i stadie-modellen som tillfälligt försvagat. Enstaka antagonistiska hot förekommer från kriminella aktörer men de är inte systematiska och riktas sällan mot samhällets institutioner. Avsikten och förmågan att utöva antagonistiska hot är låg. Boende och lokala näringsidkare påverkas av antagonistiska hot i liten omfattning. Antagonistiska hot kopplas till enstaka händelser. Samhällstilliten påverkas i förhållandevis liten omfattning av antagonistiska hot med undantag från vissa grupper.

Exempel:

- Det kan förekomma att exempelvis lokala mopedgång skapar osäkerhet och en hotfull situation på torget genom att skrika och hota boende som rör sig genom området.
- Enstaka kriminella hotar socialtjänstens handläggare inför någon form av förvaltningsbeslut.
- Poliser hotas i tjänsten av ungdomar som lovar att de ska hämnas ett gripande.
- S.k. moralpoliser försöker kontrollera kvinnors rörelsefrihet och klädsel. Kvinnor som rör sig ensamma utomhus eller klär sig på ett felaktigt sätt utsätts för hot och påtryckningar.

Lokala antagonistiska hot i stadie 2. Utvecklat våldskapital bland kriminella.

Vid sekundärfasen (stadie 2, ”Utveckling av kriminell nisch”) beskrivs lokalsamhället i stadie-modellen som instabilt. Kriminella aktörer och extremister finns närvarande i det offentliga rummet och utövar indirekta hot mot lokala myndigheter och näringsliv i högre utsträckning än tidigare. Aktörer närmar sig lokala beslutsfattare. Boende påverkas av antagonistiska hot till viss del liksom lokala näringsidkare. Detta sker dock inte konstant. Hoten är som regel subtila men kan knappast misstolkas.

Exempel:

- Konkret kan det handla om att man försöker förhindra att förundersökning skall inledas trots att en brott har begåtts.

- Det kan röra sig om en person som genom att erbjuda pengar försöker påverka någon att inom ramarna för tjänsteutövning fatta någon form av gynnande beslut trots att detta strider mot gällande rätt.
- Hot från kriminella individer eller gäng mot näringsidkare och andra som försöker få bort narkotikahandeln från det offentliga rummet.
- Hot från våldsbejakande extremister riktas mot fastighetsägare som försöker säga upp hyreskontrakt för samlingslokaler av olika slag, t.ex. källarmoskéer.
- Hot från högerextrema grupperingar och aktivister riktas mot Migrationsverkets tjänstemän i samband med beslut om t.ex. asyl eller uppehållstillstånd.
- Hot mot blåljuspersonal i samband med uttryckningar och annan yrkesrelaterad verksamhet.

Lokala antagonistiska hot i stadie 3. Starkt våldskapital bland kriminella.

Vid tertiärfasen (stadie 3, ”Utveckling av kriminellt nätverk på flera nivåer”) beskrivs lokalsamhället i stadie-modellen som fragmenterat. Hoten är nu betydligt allvarligare till sin natur. Effekten av antagonistiska hot förstärks eftersom kriminaliseringsprocessen är hög och motståndet mot hoten minskar p.g.a nedbrytning. Kriminella nätverk, våldsbejakande extremister och andra aktörer försöker (och lyckas i ökande grad) påverka lokalt näringsliv, offentlig sektor, det politiska livet och civilsamhället. Olika extremistiska rörelser, kriminella nätverk och parallella samhällen etableras på flera nivåer. Hoten är ofta direkta till sin karaktär.

Exempel:

- Hot från organiserad brottslighet leder till att lokala företagare i vissa områden tvingas betala för ”beskydd” och beläggs med diverse påhittade skulder.
- Hot från organiserad brottslighet riktas mot krögare som exempelvis kan tvingas till att söka ”tillstånd” för alkoholförsäljning av lokala kriminella nätverk.
- Hot riktas mot polis och räddningstjänst i samband med deras yrkesutövning.

- Hot riktas mot lärare och rektorer i skolan, något som resulterar i att de drar sig för att kalla till utvecklingssamtal med föräldrar, sätta betyg, m.m.
- Hot riktas mot ambulansförare och sjukvårdspersonal på akutmottagningar. Dessa utsätts för påtryckningar och hot om våld inför vårdprioriteringar, sjukskrivningar.
- Hot riktas mot fastighetsägare som inte vill att exempelvis trappuppgångar skall användas för försäljning av narkotika.
- Hot riktas mot fastighetsägare som inte vill upplåta lokaler till våldsbejakande extremister.

Från samhällets sida har tillväxten av kriminella grupper och våldsbejakande radikala nätverk i utanförskapsområdena blivit ett stort problem. Det grova gängvåldet och de antagonistiska hoten börjar nu bli systemhotande till sin karaktär.

Lokala antagonistiska hot i stadie 4. Mycket starkt våldskapital bland kriminella.

Vid kvartärfasen (stadie 4, "Konsoliderat kriminellt ekosystem") beskrivs lokalsamhället i stadie-modellen som så gott som upplöst. De antagonistiska hoten är nu så pass allvarliga att s.k. parallellsamhällen har etablerats. Ett konsoliderat kriminellt ekosystem har skapats och har förmåga att med hjälp av korruption eller hot kontrollera stora delar av den lokala byråkratin.

Boende, tjänstemän och lokala näringsidkare påverkas olika starkt beroende på var de befinner sig. Generell otrygghet förekommer men är i synnerhet kopplad till vissa platser. De personer som kan väljer att flytta därifrån.

Exempel:

- Hot och andra former av påtryckningar från organiserad brottslighet och kriminella nätverk medför att blåjuspersonal och räddningstjänst inte vågar sig in i områdena utan poliseskort då de attackeras med stenar, brandbomber, stölder och eller bilbränder om de ger sig in i området. Massmedia använder begrepp som "no-go zones" för att beskriva situationen.
- Hot från organiserad brottslighet och kriminella nätverk påverkar rättstillämpningen såtillvida att enskilda nämndemän hotas vid rättegång. Det förekommer även att klaner och/eller kriminella gäng representeras i rättsväsendet av lojala nämndemän, s.k. "insiders".

- Hot från organiserad brottslighet och kriminella nätverk riktas mot åklagare och anställda inom rättsvårdande myndigheter. Det förekommer att olika former av attacker riktas mot enskilda tjänstemäns hem eller mot rättsväsendets institutioner.
- Hot från organiserad brottslighet och kriminella nätverk mot poliser blir allt allvarigare till sin karaktär, exempelvis genom att kartlägga enskilda polisers hem och familjer.
- Representanter från organiserad brottslighet, kriminella nätverk, klanmedlemmar och våldsbejakande extremister representeras i kommunfullmäktige och bevakar sina intressen via traditionella politiska kanaler.
- Hot riktade mot samhällets aktörer och de boende leder till att många slutar anmäla brott. Tilliten till samhället minskar på lokal nivå och individen väljer att lita på egna nätverk istället. Hoten skapar en utvecklad och konsoliderad tystnadskultur.
- Hot från våldsbejakande extremister leder till ökad extremism och terrorism.
- Hot från våldsbejakande extremister riktade mot myndigheter och andra samhällsaktörer påverkar samhället och myndighetsutövningen i negativ riktning.
- Hot och påtryckningar från klanmedlemmar leder till att alternativa rättssystem blir allt vanligare, något som i sin tur underminerar rättsstaten.

Referenser

Cohen, Lawrence E.; Felson, Marcus. 1979. "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach". *American Sociological Review*. 44 (4): 588–608

Freedman, Lawrence. 2017. *The Future of Warfare: A History*. London.

Georg Fischer, Per Larsson, Lotta Ryghammar, Carolina Sandö. 2013. *fokus Samhällssäkerhet FOI och arbetet med samhällets säkerhet och trygghet* FOI-R-3684-SE.

Gray, Colin. S. 2005. *Another Bloody Century: Future Warfare*. London.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2019. *Vägledning för identifiering av samhällsviktig verksamhet*. Karlstad.

Nationella operativa avdelningen. 2015. *Utsatta områden -sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser*.

Nationella Operativa Avdelningen, Polismyndigheten (2019) *Lokal Krisberedskap till att motverka organiserad brottslighet, social oro, antagonistiska hot och händelser av betydelse för totalförsvaret*

Polismyndigheten. 2018. Aktivitet 3.2.1.1, Uppdragsunderlag till FHS – Antagonistiska hot, bilaga 2

Rikskriminalpolisen. 2014. *En nationell översikt av kriminella nätverk med stor påverkan i lokalsamhället*. Stockholm.

Statskontoret. 2018. *Ombildningen till en sammanhållen polismyndighet. Slutrapport*. Stockholm

Antagonistiska hot och dess påverkan på lokalsamhället

Mångfaldigandet av innehållet i denna rapport är enligt lagen om upphovsrätt förbjudet utan medgivande av Försvarshögskolan.

Syftet med rapporten är att förklara innebörden av begreppet antagonistiska hot i en lokal kontext, samt beskriva hur begreppet kan tillämpas i olika sammanhang, exempelvis vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) risk- och sårbarhetsanalyser (2019) och i lokala lägesbilder.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har finansierat rapporten inom ramen för Polismyndigheten, Noa/UC-Västs projekt – Ökad lokal krisberedskap till att motverka organiserad brottslighet, social oro, antagonistiska hot och händelser av betydelse för totalförsvaret tillsammans med Malmö Universitet, som syftar till att motverka organiserad brottslighet, social oro, antagonistiska hot och händelser av betydelse för totalförsvaret.

Redaktörer:

Henrik Häggström och Hans Brun

ISBN: 978-91-86137-92-2

CATS

Center for Asymmetric Threat Studies

Swedish Defence University
Box 27805
SE-115 93 Stockholm
www.fhs.se